Grafica: Sideral Studio SRL

© Editura CUM
Str. Gazelei nr. 64A, sector 4, Bucureşti
Tel./Fax: 336 1966

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
ŞEULEANU, DRAGOŞ
Amintirile Mitropolitului Antonie Plămădeală/Dragoş Şeuleanu, Carmen Dumitriu, - Bucureşti Editura CUM, 1999
p.;cm. (Lumea contemporană în chipuri şi întâmplări : 1)
ISBN 973-99359-0-7

I. Dumitriu, Carmen

I. Antonie, Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

281.95 Antonie, Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului
929 Antonie, Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

Editori: Dragoş Şeuleanu
Carmen Dumitriu Şeuleanu
Pr. Arhim. Irineu Duvlea

studiile, din orice domeniu ar fi fost ele, dar, în orice caz, de aceea ne-au şi ajutat. Eu bănuiesc că nu numai Balca a ştiut lucru ăsta. De pildă, eu bănuiesc că părintele Balca i-a spus şi rectorului Munteanu, care a aprobat înscrierea mea la sfârşitul anului şcolar, dar toţi ne-au apărat.

CARMEN DUMITRIU: Şi probabil că era uşor de bănuit că un tânăr care vine la sfârşitul anului de la Bucureşti...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: ...un tânăr care vine la sfârşitul anului şcolar, un tânăr care vine de la o şcoală de undeva de la Baia Mare. Ce a căutat el la Baia Mare în loc să rămână la Bucureşti să-şi clarifice situaţia? N-o spuneau pe faţă, şi mie mi-a părut bine că n-o spuneau, ca nu care cumva să apuc să le-o spun şi eu şi în felul ăsta să-mi fac complici şi să fiu, după aceea, obligat, la o bătaie, la schingiuri, să fiu obligat pe urmă să-i angajez şi pe ei alături de mine. Şi asta s-a întâmplat şi cu starеţii care m-au primit, dar şi cu mulţi călugări din mănăstirile prin care am trecut. Aceasta reflectă o stare de spirit din perioada în care comunismul încerca să se instaleze la noi împotriva conştiinţei, voinţei poporului român.

Avem o cultură a rezistenţei?

CARMEN DUMITRIU: N-am putea vorbi de o continuare a unei culturi a rezistenţei, de fapt, în istoria noastră există o cultură a rezistenţei? Noi nu am fost asimilaţi, nu ne-am dat în altă lege cum se zicea înainte.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Poate că da.

CARMEN DUMITRIU: Mă gândesc că oamenii nu făceau foarte mult spectacol din rezistenţa lor, dar ştiau să creeze. Exista şi un model de conspirativitate, deci o angajare fără spectacol foarte mare, dar cu riscurile cele mai cumplite. Toţi cei despre care vorbiţi şi-au riscat viaţa şi familia.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aveam impresia atunci şi o am şi acum că toţi au făcut-o în modul cel mai firesc posibil. Eu am crezut la momentul acela, în epoca aceea, că fac ceea ce trebuia să fac, că nu puteam fi trădător, că nu puteam fi de partea celor de care fugisem din Basarabia şi care ocupaseră deja Basarabia. Înţelegeţi? Dar am avut permanent sentimentul că oamenii aceştia care m-au ajutat au ştiut ce fac. Nu erau străini de faptul că ajutau un om cu care poliţia, în mod sigur, avea treabă.

CARMEN DUMITRIU: Nu puteaţi trece de partea celor de care fugiseraţi din Basarabia! Deci, la ora aceea, cei care conduceau opresiunea, cei care conduceau sistemul politic erau, în primul rând, trupele sovietice şi unii care au venit cu ele, care erau români, şi care pe urmă şi-au mai schimbat din sentimente, dar care la momentul acela au venit din Rusia, au venit cu intenţii de mare agresivitate. Hai să-i luăm pe Ana Pauker, pe Emil Bodnăraş. Acesta, la sfârşitul vieţii, îşi va mai fi schimbat atitudinea.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eu l-am cunoscut pe Bodnăraş în ultimile luni ale vieţii lui. Când se pronunţa în discuţia dintre el şi Patriarh cuvântul România, Bodnăraş începea să plângă. Deci el, între timp, îşi revenise. El se considera trădat de Ceauşescu, el considera că România s-a închinat şi se închină prea mult în faţa Rusiei. Aş zice că, poate, printre artizanii mobilului care l-au făcut pe Ceauşescu să nu se ducă la Praga în '68, ar fi putut să fie şi Bodnăraş. Era comunist convins. Evadase din armata română şi fugise în Rusia, dar probabil şi-a păstrat şi anumite sentimente româneşti de dragoste faţă de ţară, adică nu devenise un internaţionalist incolor şi inodor, pentru că l-am putut vedea la sfârşitul vieţii lui foarte aproape de interesele României şi ale Bisericii noastre. O vreme a condus, din partea Comitetului Central şi al guvernului, Cultele din România. Exista întotdeauna câte un astfel de reprezentant, o vreme a fost şi Dincă, mai multă vreme a fost Bodnăraş. Dar la câteva întâlniri cu acesta l-am însoţit şi eu pe patriarhul Iustin.

Nu voiam să fim trădătorii mântuirii neamului

CARMEN DUMITRIU: La vremea aceea, când aţi terminat facultatea la Cluj, ştiaţi că există o rezistenţă în munţi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ştiam. Era imposibil să nu ştii. De rezistenţa din munţi se vorbea şi în ziare, deci nu era un lucru de care să nu se ştie. Se ştia că există grupuri de ofiţeri, se ştia de grupul din părţile Timişoarei, de grupul din Carpaţii Meridionali. Eu ştiam chiar mai mult decât atât. Am avut relaţii cu părintele Arsenie Boca, la acea vreme stareţ la Mânăstirea Brâncoveanu, care era mentor spiritual al întregii Transilvanii şi chiar dincolo de hotarele munţilor. Veneam şi-mi petreceam vacanţele aici. Să nu o luaţi ca o laudă, dar părintele Arsenie avea faţă de mine o anumită consideraţie şi pentru că veneam de la Bucureşti. Bucureştiul avea pentru ardeleni o anumită fascinaţie. Purtam cu el discuţii de un anumit nivel, discuţii pe care el nu le putea purta cu alţi studenţi. Noi, cei de la Bucureşti, credeam pe atunci că academiile teologice din Ardeal erau cumva inferioare facultăţilor de teologie. Nu ştiu dacă era chiar aşa, dar era normal ca noi, bucureştenii, să ne credem mai deosebiţi. Cred că şi părintele Arsenie ne considera tot aşa. Se pare că academiile teologice erau mai scolastice, în sensul că predau după o programă analitică, în timp ce la Bucureşti era altfel. De pildă, un profesor ca I. Gh. Coman sau Stăniloaie, sau ca Tudor Popescu, sau Vintilescu veneau şi ne ţineau prelegeri. O prelegere înseamnă o conferinţă pe o anumită temă. Tema putea fi dezvoltată pe parcursul unui an academic şi ea alcătuia la sfârşit capitolele unei cărţi pe care profesorul o publica. Dar aceasta era în afară de cursul propriu-zis şi de programa analitică a anului respectiv. El îşi ţinea aceste prelegeri şi în sală puteau veni şi străini. Sala noastră, care avea peste 350 de locuri,

totdeauna era plină cu ascultători din oraş, în afară de studenţi. Ei bine, aceşti profesori mari îşi dezvoltau prelegerile într-o ţinută real academică. Vă dau numai câteva exemple exterioare: de pildă, n-ar fi intrat profesorul înainte de un sfert de oră după ora de începere a cursului. Sfertul academic era dreptul profesorului de a întârzia. Aceşti mari profesori intrau exact la sfertul academic, dar după momentul acela nu mai intra nimeni în sală, ca să-i tulbure expunerea. Profesorul nu făcea o lecţie. El ţinea o prelegere, stând solemn în picioare la catedră îşi expunea sub forma unei conferinţe tema pe care şi-o alesese el. Învăţământul teologic avea pe vremea aceea o anumită solemnitate, una pe care nu o aveau academiile teologice din Ardeal. Din păcate, acum, înmulţindu-se prea mult facultăţile de teologie la noi, s-a revenit la acel sistem şcolăresc, seminarial, cu lecţii predate, ascultate şi cu note în catalog. Nu s-au pus la noi, la Bucureşti, niciodată note în catalog. Se dădeau nişte examene de sfârşit de an, uneori erau pur simbolice, pentru că profesorul îşi cunoştea studentul de la orele de seminar. Orele de seminar nu mai erau prelegeri, ci erau discuţii libere cu studenţii, încât un student putea să întrebe orice i-ar fi trecut prin cap fără ca profesorul să considere că întrebarea e neavenită. Eu eram unul din cei care puneau întrebări îndrăzneţe. Ei bine, la un moment dat, la una din aceste ore de seminar, la care eu nu mai ţin minte ce întrebare îndrăzneaţă voi fi pus părintelui Coman, din fundul sălii s-a ridicat un prichindel care, cu degetul în sus, mi-a strigat: „Ascultă tu, ăla din prima bancă, trebuie să ştii că te afli aici la o facultate de teologie şi să pui întrebări decente". Era colegul meu Stelian Manolache cu care m-am împrietenit pe urmă foarte mult. Student la Bucureşti fiind, am auzit de mişcarea de la Sâmbăta, dar nu numai eu, ci mulţi alţii. Cu banii pe care am putut să-i economisim din bursă, am venit într-o primă vacanţă la Sâmbăta. Atunci l-am cunoscut pe părintele Arsenie, atunci am avut revelaţia omului care era, revelaţia

psihologlui, a profetului, chiar dacă nu un profet în accepţiunea biblică a cuvântului, dar un om care, folosindu-se de mijloacele psihologiei, putea, dintr-un răspuns la o întrebare a sa să deducă mai mult decât voia cel care dădea răspunsul, încât întrebarea pe care ţi-o punea el după aceea se părea că era profetică, dar, de fapt, era dedusă de el din răspunsul celui cu care stătea de vorbă. Era un om de mare suprafaţă intelectuală, de aceea aduna lume multă aici, ca în primele zile ale creştinismului. Eu l-am asemănat de multe ori, sigur, nu cu Mântuitorul, că ar fi fost o blasfemie, dar cam cu Ioan Botezătorul care, prin predica lui, aduna mulţimea la el la Iordan. După ce am făcut o primă vacanţă aici, după ce am avut o primă discuţie cu părintele Arsenie aici, el a pus cumva ochii pe mine. Deşi aici veneau studenţi de la Cluj şi din alte părţi, eu am devenit preferatul lui. Eram şi puţin pedant, cum v-am spus, dacă vă mai amintiţi, umblam cu costum alb şi baston, ceea ce lui îi plăcea. El era şi un estetizant. Era un autor de foarte frumoase coperte. De exemplu, coperta de la Filocalia. Era un bun miniaturist şi prin urmare avea şi frumoase gusturi estetice. El ştia că ceea ce fac eu e o micro-frondă, dar îi plăcea, că nici asta n-o făceau toţi proştii! În felul ăsta, el a căpătat în mine o încredere deosebită atât de mare, încât ieşeam numai eu cu el, uneori, la plimbare pe lac. O dată a avut îndrăzneală, dar şi-a mărturisit şi încrederea în mine, încredere pe care eu nu am călcat-o niciodată, că ne-am întâlnit acolo cu cei din munţi, cărora el le umplea sacii cu mâncare. Asta deja vă poate spune ceva! Cel care a ridicat de curând troiţa aceasta din faţa Mănăstirii Brâncoveanu în memoria celor care au murit în rezistenţa din munţi ştie foarte bine aceste lucruri. Delegaţi de-ai lor, îmbrăcaţi în ciobani, veneau aici în mănăstire şi părintele Arsenie le umplea desagele cu pâine, cu slănină şi cu de toate. La multe din acestea am fost şi eu martor. Nu se poate spune, cum a spus un anumit părinte, care a şters numele părintelui Arsenie de pe această cruce, că

înseamnă că l-am politizat pe părintele Arsenie. Nu este adevărat! Eu ştiu lucrurile aşa cum s-au petrecut şi nu înseamnă că-l politizez pe Arsenie şi că îl scot din rândul sfinţilor, aşa cum încerca el s-o facă... El apăra atunci o cauză sfântă, care era a libertăţii şi a credinţei şi îi ajuta pe cei din munţi, indiferent de ce culoare politică erau ei.

Deci, eu am fost martor cum părintele Arsenie le transmitea şi le dădea traistele acestea pline cu alimente pentru cei din munţi. Eu am fost martor, de mai multe ori, la convorbirile părintelui Arsenie cu Nicolae Pătraşcu, cel care a fost după Codreanu şi după Sima, conducătorii mişcării legionare din România, şi cel care a făcut pactul cu Teohari Georgescu în legătură cu încadrarea legionarilor în noua societate. Sigur, era un pact de formă, pe care nu l-au respectat şi pentru care Pătraşcu a fost după aceea arestat şi a şi murit în închisoare, dar eu am asistat la convorbirile lui Pătraşcu cu părintele Arsenie Boca. Eu am asistat la convorbirile pe malul lacului ale părintelui Arsenie cu cei paraşutaţi prin anii aceia din Germania, care veneau să organizeze rezistenţa românească. Cred că printre ei era şi Vică Negulescu, cel care a scris, de curând, o carte şi nu spune că părintele Arsenie era legionar cumva. Nu! El o făcea în numele credinţei creştine şi în numele datoriei lui îi ajuta pe cei persecutaţi.

CARMEN DUMITRIU: Ce spuneţi dumneavoastră mă face să mă gândesc la altă interpretare: preoţii trebuiau să slujească spiritualitatea şi orientarea din acel moment, dorinţa de salvare naţională. Este o posibilă interpretare? Greşesc cumva?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Este o posibilă interpretare, deşi nu sunt de acord în totalitate. Preoţii, dacă ar fi aşa cum spun unii, ar fi trebuit ca toţi să fie legionari. Or, numărul celor care au fost propriu-zis legionari, până la război sau în timpul războiului (eu eram prea mic ca să ştiu amănuntele) au fost

puţini. Ceea ce ştiu sigur este că că nu erau legionari, căci dacă ar fi fost legionari, ar fi fost arestaţi îndată după fuga lui Sima, de pildă. Acest lucru s-a întâmplat numai cu câţiva dintre ei şi nu cu mulţi, numai cu foarte puţini.

Rezistenţa preoţimii a fost o rezistenţă naţională şi religioasă. Nu o rezistenţă partinică, deşi la Securitate toţi clericii care au fost arestaţi au fost acuzaţi de legionarism, dar nu numai clericii. Acuzaţia asta s-a adus tuturor celor care au fost arestaţi şi care pe vremea aceea erau cu zecile de mii, iar preoţii au fost şi ei cu miile. Degeaba se laudă fraţii noştri greco-catolici că ei au fost singurii martiri. Uite, Părintele Anania pregăteşte acum ediţia a doua a unei cărţi destul de mari, care este plină numai de nume, nu de text, numai de nume de preoţi şi teologi care au fost arestaţi în perioada comunistă.

Deci faptul că ortodoxia n-ar fi opus vreo rezistenţă este un mare neadevăr. Ortodoxia a opus mai întâi o rezistenţă organizată. După aceea, când rezistenţa organizată a fost zdrobită, preoţii au trecut la o rezistenţă quasi-pasivă, spun quasi şi nu spun neapărat pasivă pentru că niciodată un preot nu a vorbit într-o predică în biserică despre Marx. Şi într-un regim în care se făcea ateism planificat şi ateism de stat, niciodată în biserică un preot n-a făcut acest lucru, ci el l-a propovăduit pe Dumnezeu, adevărurile fundamentale şi normele moralei creştine. Aceasta, socotesc eu, trebuie neapărat să fie considerată a fi fost o modalitate de rezistenţă.

CARMEN DUMITRIU: În acele momente, după război, după ce sovieticii intraseră în România, în acele momente preoţii ortodocşi ar fi putut să nu-i ajute pe cei care erau în munţi.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: I-au ajutat fără discriminare. Ar fi putut să se comporte aşa, dar în mod absurd.

CARMEN DUMITRIU: Cum ar fi fost înţeleşi de către ţărani, de exemplu?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ar fi putut la modul absurd, pentru că la modul concret nu se putea. Chiar aici, în regiunea Făgăraşilor o mulţime de preoţi au fost închişi pentru că au dat mâncare celor din munţi. Pot să vi-l citez, de exemplu, pe preotul Năftănăilă, care trăieşte, şi sigur că aş putea să vă citez mulţi alţi preoţi care pe urmă au fost şi ei arestaţi numai pentru că au dat de mâncare unor înfometaţi, aşa încât putem vorbi despre rezistenţă. Cei mai proşti analişti ai acestui fenomen fac o analiză pro-domo, îşi numără numai eroii lor şi uită sau trec pe lângă toţi ceilalţi ortodocşi care au făcut la rândul lor rezistenţă şi care au intrat în închisoare. Sunt peste 2000 de preoţi ortodocşi care au intrat în închisoare. Sunt doi episcopi ortodocşi care au făcut ani mulţi de închisoare, ori ei din strana lor nu citesc şi nu deschid decât la paginile care îi interesează pe ei, în care ei par drept marii eroi. Eu nu zic că nu au fost unii dintre ei, episcopii lor îndeosebi, fiindcă au avut o ţinută morală demnă, dar a trece la o comparaţie în care pe celălalt să nu-l observi deloc şi să te observi numai pe tine este o necinste sufletească.

CARMEN DUMITRIU: Deci, în momentul acela, ca fugar, ştiaţi că există o rezistenţă în munţi.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ştiam. Aveam chiar de gând, unii dintre noi, să ne raliem acestor mişcări dacă am fi ştiut cum să ajungem la ele, deşi era un mare risc, pentru că nici nu ştiam unde ar trebui mers, nici nu ştiam ce încredere se putea avea în aceste grupuri, căci erau infiltraţi agenţi ai Securităţii. Aşa se întâmplă că foarte mulţi dintre ei au fost împuşcaţi, fiindcă au fost trădaţi de cei care erau infiltraţi de Securitate în aceste organizaţii.

CARMEN DUMITRIU: Iar Securitatea, la vremea aceea, era alcătuită din comunişti veniţi din Uniunea Sovietică.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Bineînţeles. Lucrurile acestea se pot vedea bine din cărţile pe care le scriu acum cei care au făcut parte din rezistenţa din munţi.

CARMEN DUMITRIU: Chiar şi unii dintre comandanţii serviciilor speciale, de până în '89, care au fost la comanda Securităţii recunosc că au existat foarte grele perioade în istoria acesteia, o perioada sovietică autentică.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Sigur că a existat şi fiecare din noi era vânat. Era o vânătoare generală! Fiecare din noi se simţea hăituit. Nu ştiam unde o să dormim noaptea următoare.

Am rămas cu sediul central în Slatina, după aceea m-am dus la o recepţie contând pe faptul că nu mă mai chema Leonida, cum eram în proces, ci Antonie. Între timp am aflat că eram condamnat 7 ani temniţă grea. M-am dus la o recepţie oferită cu ocazia vizitei patriarhului Bulgariei. M-au lăsat frumuşel să iau parte la recepţie, la o masă bogată, iar când am ieşit din Palat m-au luat unul de un braţ, celălalt de alt braţ şi mi-au spus: „Părinţele, stai liniştit, că din clipa asta eşti arestat, dar nu trebuie să ştie nimeni". Aceasta se întâmpla în Iaşi în 1954, în octombrie.

CARMEN DUMITRIU: Mai vorbeaţi cu familia, trimiteaţi mesaje acasă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Foarte rar, de frică, pentru că nu voiam să-mi angajez familia într-o anchetă în care ei nu ar fi rezistat să nu spună unde sunt. Aşa că, în cea mai mare parte din aceşti şase ani de fugă, familia nu a ştiut unde sunt. Îi apăram în felul acesta.

CARMEN DUMITRIU: Eraţi tânăr, la ce vă gândeaţi? Care putea să fie orizontul, să fugiţi toată viaţa?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu. Orizont era. Nu puteam crede, nu puteam gândi serios că un astfel de regim călău s-ar putea menţine mult. Gândeam, de asemenea, de ce să n-o spun drept, că totuşi americanii vor veni, că e imposibil ca americanii să ne fi vândut... Nu ştiam nimic de Yalta şi speram că va veni o mântuire. Nu voiam neapărat să fim eroii acestei mântuiri, dar să nu fi fost trădătorii acestei mântuiri!

Poartă-te ca şi când ai fi un om liber!

CARMEN DUMITRIU: Aţi plecat cu cei doi, unul la stânga şi unul la dreapta. Ce s-a întâmplat după aceea?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: M-au întrebat unde am bagajul. Până la urmă s-a dovedit că vroiau realmente să mă ajute. M-au întrebat: „Părinte, unde aveţi bagajul?" „La metocul Spiridoniei din Iaşi". Zice: „Bun, cam pe unde e asta?" „Păi, hai că vă conduc eu". M-au urcat într-un *Gaz* care aştepta la poartă. M-au urcat între ei, iar eu l-am condus pe şofer până am ajuns la metoc. Metocul este o casă a unei mănăstiri. Acolo am spus: „Uite, aici. Am un cojocel, am o căciulă". „Este tocmai ceea ce vă trebuie", căci era târziu, era octombrie. Şi m-au lăsat să intru. Puteam să ies pe o uşă din spate şi să dispar, dar mi-am dat seama că nu mai e cazul. Nici nu ştiam, de altfel, dacă pe acolo n-ar fi fost unii care să vadă ce mişcări încerc eu, aşa încât am intrat în camera pe care o ocupam acolo. Era o maică de serviciu, maica Benedicta Braga. I-am făcut cu ochiul maicii şi i-am spus: „Maică, ai grijă, dă-mi ce crezi că ar fi nevoie pentru mai multă vreme!" şi maica mi-a dat cojocelul ei. Ea era aşa, mai voluminoasă, eu aveam o căciulă şi cred că aveam şi un fel de palton. Ea şi-a dat seama despre ce e vorba, mi-a urat sănătate, am ieşit pe uşă şi am urcat din nou la ei în Gaz. Era în 1954. Au fost politicoşi, m-au aşteptat acolo şi m-au dus direct la Securitate. Nu mi-au pus nici măcar ochelarii aceia care se pun deţinuţilor de obicei, când îi mută dintr-un loc în altul, ochelari de tablă. M-au dus până am ajuns în faţa unei porţi de fier. Au claxonat. Poarta de fier s-a deschis şi am intrat în curtea închisorii. Am mers mai sus, aşa, poate vreo 30 de metri, acolo m-au dat jos, m-au dus într-o cameră, mi-au luat centura, mi-au

luat şireturile de la pantofi, mi-au luat haina preoţească. Le-au pus într-un cui. Unul dintre ei m-a luat de braţ, m-a dus într-o altă clădire. A deschis o uşă. M-a împins înăuntru. Eram într-o celulă. Mai erau cinci inşi. Al şaselea pat era liber. Erau paturi suprapuse, câte trei.

Au sărit toţi de pe paturile lor să mă întrebe: „Părinte, dar ce se întâmplă, de unde veniţi, când aţi fost arestat?" „Azi, acum". „Cum, chiar acum?" A urmat o discuţie foarte interesantă, din punctul lor de vedere, pentru a afla ce este afară. Eu, călugăr fiind, din păcate, nu prea citeam toate ziarele, încât nu le-am fost de prea mare folos, să le spun dacă vin americanii, căci pe ei asta îi interesa. Dar totuşi le-am spus: „Uite, vin de la o recepţie. A fost patriarhul cutare. Încolo e aşa şi aşa". Le-am spus despre viaţă, în general. Am rămas acolo câteva ore. După aceea, s-a deschis uşa şi un soldat mi-a făcut semn să ies.

Am ieşit. M-a luat de braţ. Aşa se făcea, te lua de braţ. Am plecat cu el. Am intrat în camera în care îmi lăsasem hainele. Mi-am îmbrăcat dulama la loc. Nu ştiam ce se întâmplă. Eram derutat. M-a dus pe un culoar. A bătut la uşă. Am intrat acolo. Mi s-a spus: „Luaţi loc!" Era un ofiţer de securitate îmbrăcat în uniformă. „Bună ziua!" zic eu. „Bună ziua!" zice el. „Luaţi loc părinte!" Iau loc. El a rămas la birou. Zice: „Părinte, să ştiţi că nu am nimic cu dumneavoastră. N-am nimic să vă întreb. Noi am primit ordin să vă arestăm. Nu ştim nici pentru ce v-am arestat. În seara aceasta veţi pleca la Bucureşti". „Domnule ofiţer, dar de ce m-aţi arestat?" Asta a fost prima mea reacţie, prima mea conversaţie de deţinut. Am pus întrebarea asta până la ultima zi, până la eliberare, inclusiv tribunalului: „De ce m-aţi arestat?" N-am recunoscut nimic. N-am recunoscut nici organizaţia din care făceam parte, nici ziarul, n-am recunoscut nimic. Coposu mi-a spus, mai târziu, la anchetă: „Părinte, dacă îl iei pe nu, să-l ţii pe nu în braţe până la sfârşit, că nu au ce-ţi face. Ei nu ştiu decât ce le-am spus noi". Şi asta mi s-a demonstrat, după aceea,

că era adevărat. „De ce m-ați arestat, domnule ofițer?" Zice: „Părinte, nu știu. Eu te-am chemat să te întreb, poate știi dumneata. Dar trebuie să-ți spun mult mai mult. Ești deja condamnat la șapte ani temniță grea". Eu am făcut-o puțin pe speriosul. Am spus: „Chiar sunt condamnat? De când?" „Păi, ești condamnat din 1949". „Păi, de ce nu m-ați prins până acuma? Doar am fost la lumina zilei. Eu vin acum de la Mănăstirea Slatina să iau parte la o masă cu Patriarhul Bulgariei. De ce m-ați prins de abia acum, puteați să mă prindeți de șase ani, de când mi-ați spus că sunt condamnat?" „Ei, lasă, să nu mai intrăm în amănuntele astea". Adevărul e că eu eram cu nume schimbat. Eram Antonie, iar în proces eram condamnat ca Leonida și până când au făcut ei identificarea... S-ar putea ca la mijloc să fie și un denunț! Eu revin la ideea, ca să nu zic la convingerea, că totuși la un moment dat a fost un denunț. Au fost informați că Antonie e de fapt Leonida. Mi-a spus: „Vă rog să vă pregătiți. Rămâneți îmbrăcat. O să vă luați și restul lucrurilor, căci o să plecați îndată la București". „Bine". Nu mai știu dacă m-a mai dus în celulă, fapt e că am intrat între aceeași doi ofițeri, care m-au dus la gară.

M-au dus la gară. Au urcat cu mine în tren. În compartiment erau trei locuri libere pe o parte. Eu am stat în mijloc și ei, fiecare, pe câte o parte. Încă din mașină mi-au spus: „Părinte, noi o să mergem cu trenul la București! Vă rog să fiți foarte atent. Dumneavoastră nu ne cunoașteți. Noi avem niște ordine precise. Dacă încercați ceva în tren, noi vom fi nevoiți să luăm măsuri și, uite, avem aici revolvere. Deci, mergeți cu noi la București ca un cetățean obișnuit. Discutați ce vreți și cu cei din compartiment. Dacă vreți să vă duceți la WC, vă duceți. Unul din noi o să iasă, ca din întâmplare, pe coridor. Vă comportați ca un cetățean liber". Și așa am făcut.

Am ajuns în București. Ne-am dus la Comenduire. Exista, pe vremea aceea, în fiecare gară o comenduire. Ne-am dus acolo. Erau numai militari. Am stat doar câteva minute și au apărut doi

ofițeri și, așa, ca din ochi, au discutat: „Ăsta-i?" „Ăsta-i!" Cei doi nici nu și-au mai luat la revedere! Eu nu știu dacă am mai zis ceva. Ceilalți doi m-au luat la braț. Am ieșit de la Comenduire, am ieșit din Gara de Nord. Ne așteptă o mașină și a fost pentru prima dată când mi-au fost puși ochelarii de tablă. Unul stătea de o parte și unul de cealaltă parte cu mitraliere sau niște puști automate. Mi-au pus ochelarii de tablă cu care am rămas până seara. Atât cât puteam vedea eu pe la marginea ochelarilor ăia, cred că întâi am mers la Interne, unde este acum Senatul. După aceea, am plecat în altă parte, cred că la Rahova, de unde trebuiau ei să mai ia niște dosare. Așa a spus unul dintre ei. „Ne oprim să luăm niște hârtii de aici". După aceea, iar am mers mult cu mașina, până am ajuns într-un loc unde mi-au zis: „Scoate-ți ochelarii!" Mi-am scos ochelarii.

Când m-am uitat eram în fața Fortului Jilava. L-am recunoscut, așa, după descrieri. Înainte de intrarea prin porțile propriu-zise, erau niște cabine de lemn, așa cum ar fi cabinele unde cucoanele intră să-și probeze rochiile, adică de mărimea asta erau. M-au băgat acolo. Au închis ușa. Era din lemn văruit, din scânduri; mizerabilă. Pe jos erau fecale. Bineînțeles că nu era nici un scăunel. Nu era nimic. Au închis ușa pe afară cu un zăvor și m-au ținut acolo până seara, dar până seara târziu, până după ora nouă, în picioare. După ora nouă s-a deschis zăvorul și zice: „Ieși!" M-au luat deja alții, tot așa de braț, fără ochelari. S-a deschis nu poarta mare, ci o portiță în poarta mare de la Jilava. Am intrat. Am văzut fortul, atunci am văzut Fortul Jilava pe dinafară. Am intrat pe intrarea principală. Era o intrare mare. Mergeai câțiva metri, după care începeau partea stângă și partea dreaptă a fortului. Am aflat, mai pe urmă, că partea dreaptă era a celor care se aflau în proces, iar partea stângă era a acelor care trecuseră de proces și eventual urmau să se elibereze. Am trecut și eu mai întâi în partea dreaptă, m-au dus la celula 9 din Jilava. Ei bănuiseră că eu voi cere să am un proces.

În închisoare, pâinea şi ordinea la WC se trăgeau la sorţi

S-a deschis o uşă. S-a tras zăvorul. M-a împins înăuntru. A tras zăvorul la loc şi a plecat. Eu m-am văzut într-o celulă rotundă, cu paturi din lemn suprapuse, nu din fier, priciuri le ziceam noi. Întâi m-au dezbrăcat, după ce m-au scos de acolo, din celula aia îngustă, şi m-au dus într-o cameră, mi-au luat hainele şi absolut tot ce aveam. Mi-au lăsat bocancii, dar şi haina preoţească mi-au luat-o, ba chiar două, că veneam de la o ceremonie. Le-am depus la o magazie. Le-am reprimit după doi ani, mucegăite, şifonate şi nenorocite; nici nu le-am putut îmbrăca! Au sărit toţi de pe priciuri să mă întrebe care ce mai scrie în ziare, care când vin americanii. Nu ştiam nimic. „Pot să vă spun ce mai scriu ziarele: că mai e o conferinţă în cutare loc, că mai e o conferinţă în alt loc, că acolo se adună ruşii cu cutare, dincolo se adună englezii cu nu ştiu cine. Dar mai mult decât asta nu pot să vă spun". Cred că au râs de mine şi în sinea lor au spus: „Vai de capul lui. Ce politic o mai fi şi ăsta?" După aceea ne-am prezentat, nu-i ţin minte pe toţi, dar ne-am prezentat după aceea. Le-am spus: „Sunt călugăr de la Mănăstirea Slatina, unde stareţ e un mare călugăr, părintele Cleopa. Am făcut Facultatea de Teologie. Am fost condamnat în lipsă acum şase ani la şapte ani temniţă grea, şi m-am tot ascuns până azi, când m-au prins". „Şi cât spui că te-au condamnat?" „Şapte ani temniţă grea!" - am spus eu cam cu emfază. Unul dintre ei mi-a spus: „Cât? Şapte ani? Păi, asta înseamnă că n-ai făcut nimic părinte". Pe cuvânt, fără glumă şi exagerare. Ei aveau fiecare câte 20, 23 de ani. Erau aduşi de pe la diferite închisori din ţară pentru rejudecări de procese sau ca să fie martori în unele procese ale altora. Pe urmă ne-am acomodat.

Mi-au dat şi mie un loc pe un prici. Lângă cine credeţi că am căzut? Am căzut lângă profesorul avocat Emil Haţeganu, ultimul preşedinte al Partidului Naţional Ţărănesc, unul din naivii care au mai crezut în democraţia sistemului şi care a acceptat să ia preşedinţia partidului după ce Maniu şi Mihalache fuseseră închişi. Cred că erau deja la Sighet. Eu am stat lângă profesorul Haţeganu. Era fratele lui Iuliu Haţeganu, doctorul. Dincolo de mine era un domn pe care îl chema Emilian Angheliu, care în fiecare zi ieşea la uşă (noi aveam nişte târlici de lemn, care se dădeau fiecărui deţinut) şi lua un papuc din ăsta de lemn şi bătea câte o oră cu el în uşă. Bătea disperat în uşă şi spunea: „Asasinilor, daţi-mi drumul, scoateţi-mă de aici! Eu sunt comunist din pruncie şi voi mă ţineţi în închisoare". Fusese, într-adevăr, coleg de celulă la Doftana cu Gheorghiu-Dej. Era comunist vechi. Fusese îndată după 23 august ministrul Sporturilor. Dar a făcut parte din prima echipă care a dorit desprinderea de Uniunea Sovietică a comunismului românesc şi s-a ales cu închisoare! După aceea, sistemul afară s-a schimbat, desprinderea de Rusia s-a făcut, iar lui tot nu-i dădeau drumul. Dosarele veneau la rând, că erau aşa de mulţi, încât greu venea rândul dosarelor şi i-au dat drumul după ce m-am eliberat eu. M-au dat pe mine afară din mănăstire, am ajuns muncitor la Mase Plastice şi mâncam la o cantină din Hala Obor. Cu cine credeţi că m-am întâlnit? La o masă de patru, la masa de amiază, m-am întâlnit cu Emilian Angheliu, fostul meu coleg de celulă şi de pat, să zicem, de prici. Ne-am văzut, ne-am îmbrăţişat, eu călugăr dat afară acum de peste tot, el comunist dat afară de peste tot! Cred că el era muncitor la Mecanică Fină. Nu l-au mai reîncadrat, nu i-au mai dat post de încredere în noua structură guvernamentală. Şi era şi el muncitor, probabil pe la Mecanică Fină, pe undeva prin vecini şi lua masa şi el tot acolo, la cantină la Obor.

După aceea, peste ani, el a murit, dar avea un băiat. Şi după ani, când eu am ajuns vicar patriarhal, se prezintă un tânăr la mine într-o zi şi spune: „Prea Sfinţite, n-aţi putea să mă ajutaţi să intru şi eu pe la atelierele astea de la Patriarhie? Fac orice, numai să mă angajaţi, că nu pot să mă angajez nicăieri". „Dar de ce nu poţi?" „Păi, fiindcă tata a fost ministru şi nu ştiu cu ce a rămas la dosar, că nu vor să mă angajeze". „Cum te cheamă, domne'?" „Angheliu X". „Nu cumva eşti fiul lui Emilian Angheliu?" „Ba da! L-aţi cunoscut cumva pe tata?" „Sigur că l-am cunoscut, am fost coleg de celulă cu el. Uite băiete, o să te angajăm. Avem o fabrică de clopote, avem un atelier de tâmplărie şi te angajăm acolo". Şi l-am angajat. Asta se cheamă coincidenţă. Deci aşa s-a întâmplat la Jilava.

Am rămas o vreme în celula unde printre personalităţile pe care mi le aduc aminte sunt aceştia doi. Mai era fratele unui preot din Bucureşti care şi el era arestat. Cred că a murit de curând. Era preot la Biserica Sapienţiei din Bucureşti. Mai era în celulă un inginer, care era de multă vreme închis, n-aş vrea să-i spun numele pentru că trecea printre turnători, era mare fricos.

Pâinea se trăgea la sorţi. Toţi ne întorceam cu spatele şi, pe rând, spuneam câte un număr. Fiecare primea colţul de pâine corespunzător numărului ales. Cel care era cu spatele spunea 7 şi îi revenea colţul cu numărul şapte, sau spunea 4 şi primea colţul cu numărul 4. De ce? Ca nu cumva vreunul să fie favorizat cu câteva grame în plus la colţul de pâine.

O problemă erau tinetele. Vă imaginaţi tinetele pentru treburile naturale... Pentru tinetă, de asemenea, se făcea înscriere. Se zicea 1,2 etc. Fiecare spunea după cum se simţea de presat. Eram cel puţin 21. Tineta era o problemă... Unii se puteau descărca mai uşor, unii mai greu. Era un dezastru... Iar nu departe, era tineta cu apă, de unde se bea apă. Îmi pare rău că rebuie să vă spun, pentru că e vulgar, dar tot apa se întrebuinţa şi la curăţire, că nu era hârtie igienică... Astea erau lucrurile cele mai jenante!

După aceea am fost mutat la reduit. Este o parte din Jilava care se cheamă reduit. Vine probabil de la redută, căci Jilava a fost mai întâi cetate de apărare. Acolo, la trei celule, în care se intră din una în alta, în capăt era un WC cu patru găuri, dar unde îşi făceau nevoile patru deodată, şi pe măsură ce ieşea unul intra altul ş.a.m.d. şi tot cu apa. Te duceai cu vasul în care mâncai să iei puţină apă, cât puteai să iei de la vasul cu apă, ca să-ţi faci igiena corporală...

traduc acuma... Şi aceasta, trebuie să recunosc, datorită exerciţiilor. N-aş zice că am fost un tocilar, v-am spus că eu am făcut seminarul fără să învăţ nici un manual niciodată, dar engleza am simţit că trebuia să o învăţ şi am folosit o metodă, aş zice, comodă, şmecherească. Pe care mi-am desăvârşit-o după aceea şi s-a dovedit a-mi fi foarte folositoare la conferinţele internaţionale la care am participat, la care întotdeauna un ortodox trebuia să ia cuvântul...

L-am luat pe nu în braţe

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, v-a fost greu în anii de la Jilava, pentru că observ cum doriţi să treceţi peste ei... Dar vă rog să vorbiţi despre aceşti ani pentru tinerii care vor citi cartea. Au nevoie să ştie aceste lucruri, să ştie ce s-a întâmplat acolo. Îmi cer scuze că insist asupra acestui subiect care este chinuitor şi dureros. Avem nevoie şi de această mărturie.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Să mă mai gândesc...Poate una dintre ele pe care aş putea să v-o spun acum, sau două dintre ele, sau trei. Le-am ales pe cele mai blânde. De pildă, eram la Galaţi, dus acolo de la Bucureşti. Cumplitul drum de la Bucureşti la Galaţi cu ochelari de tablă, între doi cu automatul... M-au dus la Galaţi. Trebuiau să mă confrunte acolo... Au vrut să mă bage într-un proces nou, tot legionar. De ce? Fiindcă acolo, la Vladimireşti, era o maică foarte inteligentă care nu mai făcea politică, fusese însă, se pare, fosta şefă legionară pe ţară a fetelor. Se pare că fusese foarte tare în graţiile lui Codreanu, n-aş putea să jur că s-a dorit nevasta lui, dar fapt e că, după ce a murit el, ea s-a lăsat de politică şi a intrat în mănăstire, unde a fost o călugăriţă model. Dar fiindcă fusese ce-a fost, fiindcă mănăstirea Vladimireşti o luase cam pe-alături cu unele probleme bisericeşti, încât şi Patriarhul Justinian s-a dezis de ei, au fost nişte exagerări, adică împărtăşeau pe toată lumea, dădeau împărtăşanie şi la câini, chestii din acestea vulgare, atunci conducerea mănăstirii a fost arestată... şi maica Mihaela, cea de care vă vorbesc eu, care era secretara mănăstirii, şi părintele Iovan, care acum e la Mănăstirea Recea, şi el a fost arestat. S-a considerat că la Vladimireşti a fost un cuib legionar foarte puternic. Ei au văzut, la Bucureşti, că nu mă pot implica pe mine

din simplul motiv că le-am râs în față: „Cum să fiu eu, domnule, legionar, când pe vremea aceea aveam 12 ani?" Sau cum să fi fost eu legionar în timpul statului legionar din România, când eu eram în Basarabia sub ruşi? Încât la treaba aceasta au renunțat, era absurd să meargă pe linia aceasta. „Vreți să mă credeți? Eu n-am văzut niciodată o cămaşă verde. Eu n-am citit niciodată vreun rând din vreo carte legionară. Eram copil". Şi au renunțat la treaba aceasta, dar au găsit altă cale. Să mă implice, matur fiind acum, în nişte relații cu maica Mihaela.

M-am trezit luat de la Jilava, dus la Galați şi aruncat într-o celulă, acolo, la Securitate. Ei, acolo au fost anchete multe, grele... Mă ancheta un maior, parcă îl văd şi acum, cu părul alb, un om deştept, şi căuta logic să mă implice nu în legionarismul propriu-zis, ci în relații cu legionari şi atitudini legionare. Toate arestările, dar absolut toate, n-au fost pentru național-țărăniști, acestea au fost câteva, n-au fost pentru național-liberali, toate acuzațiile erau de legionarism, aceasta era acuzația principală. Iar unii o recunoşteau, ca să scape. Ancheta se derula cam aşa: „Ai fost la Vladimireşti? O dată?" „Nu. De mai multe ori". „De ce?" „Eram în conflict cu ei". „Cum adică erai în conflict cu ei?" „Păi, uite, să vă spun eu. Dacă nu ştiți, cercetați. Când eram la Slatina am scris Mănăstirii Vladimireşti o scrisoare, pe care am compus-o eu împreună cu părintele Petroniu Tănase, care e acum la Athos; a semnat-o şi părintele Cleopa, starețul; scrisoare în care, în vreo 20 de pagini, le arătam maicilor de la Vladimireşti că se află din punct de vedere ortodox într-o erezie". Deci toate discuțiile noastre erau pe subiecte, pe teme strict religioase care nu pot face obiectul unui proces. Pe linia aceasta am descoperit eu că este cea mai bună apărare şi, într-adevăr, aceasta a fost cea mai bună. „Nu, dumneata ai fost acolo pentru că erai legionar sau pentru că te formai ca legionar în momentul acela şi te duceai să te instruieşti pe lângă maica Mihaela". „Foarte interesant. Păi, atunci şi părintele Ioan era

legionar, că era parohul de acolo, duhovnicul mănăstirii. Eu n-am auzit ca părintele Ioan să fi fost vreodată învinuit de către cineva că e legionar". „Nu, nu, dar el ştie de ce veneai dumneata acolo". „Şi a declarat el că eu mă duceam acolo să fac legionarism?" „Păi, cam aşa". Apoi zicea: „Bine, du-te!" Te lua şi te ducea la celulă. Peste o jumătate de oră vine din nou soldatul, mă ia de la celulă şi mă bagă în altă celulă. Când mă duc acolo, părintele Ioan de la Vladimireşti. Nimeni altul. O măsuță cu două scaune, părintele era la măsuță... Probabil ei şi-au pus aparate de ascultare, că m-a băgat acolo şi cel care m-a băgat doar atât mi-a spus: „Ei, acum înțelege-te cu el. Că el spune una şi tu spui alta". M-am aşezat acolo, i-am făcut cu ochiul lui Ioan şi am început eu: „Părinte Ioan, am discutat noi vreodată altceva în afară de teologie?" „Nu, n-am discutat niciodată nimic altceva în afară de teologie". „Ți-aduci aminte ce anume probleme de teologie discutam?" Şi el a început să spună, le ştia, ei citiseră scrisoarea noastră: „Era în legătură cu împărtăşania, era în legătură cu lipsa de spovedanie, era în legătură cu păcatele mari pe care noi le obiectam, era în legătură cu spovedania colectivă cu care dumneavoastră, cei de la Slatina, nu erați de acord, erați pentru spovedanie individuală". Şi, mă rog, înşira. Şi aşa l-am provocat la o discuție de vreo două ore, dar în care s-a limitat strict la probleme teologice. Când aproape să terminăm, că am socotit că nu ne-au pus degeaba să ne confruntăm unul cu altul, ei credeau că Ioan o să mă acuze. Or, Ioan a fost destul de deştept şi nu m-a acuzat, deşi ar fi avut motive s-o facă. La un moment dat au intrat, apoi l-au scos şi l-au dus în celula lui, aceea era o celulă de ascultare probabil, de unde ei au înregistrat toată discuția noastră.

Iar mă scoate într-o zi din celulă. Era un scaun cu fața spre perete, invers, ca eu să stau cu fața spre perete. Aşa mi s-a spus: „Aşează-te cu fața spre perete!" M-am aşezat, s-a deschis uşa, a intrat încă un soldat cu altcineva care i-a spus: „Aşează-l şi pe

ăsta cu fața spre perete!" Și apoi a spus: „O să răspundeți pe rând. Ați făcut parte din mișcarea legionară?" Eu am întors capul să văd cine e celălalt. Era Bragă Roman, care acum e arhimandrit la o mănăstire ortodoxă de maici din America, coleg de-al meu de teologie. „Nu întoarce capul!" Îl văzusem deja, așa încât știam cu cine mă confrunt. Același ofițer cu părul alb: „Tu, Plămădeală..". „Domnule ofițer, eu n-am făcut parte din mișcarea legionară din simplul motiv că n-am avut vârsta, iar mai târziu n-am avut de la cine să învăț, pentru că a venit regimul comunist. Nu-i așa, părinte Bragă, că niciodată n-am discutat despre această problemă?" Maiorul a sărit de pe scaun: „ De ce îi sugerezi răspunsurile lui Bragă? Dacă mai faci o dată așa, o pățești!" Dar Bragă a și înțeles. Din felul în care l-am întrebat a înțeles că eu nu am recunoscut nimic și că el trebuie să meargă pe teza mea. Că nu avea cum altfel. Și Bragă a răspuns și el: „Da, domnule maior, eu am făcut parte din mișcarea legionară. Eu sunt mai mare ca părintele cu vreo 4, 5 ani, eu am fost în frățiile de trupă, când dânsul nu putea fi, iar după aceea nu a putut fi vorba niciodată de refacerea legăturilor legionare. El nu a fost, pur și simplu, legionar". A tras o înjurătură, a sunat, au venit doi soldați, unul m-a luat pe mine, altul l-a luat pe el.

Iar mă scoate. „Văd că cu dumneata nu ne putem înțelege. Văd că ai luat pe „nu" în brațe și o ții una și bună. Să știi că noi cunoaștem tipul. Ce crezi că noi, în istoriile noastre, n-am învățat de tipul care-l ia pe „nu" în brațe? Tu ești tipul care îl ia pe „nu" în brațe, dar o să te facem noi să spui adevărul". „Domnule colonel, eu nu știu regulile și lecțiile dumneavoastră și nu știam că există o categorie a celor care îl iau pe „nu" în brațe, dar eu vă spun adevărul, că nu, n-am făcut parte din mișcarea legionară". „Bine, bine, ia vino aici!"... Se scoală de pe scaun, se dă deoparte și zice: „Bagă-te sub birou!... Ascultă! Bagă-te sub birou și dacă faci o mișcare, te împușc!" Și m-am

băgat sub birou. Erau două birouri. Sună și zice: „Adu-o pe maică!", și o aduce pe maica Mihaela. Eu dedesubt îi vedeam picioarele. Și mi-a pus în vedere: „Dacă scoți vreun cuvânt, vreun sunet, să știi că nu mai pleci viu de aici". Mă gândeam atunci: „Săraca maica Mihaela, în ce postură o pune!"

A adus-o pe maică. I-a scos ochelarii. A așezat-o în locul unde stătusem eu înainte și foarte politicos începe conversația cu ea: „Maică Mihaela, noi ne-am înțeles întotdeauna foarte bine. Mata ai trecut deja prin proces. Noi te-am adus aici doar pentru niște informații suplimentare, în legătură cu un oarecare caz. Am vrea să știm dacă l-ai cunoscut pe un părinte de la Slatina, Antonie Plămădeală". „Da, domnule anchetator, l-am cunoscut". „Deci l-ai cunoscut. Cum l-ai cunoscut?" „Păi a fost pe la noi pe la mănăstire de mai multe ori. Și se pare că el este chiar unul dintre autorii scrisorii care ne-a fost trimisă de Mănăstirea Slatina ca să ne îndreptăm niște greșeli". Aceasta mi-a plăcut când am auzit-o, confirma și ceea ce spusesem eu. Zice: „Și ai cunoscut cumva, din întâmplare, poate de la Slatina, poate în alte împrejurări, pe părintele Roman Bragă?" „Da, domnule anchetator, l-am cunoscut chiar foarte bine. Așa cum v-am spus și la anchetă, Roman Bragă era legionar". „Dar Plămădeală nu era?" „Nu, pentru că el pe vremea aceea era foarte tânăr". „Bun, dar el a venit pe acolo, și Bragă a venit pe acolo și ați avut niște discuții". „Da, domnule anchetator, am avut niște discuții". „Erau discuții cu caracter legionar". „Nu, domnule anchetator, nu erau discuții cu caracter legionar. Erau discuții cu caracter anticomunist și antistatal, dar nu cu caracter legionar, fiindcă Legiunea e moartă de mult și nu sunt semne că ea ar putea reînvia vreodată". „E bine și așa. Discuțiile acestea antistatale cum s-au purtat?" „Păi, zice, spuneam toți că e un stat totalitar, că e un stat ateu, că e un stat care violentează întreaga istorie și conștiință românească, încât sigur că noi, monahii, creștinii, nu puteam fi de acord cu așa ceva și nu puteam fi de

acord cu un asemenea stat, care începea să se organizeze la noi". „Şi aţi avut aceste discuţii cu ei?" „Da, am avut aceste discuţii cu ei, cu amândoi". „Mulţumesc foarte mult. Soldat, du-o pe maică!" I-au pus ochelarii şi au scos-o. După aceea s-a sculat, s-a dat la o parte, zâmbitor, jovial, vorbind chiar mai frumos ca înainte: „Poftiţi, scuzaţi-mă părinte că v-am pus în situaţia aceasta neplăcută de a sta sub birou, dar cu dumneavoastră am ajuns la concluzia că nu se putea altfel. L-aţi luat pe „nu" în braţe şi o ţineţi tot aşa şi ne-am dat seama că trebuie să vă punem în faţa unui fapt împlinit, în care să auziţi cu urechile dumneavoastră ce aţi făcut, ce se spune, ce se ştie, ca să nu mai aveţi posibilitatea să spuneţi la orice întrebare nu".

Avea dreptate! Ei, atunci am avut eu o inspiraţie genială. Eu ascultând de acolo, eram foarte atent la ce spunea maica. Sigur că nu mi-a convenit când a spus că am avut discuţii antistatale, anticomuniste, că ne gândeam la restaurarea unui stat românesc creştin. Când am auzit asta, sigur că m-am speriat. El mi-a spus: „Ai auzit-o pe maica, prietena matale, ai auzit ce a spus nesilită, ai văzut că m-am purtat frumos cu ea, ai văzut că nu i-am poruncit, ai văzut că am lăsat-o să vorbească liber, ai văzut că a recunoscut că aţi avut toate aceste discuţii, ei, ce mai spui acum?" Atunci am avut o inspiraţie teribilă. M-a aşezat din nou în locul maicii, ca să fim faţă în faţă, şi eu, zâmbind, i-am spus: „Domnule colonel, sunteţi jurist?" „Bineînţeles". „Va să zică aţi terminat Facultatea de Drept?" „Bineînţeles". „Eu în locul dumneavoastră, ca jurist, n-aş avea curajul să prezint în instanţă o declaraţie ca a maicii". „Ei cum, n-ai auzit ce-a spus? Poţi să negi ceea ce a spus ea? A fost o declaraţie liberă". „Nu, vreau să vă întreb altceva. Aveţi dosarele noastre pe aici?" „Da, sunt aici". „Vă rog să luaţi dosarul meu şi dosarul lui Roman Bragă". El s-a dus la dulap, a scos dosarul meu şi pe al lui Bragă, a venit cu amândouă la birou şi atunci eu am spus: „Acum, domnule colonel, vă rog să vă uitaţi când am fost eu la Vladimireşti şi

când a fost Bragă la Vladimireşti. Atât". „Ei, şi ce?" Şi se uită repede. „Dumneata ai fost la 12 iunie sau aşa ceva, Bragă a fost la 14 august, dumneata ai fost din nou în decembrie, Bragă a fost din nou în noiembrie". „Ei, tocmai asta vroiam să spun, domnule colonel. Eu în locul dumneavoastră n-aş avea curajul să prezint o asemenea declaraţie în instanţă. Cum veţi spune onoratei instanţe că părinţii Bragă şi Antonie la datele... separat, au avut exact aceeaşi discuţie cu maica Mihaela. Nu se poate. Nu e logic, nu e posibil. Putea să aibă cu el nişte discuţii, cu mine alte discuţii. Dar ea a spus: „Am avut discuţii cu dânşii". Nu e logic, domnule colonel". M-a înjurat şi m-a dat afară. Soldatul m-a luat, mi-a pus ochelarii şi m-a dus la celulă. Şi aşa nu am fost implicat în procesul Vladimireşti.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Sub ce acuzaţie aţi ajuns în instanţă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Acuzaţia din justiţie era cea veche: că am participat la organizaţii anticomuniste şi contra ordinii sociale, articolul 209 din Codul penal. Deci, el, ca jurist, şi-a dat seama că astea nu se pot spune în justiţie, că ăsta spune şi acolo ce a spus aici.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar maica a mint cu bună ştiinţă, sau...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: ...maica n-a mint, a spus adevărul. A avut discuţii similare, dar teza mea era că nu poţi avea discuţii în aceeaşi termeni cu doi inşi la date diferite.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Una era discuţia între doi oameni şi alta era discuţia între doi legionari.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi, sigur.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar mă scuzaţi că vă întreb eu acum, dumneavoastră ce discutaţi, de fapt, cu maica?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ce discutam? Discutam de toate, dar maica ştia despre mine că sunt anticomunist şi eu ştiam despre ea că fusese legionară. Discuţiile noastre erau

despre modul de rezistență împotriva comunismului. Asta era clar. Şi discuțiile cu Bragă au fost la fel.

Pe vremea aceea nu se cultiva în justiție, din partea deținutului, din partea acuzatului, adevărul. Se condamna, dar nu te condamna pe drept! Noi aveam conştiința că nu călcam nici un adevăr. Noi eram pe linia celor mai autentice tradiții politice ale oricărui popor. Dovadă că atunci gândeam bine e că, iată, azi, pot să existe 200 de partide, cu 200 de ideologii fără ca o persoană să fie arestată. Puteam să fiu arestat pe drept dacă aş fi făcut vreo crimă, dar pentru că am discutat nişte lucruri nu era obiect de justiție militară, aşa încât îmi permiteam să mint: n-am discutat acest lucru. Adevărul este că, din cauză că toți simțeam că trăim într-un regim de lipsă de libertate, la proces toți am mințit.

DRAGOŞ ŞEULEANU: V-ați apărat libertatea!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ne-am apărat libertatea, care, iată, într-un regim ca cel de azi, diferența de opinie nu constituie un motiv de delincvență.

În celulă cu Corneliu Coposu

DRAGOŞ ŞEULEANU: Pe Corneliu Coposu cum l-ați cunoscut?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi eram la Jilava. Învățat de Emil Hațeganu, avocat de profesie şi mare avocat, am făcut o cerere de rejudecare a procesului pe motiv că în 1949 fusesem condamnat în lipsă şi, deci, n-am avut posibilitatea să mă apăr. Am aşteptat câteva luni până a venit presa închisorii din Jilava şi mi-a spus: „Părinte, ți s-a aprobat recursul". Aceasta însemna anularea sentinței şi rejudecarea. Dar judecarea procesului din nou presupunea o etapă prin care eu nu trecusem; etapa de anchetă. Deci înainte de a mă trimite în tribunal spre judecarea procesului trebuia să trec prin anchetă, pentru că ancheta, respectiv Ministerul Securității, trebuia să dovedească că eu am fost condamnat pe drept.

M-am trezit luat de la Jilava, tot cu ochii legați, dus undeva, deschisă o uşă, scos ochelarii de la ochi şi împins într-o celulă în care erau vreo zece inşi. Nu erau paturi, erau nişte priciuri, aşa pe trei părți ale camerei, de lungimea unui om. Astea erau de ciment. Pe partea asta era uşa, pe partea asta nu era nimic. Când am intrat eu erau acolo poate vreo zece deținuți. Mi-au făcut şi mie un loc. Ştiu că mie mi-a venit locul lângă Camil Demetrescu. Camil Demetrescu cel care în 1944 a făcut legătura, el era agent diplomatic şi a făcut legătura dintre guvernul de la Bucureşti şi madame Kolontay, ambasadoarea Rusiei la Stockholm. El a dus tratative, a purtat corespondența cu madame Kolontay pentru ieşirea noastră din război. Ei bine, eu am picat, deci, în celulă lângă domnul Camil Demetrescu. Iar la doi inşi după mine era Corneliu Coposu. Sigur, am făcut cunoştință cu fiecare. Cine eşti? Sunt părintele cutare, de la mănăstirea cutare. La ora aia nu s-a făcut

deloc caz că eu eram ortodox şi vreunul era unit. Nu, nici nu s-a pomenit de aşa ceva. Domnul Coposu era un ortodox de bună calitate.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Deci, în necaz suntem împreună, în necaz suntem la un loc, contează mai puţin deosebirile.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Absolut. Am avut mare noroc că am dat acolo peste Coposu. Pe ceilalţi nu-i mai ştiu. Îi văd aşa..., dar nu mai ştiu cum îi cheamă. Dar cu Coposu m-am împrietenit repede. O să vă miraţi de ce? Poate şi pentru că eram preot, dar poate şi pentru ca domnul Coposu să se distreze. Care era distracţia lui Coposu? El se credea mediu şi pe noii veniţi îi încerca dacă au calităţi mediumice sau nu. Şi a făcut şi cu mine experienţa. Sigur, s-a prezentat: „Eu sunt Coposu, sunt fostul şef al tineretului naţional-ţărănesc, am fost o vreme secretarul lui Maniu, matale erai foarte tânăr pe vremea aceea, nu ai de unde să-ţi aduci aminte. Îmi pare bine că ne-am întâlnit aici". Aşa a început toată chestia. „Ia să vedem ai calităţi mediumice?" Care era experienţa? A venit, s-a aşezat lângă mine: „Daţi-mi mâna!" S-a aşezat lângă mine şi mi-a luat mâna printre degetele lui aşa încât degetele mele să atingă aceste puncte ale mâinii lui şi degetele lui să atingă aceste puncte ale mâinii mele. Îmi spune: „Părinte, fii atent acum: fă-ţi gol, nu te gândeşti absolut la nimic, fă-ţi gol total în mintea dumnitale". Acum, exerciţii de astea mai făcusem, şi o să vă spun câteva pe care le făcusem călugăr fiind în primii ani la mănăstirea Slatina. Zice: „Părinte, nu vă gândiţi la nimic. Şi cu un deget, cu ceva îmi faci un mic semn când ai reuşit să-ţi faci golul". Şi i-am făcut semnul. În clipa următoare m-am ridicat, am început să merg înainte, am început să merg la dreapta, el venea în urma mea ţinându-mă mereu de mână, dar în urma mea, eu mergeam înainte, am început să merg aşa şi m-am aşezat pe priciul celălalt, de pe priciul ăsta m-am aşezat pe priciul celălalt şi la un moment dat am simţit nevoia stringentă să mă întind şi m-am întins pe pat şi în clipa aceea Coposu îmi spune: „Gata, eşti un medium perfect, ai

făcut tot ce ţi-am poruncit eu. Faptul că dumneata ţi-ai făcut gol în creier mi-a permis să lucrez asupra creierului dumnitale prin contactul acesta, prin mână, şi eşti un medium extraordinar. Ai făcut tot ce ţi-am spus eu până la căderea pe pat".

Cei din celulă erau numai ochi şi urechi, nu le venea să creadă. Şi atunci am repetat experienţa, dar de data asta altfel. Era acolo un învăţător din Maramureş, am uitat cum îl chema, un om trecut prin multe suferinţe. Avea pregătită şi el gamela pentru nişte lecţii şi spune: „Domnu' Coposu, eu nu sunt sigur că dumneata i-ai comandat părintelui să facă ce-a făcut, ia spune-mi dumneata ce-ai să-i comanzi la şedinţa următoare şi eu scriu pe gamelă". Spune: „Am să-i spun să se ridice, am să-i spun să o ia la dreapta, am să-i spun să o ia la stânga, am să-i spun să meargă înainte, am să-i spun să se aşeze pe pat, după aceea am să-i spun să se întoarcă pe dreapta, pe stânga, după care să se ridice înapoi". Asta am aflat tot de la Coposu care zice: „Acuma, părinte, v-aş ruga din nou relaxare totală. Şi am repetat experienţa. Şi am făcut exact ceea ce scrisese el pe gamelă. Atunci i-a convins pe toţi. Pe mine m-a convins că sunt un receptor foarte puternic, iar pe el că este un transmiţător foarte puternic. Ceea ce s-a şi dovedit, pe urmă, în activitatea lui politică. Ei, aşa m-am împrietenit cu Coposu.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar cât timp aţi stat cu el în celulă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Trei luni. Sigur că în timpul ăsta m-au anchetat.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Unde dormeaţi toţi zece?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pe rând, pe cimentul ăla...

DRAGOŞ ŞEULEANU: Trebuia să fi fost cumplit!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era cumplit! Era cumplit! Uneori nici nu te puteai întoarce. Uneori, când se adunau mai mulţi, întoarcerea se făcea la comandă. Adică, unul spunea „pe dreapta", după aia spunea „pe stânga". Trebuia să se facă întoarcerea tuturor dintr-o dată, ca să nu ne jenăm unii pe alţii.

Față în față cu Tarzan

CARMEN DUMITRIU: În timpul anchetei v-au chinuit fizic?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Asupra lucrurilor ăstora aş vrea să nu insist!

CARMEN DUMITRIU: Am înțeles. Vă întreb aşa, în general.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu se putea fără, dar este jenant... Fapt e că din celula aceasta au început de a doua zi să mă cheme la anchetă. Mă duceau cu un lift sus. Când mă duc acum pe acolo nu pot să recunosc locurile, pentru că aveam ochelari de tablă, dar odată am să cer cuiva de la Senat, sau ce o mai fi acolo, să mă ducă în celula în care am fost eu, jos. Deci mă duceau la anchetă, până când, la un moment dat, Coposu, care era la o reanchetare, la o reconfruntare nu ştiu cu cine, spune: „Părinte, văd că vii pentru prima dată la anchetă. Uite ce, ascultă la mine nişte sfaturi. Ce-ai spus la început, aia s-o ții. N-o mai modifici. Dacă modifici o dată, după aia n-o să te creadă niciodată şi o să te chinuie până spui tot. Cum ai spus la început, o ții pe aia până la sfârşit. Dacă ai spus că ştii de aia, ştii, dacă ai spus că nu ştii, nu ştii". Aşa am făcut. Ei, au fost momente grele... Erau momente, de pildă, când mă scotea din celulă şi mă aducea a treia zi, iar trei zile şi trei nopți stăteam pe scaun.

CARMEN DUMITRIU: Nu dormeați, nu vă odihneați?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Iar anchetatorii se schimbau din patru în patru ore! Şi mă luau şi mă pisau la cap cu aceeaşi şi aceeaşi întrebare la infinit, ca picătura chinezească. Din când în când, sigur că mai ațipeam şi atunci lăsau un creion pe masă care făcea un asemenea zgomot, încât, pentru mine, care eram în

situația în care eram, suna ca o bombă atomică. Dar acestea erau metode psihologice bine puse la punct şi atunci săreau odată aşa şi ziceau: „Ei, ia spune părinte, ai făcut parte dintr-o celulă?" Dau un exemplu de întrebare. „Organizația la care ai luat parte avea drept scop distrugerea Uniunii Sovietice?" Trebuia să-mi revin foarte repede ca să-mi reintru în rolul pe care mi-l fixasem. Ei, câteva le-am recunoscut. „Este adevărat că ai redactat un ziar „Ecoul Basarabiei"?" „Da, domnule". „Păi de ce, nenorocitule? Poporul nostru sovietic care ne-a eliberat de cutare..". „Domnule, v-a eliberat pe dumneavoastră, dar pe mine m-a făcut să mă refugiez din Basarabia românească". Încât cu unii aproape că ajungeam la o învoială. Şi anchetele acestea, care durau trei, patru nopți, acestea erau cumplite, erau obositoare. Când veneam a patra zi, toți din celulă veneau să-mi dea fiecare ce are, câte ceva, o bucățică de pâine sau ceva care i-a rămas de la o masă, ca să mă întremez; mă lăsau să dorm; nu făceau gălăgie. Coposu mă întreba: „Ei, cum a mers?" „Domnu' Coposu, a mers aşa cum mi-ați spus. Am rezistat". „Părinte, să ştii că ai o forță interioară puternică. Dar bagă de seamă că au şi alte metode".

După câteva zile mă cheamă din nou la anchetă. Chemarea la anchetă cum era? Se deschidea celula şi gardianul te arăta cu degetul. Tu veneai, înainte de a ieşi din celulă îți punea ochelarii, după aia te lua de braț şi te ducea la lift. Te urca, te scotea din lift şi te ducea la camera de anchetă. Dar asta putea să fie la miezul nopții, putea să fie dimineața, putea să fie seara, totul era imprevizibil în privința asta. Eram la o astfel de anchetă ziua, intră unul în cameră, în camera de anchetă intră unul solid, aşa, cu mânecile suflecate. A, zic, ăsta-i Tarzan. Eu auzisem deja de la ceilalți că există un Tarzan în Interne şi atunci când dai ochii cu Tarzan nu e a bine. Într-adevăr, el era. Zice: „Şi cum, mă, nu recunoşti nimic? N-ai făcut nimic? Tu crezi că ajunge cineva aici fără să fi făcut nimic? Ia spune, cum stai cu plămânii?"

„Foarte bine". „Te doare din când în când inima? Ai ceva la inimă?" „N-am nimic, domnule". „Cum stai cu ochii?" „N-am probleme. Văd foarte bine". „Ai dureri de cap?" „Nu, domnule, puteți să începeți să mă bateți. N-am nici o boală". Asta l-a omorât! La astfel de întrebări deținuții toți începeau să devină plângăreți, da, domnule, am la inimă, am criză, am cutare, am fost bolnav de plămâni în tinerețe, ca să i se facă ăluia milă de tine şi să nu hotărască să te bată.

Ori eu ştiam că astea sunt tot degeaba şi m-am hotărât să bravez şi am răspuns la toate „nu". Nu, n-am nimic. Nu mă doare nimic. L-am surprins cu „Puteți să începeți să mă bateți". Cred că m-a înjurat, a ieşit îndată din sala de anchetă. Ofițerul a sunat şi a intrat soldatul. Soldatul stătea totdeauna afară, nu stătea la anchete. Ancheta era condusă numai de şefi de anchetă. Soldatul nici măcar nu asista la vreo întrebare, nimic. Sună, intră soldatul, îmi pune ochelarii. Zice: „Du-l la celulă". Mă duce la celulă, în celulă toți, din nou, cum a fost? ce te-a întrebat azi? ce-ai răspuns?" Zic: „Domnule, a venit Tarzan". Coposu îmi zice atunci: „Părinte, să ştii că-i de rău. Cu ăsta nu-i de glumă. Şi cum a fost?" Şi i-am povestit: că nu mă doare, că n-am nimic... „Ei, zice, cu asta să ştii că ai procedat bine. Cred ca doar l-ai enervat, să ştii. Aşa încât nu ştiu ce o să iasă. Uite ce, părinte (s-a descălțat de ciorapii de lână), descalță-te de ciorapii dumnitale subțiri şi încalță ciorapii ăştia de lână. Vezi dacă te încap în pantofi. Ăsta bate la tălpi. O să te lege cu mâna şi cu picioarele de un lemn, un drug, aşa, după aia te învârte şi te bate la tălpi şi e groaznic, dar dacă ai ciorapi de lână mai atenuează din dureri". I-am luat şi i-am mulțumit. Zice: „Acum aşteaptă-te". Peste o jumătate de oră se deschide uşa celulei. „Tu, fă-ți bagajul!"

Bagajul înseamnă să-ți aduni ce aveai; fiecare aveam câte o tolbuliță făcută dintr-un şervet, din ceva, în care aveam săpun, o pastă de dinți şi ce mai aveai, un lucruşor de-al tău, poate un

pieptăne, cu care era voie. Ei, bagajul ăsta se făcea într-un minut. „După mine!" M-am uitat la toți, toți mi-au făcut semn că adică: „Bagă de seamă, ține-te tare". Coposu ştia că de acum e precis experiența cu Tarzan. Ăsta m-a luat de mână şi m-a dus pe un coridor înainte, după aceea pe un coridor la stânga, a deschis o celulă, mi-a luat ochelarii şi m-a împins în ea. A tras uşa, a tras zăvorul şi pe urmă a dispărut.

Asta era una din tehnici. Să nu existe continuitate, ca să nu-ți păstrezi rezistența şi să ai mereu impresia că eşti părăsit, că eşti aruncat undeva, încât nu ştiai ce se mai întâmplă cu tine. Când colo, mai era un deținut. Erau celule mici, cu două paturi suprapuse, dar cum să spun eu, paturi de ciment, dar nu erau paturi, erau două priciuri unul peste altul cât peretele, cât celula. Şi unul dormea jos şi unul sus sau, dacă era aglomerație, dormeau doi sus şi doi jos. Acolo nu era decât unul, deci unul din paturi era al meu. Ei, am făcut cunoştință, a zis parcă: sunt inginerul cutare, parcă de la Caransebeş sau Timişoara, sunt şi eu pentru anchetă. Pe care pat îl vrei, pe cel de sus sau pe cel de jos? Doamne, era aşa de amabil încât mi-a dat puțin de gândit. Şi ceea ce mi-a dat de gândit din primul moment a fost faptul că el mă lasă să aleg, dacă el mă lăsa să aleg între sus sau jos, însemna că el nu era fixat în unul dintre paturi şi că era venit acolo puțintel înaintea mea. L-am ales pe cel de jos, era mai comod, şi am început discuțiile cu el. Mai întâi de unde eşti, cum e pe la mănăstire, descrieri banale. Eu, de unde eşti dumneata, de la Caransebeş, părinții mei sunt cutare, eu am fost student la cutare, eu din partea mea am fost student la cutare, am fost la mănăstire, n-am făcut nimic şi mă trezesc arestat. „Ei, suntem între noi. Cum, adică, n-ai făcut nimic?" În clipa aia mi-am dat seama. Doamne, ăsta nu e ce pare. Şi din clipa aia mi-am făcut un program de discuții care s-a dovedit foarte bun. Din ziua aia nu m-a mai scos la anchetă, ceea ce era completamente anormal. Eu credeam că merg la bătaie la Tarzan, când colo am mers în

celulă cu ăsta. Pe acesta îl scotea zilnic la anchetă; mi-am dat seama că pe el îl cheamă pentru că el mă anchetează în celulă şi apoi se duce sus şi spune tot ce a discutat cu mine. Ei bine, vreo zece zile pe el l-a scos zilnic, pe mine nu m-a scos deloc. După zece zile se deschide uşa, intră soldatul şi zice: „Fă-ţi bocceaua" Mi-am făcut-o, mi-a pus ochelarii, iar m-a luat la braţ. Apoi, simt că deschide o uşă şi mă împinge înăuntru şi, când mă uit, era vechea mea celulă cu Coposu. Ei, ce fericit am fost că eram cel puţin dus înapoi între nişte oameni pe care îi cunoşteam şi cu care mă împrietenisem. Ei, sigur, toţi au sărit pe mine. „Cum a fost, părinte, te-au bătut?" „Domnu' Coposu, trebuie să vă mulţumesc pentru ciorapi, vă rog să-i primiţi înapoi, că cine ştie ce se mai întâmplă. Nu m-au bătut, nici măcar nu m-au anchetat. Am fost cu unul în celulă, pe care îl chema zilnic la anchete". „Şi ai priceput că era anchetator?" „Păi, se poate? Sigur". „Părinte, e clasică. E clasică". Ei şi-au dat seama din conversaţia cu Tarzan că prin bătaie nu o să scoată nimic.

Cel mai bine în închisori au rezistat intelectualii la bătaie. Şi la cele mai perfide chinuri. Cei care cedau, îmi pare rău să o spun, dar cei care cedau după prima palmă şi spuneau tot erau ţăranii. Ţăranii se tem de bătaie. Întrebaţi pe toţi cei care au stat în celule cu ţărani şi o să vedeţi că în multe locuri ţăranii au cedat. Poate că e şi în virtutea bunei-credinţe specifice, a unei filosofii speciale a destinului lor, ca şi a lui tata. Tata, de pildă, când am fugit eu din Prislop, parcă v-am povestit că m-a întâmpinat în gară la Bucureşti, pentru că eu acasă nu mă mai puteam duce, tata, ca un ţăran ce era de fapt, mi-a spus: „Ei, băiete, acum n-ai ce face, predă-te!" Asta a fost viziunea lui ţărănească! Aşa au făcut ţăranii în închisori, cedau la prima palmă. Intelectualii rezistau cel mai bine. Paradoxal!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Te-ai aştepta să fie invers; ţăranul să fie mai robust.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei şi-au dat seama din ancheta lui Tarzan că eu o să rezist la orice bătaie. Şi atunci au încercat cu Tarzanul în celulă. Au văzut că Tarzanului din celulă i-am spus cu mare sinceritate totul, dar, de fapt, eu îi spuneam ceea ce ştiam că trebuia să afle anchetatorul. M-au dus înapoi în celulă. Şi atunci Coposu mi-a spus: „Părinte, fii sigur că ăla era un anchetator. Şi ăla şi-a dat seama, mata te-ai prefăcut că eşti tot timpul sincer, ăla şi-a dat seama că n-au ce-ţi face". Domnule, adevărul ăsta a fost. M-au dus pe urmă la Jilava şi din toată ancheta mea nu a ieşit nici o acuzaţie în plus.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Decât ce-aţi recunoscut dumneavoastră.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Decât ce am recunoscut eu. Dar asta nu putea constitui o acuzaţie gravă. Ăsta era cumva şi dreptul meu de basarabean refugiat.

M-au ținut trei zile și trei nopți într-un fișet

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Mai greu a fost momentul când m-a dus de la Jilava la Interne, pentru anchetă, după ce mi s-a aprobat rejudecarea procesului, casarea primei sentințe. Jilava a fost o închisoare de tranzit, nu a fost o închisoare de execuție. Ei bine, când m-au luat de la Jilava și m-au dus la Interne întâi și întâi mi-au scos ochelarii. Eram într-un hol, iar pe un perete erau patru cabine cum sunt cabinele telefonice din metal, cum sunt dulapurile astea din metal, fișetele metalice. A deschis ușa. M-a băgat în unul din ăsta. A închis ușa la loc. A tras zăvorul pe afară și m-a uitat acolo.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Nu aveați loc să vă mișcați deloc?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era îngust, nu aveam cum. Am încercat să mă încovoi. Am încercat să mă așez pe fund, cu picioarele în sus, cât puteam, și cu spatele în sus, adică să stau așa cocârjat. Nu se putea. Se făcuse noapte la un moment dat și îmi era somn. Se deschide celula asta și soldatul îmi aruncă o saltea. Era ciment jos. Îmi aruncă o salteluță, ca să pot sta pe salteluța aceea și să dorm cum voi putea. A doua zi dimineață, iar s-a deschis aia și mi-a aruncat o bucată de pâine pentru toată ziua. Mă întreba dacă voiam să merg la toaletă și mă scotea la toaletă imediat. Și m-a ținut încă o zi. Și după aia s-a făcut iar noapte și m-a ținut încă o zi. Și s-a făcut iar o noapte și abia atunci, a treia zi, deci după trei zile și trei nopți m-a scos de acolo și m-a dus în celula în care era Coposu. Dar întâi m-a supus acestei presiuni psihologice, să-mi dau seama ce mă așteaptă. Asta mi se și sugera în discuții din acestea eliptice. A fost groaznic, groaznic, să nu te poți întinde trei zile și trei nopți. După aceea a început episodul din celula Coposu, cu toate anchetele despre care v-am relatat.

Părinte, sunt medic și sunt evreu

DRAGOȘ ȘEULEANU: Unde ați făcut închisoarea propriu-zisă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: La Jilava.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Deci cei doi ani ați stat la Jilava?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nu. Am fost dus între timp la Galați pentru ancheta cealaltă, am fost adus înapoi la Jilava, dar în altă cameră, nu mai eram cu cei pe care îi știam. După aceea eram într-o celulă mare, parcă la 9-12, așa se chema, și au venit doi ofițeri cu un medic civil să facă o verificare de sănătate, mă rog, trebuia să scrie ei undeva că s-a făcut o verificare sanitară. Eu eram sus pe prici, cu puțină barbă, că îmi tăiaseră barba mare, și stăteam și eu așa pe marginea patului. Și la un moment dat, când grupa asta de trei trecea prin mijlocul priciurilor de o parte și de alta, că mijlocul era liber, civilul se uită către mine și zice: „Ești părinte?" Da, domnule. „Ia dă-te jos". Sar jos, că eram pe priciul al doilea, cum ar fi dacă nu am socoti parterul, sar de acolo jos. El spune soldaților sau celor doi ce erau cu dânsul: „Opriți-vă puțin". Aceștia s-au oprit și s-au întors către dânsul. Eu sar, el vine la mine, se uită la ochi, se uită în nas și spune: „Părinte, dumneata ai suferit de o boală gravă". „Domnule, nu-mi aduc aminte să fi suferit de o boală foarte gravă". „Nu, nu, adu-ți aminte! Dumneata, părinte, ai suferit de o boală gravă. Nu te-a durut cândva, aici, foarte puternic?" Și mi-a făcut cu ochiul. „Ah, sigur am avut ani la rând o sinuzită foarte puternică". „Să știi că o ai și acuma. Domnule, notează ca mâine să-l luăm la Văcărești". Soldatul a scos un carnețel. „Cum te cheamă?" „Plămădeală Leonida Antonie". Notează numele și trec mai departe. El mi-a făcut cu ochiul și a trecut mai departe. A doua zi, după deșteptare, după ce mi s-a adus terciul, unul din soldații de pază descuie. „Care ești Plămădeală?" „Eu". „Bagajul". Asta însemna să-ți faci bocceaua.

Mi-am făcut bocceaua şi ăla îmi spune la uşă: „Părinte, ai noroc. Te duci la spital". Şi într-adevăr am ieşit în curte, unde aştepta o dubă de aia fără ferestre, am fost urcat în dubă cu alţii, şi când s-a deschis duba eram în curte la Văcăreşti. Văcăreştii fiind spital pentru deţinuţi, iar domnul acesta, căruia i-am căzut simpatic fără motiv, poate doar pentru faptul că eram cu bărbuţă şi eram preot, lucra aici. De acolo, din dubă, ne-a luat, ne-a repartizat la celule, dar erau celule cu mulţi, cu paturi de spital, şi aveai dreptul de a ieşi chiar afară, într-un balcon sau într-o grădinuţă.

A doua zi vine gardianul şi spune: „Care eşti Plămădeală?" „Eu". „La cabinet". Merg fără ochelari de data asta. Intru în cabinetul medical. Ăsta iese. Când mă uit, cine e acolo, cetăţeanul care mă alesese. „Ascultă, părinte, eşti bolnav grav de sinuzită... Oricine te întreabă, asta spui! Eu am să te chem în fiecare zi aici, am să spun că îţi fac puncţii, că îţi dau medicaţie; eşti foarte bolnav! Eu caut să te ţin vreo două, trei săptămâni aici, să te mai întremezi, după care îmi pare rău, o să te întorci la Jilava. Dar vreau să te ţin trei săptămâni aici pe un regim mai bun". Mâncarea era mai bună.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Eraţi slab?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu ştiu de ce îi voi fi făcut lui impresia că sunt slab. „Domnule doctor, pot să ştiu cum vă cheamă? Poate că în viaţa mea, după ce ieşim de aici, o să ne mai întâlnim". „Sunt doctorul Şhor şi sunt evreu". M-am şi văzut cu el după ce m-am eliberat din închisoare. Ne-am întâlnit întâmplător pe stradă. Ei, sigur că i-am mulţumit foarte mult după aia. El a plecat în Israel. Dar uite ce a putut să facă un om... Deci au fost şi oameni din ăştia. El nu era al închisorii, el era civil şi era un doctor care venea la penitenciar şi îşi făcea orele lui de consultaţie medicală. Dar a fost un episod interesant şi ăsta, pe lângă multe altele.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Şi după ce v-aţi „vindecat de sinuzită"?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: După ce m-a vindecat de sinuzită, m-a trimis înapoi la Jilava. Dar am făcut trei săptămâni acolo. Acolo am stat într-o celulă cu celebrul Wurmbrand, dacă aţi auzit de el. Am stat în aceeaşi celulă cu el, evreul care fusese comunist, fusese turnător al comuniştilor. Comuniştii, când au venit la putere, l-au băgat în închisoare cu nume străin, îl chema Ion Georgescu. Era bolnav, avea nişte furuncule, şi fusese adus la Văcăreşti de la Aiud sau nu ştiu de unde. Şi am căzut cu el într-o celulă, domnule. Şi ne-am şi împrietenit. El, de câte ori vine din America acuma în România, de unde ar fi, îmi dă un telefon. Acuma e foarte bătrân, dar îmi dă un telefon: „Părinte, Wurmbrand". „Ei bine, ce mai faceţi? Bine că aţi mai venit prin România". Am rămas foarte buni prieteni. Printre cei cu care am mai stat acolo în celulă era şi profesorul Constantin Motaş, celebru, şi era fiul episcopului Grigore Leu al Huşilor, Vasile Leu, care se pretindea episcop, făcut undeva pe la Viena de nu ştiu cine. Adevărul era că era numai preot, dar era un şmecheraş. Cu ăştia am stat în celulă şi am mai stat tot acolo cu vreo doi evrei, care erau prinşi cu aur, nu ştiu cu ce, au reuşit să scape repede şi au plecat în Israel. Cu unul din ei am început să învăţ limba germană acolo, dar nu am stat destul încât să termin limba germană cu el. Pe urmă, la un moment dat, într-o celulă mare de acolo au venit vreo 20-30 de evrei perciunaţi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: De la noi din România?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, de la noi din România, evrei ortodocşi, care toată ziua stăteau în faţa geamurilor şi făceau aşa, dădeau din cap, se rugau toată ziua. Se culcau şi dimineaţa iar începeau. I-au ţinut puţin, fiindcă îi prinseseră cu nişte ceasuri. Aduceau ceasuri de vânzare de undeva de la Viena sau de la Paris, în WC-uri, în pereţi dubli, aduceau ceasuri de vânzare, deci ei erau practic deţinuţi de drept comun acolo. Dar au scăpat şi au plecat toţi în Israel după aceea.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Deci foloseau metoda care se foloseşte la noi după Revoluţie. Tot de la Viena, tot în trenuri, tot pereţi dubli.

M-au umflat cu fasole, să vadă lumea ce bine e în închisoare!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Dacă mă mai provocaţi, poate îmi mai aduc aminte. Ancheta s-a terminat în sensul că, într-o dimineaţă, m-au scos de la Interne şi m-au dus la Jilava.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar de ce?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cu dosar de trimitere în judecată pentru faptele din 1949.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Care nu se adeveriseră.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pe care eu le-am recunoscut parţial, dar care nu au contat în proces, pentru că martorul acuzării, v-am povestit, martorii acuzării au venit la Bucureşti şi au negat ceea ce spuseseră în 1948. Dar tot mi-au dat condamnarea aceea de patru ani, de care mi se pare că am vorbit.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Şi doi ani unde aţi stat? Doi ani aţi fost în anchetă.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Doi ani am fost peste tot.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Şi încă doi ani?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nu. Eu în închisoare am stat doi ani cu totul.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Şi pe urmă a venit decretul?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pe urmă a venit acel decret de graţiere a condamnărilor până la cinci ani, ori, cum ultima mea condamnare fusese de patru ani, am intrat în decretul acela. Cred că s-a reîncercat introducerea mea într-un alt proces, pentru că am fost scos de pe secţia I, unde erau cei care urmau să se elibereze, şi am fost trecut pe secţia a II-a, unde erau cei care urmau să aibă proces sau erau martori. Noi ştiam asta. În închisoare există nişte telefoane fără fir. M-au ţinut încă trei luni după ce s-a dat dispoziţia de eliberare.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ştiaţi că există decretul acela?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cum să nu? Fusesem anunţat chiar. Grefa era obligată să te anunţe. M-au scos la data aceea de pe secţia I şi m-au mutat pe secţia a II-a, unde m-au mai ţinut trei luni. Ei au motivat că era vorba de acuzaţii, ceea ce putea fi adevărat oarecum. Pe secţia a doua au început să ne dea mâncare bună. Au început să ne dea pâine, să ne dea fasole, mâncare de asta nutritivă, ca să nu ieşim schelete afară. Când ieşim, să ieşim refăcuţi, să vadă lumea de afară ce bine e în închisoare! Încât eu am ieşit aproape umflat cu fasole, am ieşit umflat, încât a trebuit să-mi revin la chipul meu normal, că nu era o grăsime sau o îngrăşare normală, era o umflare. Poate ne dădeau şi anumite substanţe care să ne umfle.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi ieşit. V-aţi dus acasă? Unde v-aţi dus prima oară?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei, la părinţi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: V-au vizitat în anii de închisoare? Au avut voie?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nici vorbă. Nici nu au ştiut unde sunt. Au putut să mă vadă doar o singură dată, la proces. Au avut voie să fie în sală. Şi la proces a fost şi părintele Daniil Tudor, care încă nu era arestat şi care m-a încurajat.

DRAGOŞ ŞEULEANU: După decretul acela de amnistiere au mai fost luaţi alţii?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cum! mereu, mereu au fost luaţi. Decretul venea ca să mai elibereze locuri pentru alţii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Nu mai aveau locuri în puşcării... Dar, poate că decretul a fost emis şi ca să mai îndrepte din păcate, pentru că, aşa cum vi s-a spus, până la şapte ani erai aproape nevinovat?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eu ştiu?... Până la şapte ani înseamnă că n-ai făcut nimic, da...

Sub patru patriarhi

DRAGOŞ ŞEULEANU: Să vorbim despre cei patru patriarhi ai României pe care i-aţi cunoscut personal.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cred că pe patriarhul Justinian l-am cunoscut în 1948, pe când eram încă student, şi am participat chiar la alegerea lui ca patriarh, alegere care, fiind vorba de un patriarh, distanţa dintre Biserică şi regim nefiind încă atât de pronunţată pe cât a fost mai târziu, s-a făcut în sala parlamentului. Prin urmare, acolo au venit toţi deputaţii din ţară, toţi ierarhii, ministrul Cultelor din vremea aceea. Parlamentul avea dreptul la doi reprezentanţi în colegiul electoral şi, bineînţeles, a mai fost loc şi pentru asistenţă. Alegerile s-au făcut exact ca la parlament. S-au făcut prin votarea cu bile albe, bile negre. Fiecare trecea prin faţă, punea bilele în urne şi, la urmă, s-a proclamat cel ales patriarh. Nu-mi aduc aminte dacă au mai avut şi alţii voturi, dar fapt e că majoritatea voturilor a fost acordată Mitropolitului Moldovei şi Sucevei din vremea aceea, care era Justinian Marina. Am spus altădată că el a trecut mai întâi prin vicariatul de la Iaşi, după aceea a devenit pentru foarte scurtă vreme Mitropolit al Moldovei şi îndată după aceea, după moartea Patriarhului Nicodim, care avea peste 80 de ani, mult peste 80 de ani, în 1948, s-a făcut alegerea noului patriarh. Era aproape cunoscut dinainte rezultatul, deşi mai erau câţiva candidaţi, aş zice eu, la patriarhie, printre care nu cel din urmă era şi Nicolae Popovici al Oradei, dar rezultatul votului a fost net în favoarea Patriarhului Justinian. Deci, eu ca student, la galerie, am asistat la alegerea Patriarhului Justinian.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Mă scuzaţi, aş vrea să ne referim la proceduri. Lumea cunoaşte foarte puţin, se crede că este o regulă ca Mitropolitul Moldovei să devină patriarh. Este obligatoriu?

Jocuri ale Providenţei

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În 1968 vine Praga. Am uitat să vă spun că am ţinut legătura permanent cu patriarhul Justin. În fiecare duminică eu eram la Catedrala Patriarhală. Aveam un loc al meu în care stăteam, în aşa fel încât patriarhul de câte ori ieşea din biserică, de la slujbă, trebuia neapărat să dea cu ochii de mine, că eu stăteam la uşă, în partea stângă, cam unde se vând acuma lumânările, dar sigur nu mai eram în haină de muncitor, mă îmbrăcam elegant, frumos, dar bineînţeles civil, nu călugăr. Patriarhul Justinian îmi spunea: „Ei, măi Plămădeală, ce mai faci? Cum îţi mai merge acolo?" Totdeauna patriarhul îmi spunea două vorbe sau spunea: „Măi, vino peste vreo jumătate de oră să ne plimbăm puţin prin grădină". Nu mă invita chiar la masă, dar eu chiar flămând cum eram, aşteptam jumătatea de oră, mă duceam pe jos pe la garaje, el ieşea din palat şi eu îl însoţeam prin plimbările lui prin grădină.

El era un om ordonat; avea oră de plimbare, oră de somn, era diabetic şi ţinea un regim foarte strict; ieşeam şi ne plimbam şi el mă întreba atunci: „Cum e acolo, la Mase Plastice? Ce te-au pus ăia să faci? Te insultă?" Întreba despre toate amănuntele. Eu îi spuneam drept totul. „Dar tu ce ai de gând?" „Păi, ce am de gând, Prea Fericite? Am de gând să mă întorc". „N-a pus ochii pe tine vreo fată, pe acolo?" „Ba da, chiar mai multe, dar nu m-am gândit niciodată să mă însor, intenţia mea e să aştept până când va fi posibilă întoarcerea mea în monahism". Lucru ăsta a contat foarte mult pentru el, aşa încât atunci când a putut, când preotul care era secretar general la Facultatea de Teologie a fost numit preot la Sofia, s-a făcut locul de secretar la Facultatea de Teologie, era problema Praga în vânt, aşa că mi-a zis: „Ei, acum e momentul, îmi spune în una din duminici. Ei, acum e

momentul, Plămădeală. Du-te la fabrică, cere-ţi transferul şi eu te numesc, în locul lui Munteanu, secretar şef la Teologie". În momentul acela coboram Dealul Patriarhiei şi cine îl urca? Rectorul Facultăţii de Teologie care era părintele diacon Nicolae Nicolaescu, celebru mare profesor de Noul Testament, dar şi mare socialist. Într-un fel, el a fost cel dintâi care a procedat cumva la sociologizarea teologiei în sensul accentului pe părţile sociale ale doctrinei creştine. El ştia că eu am fost închis, ştia că sunt muncitor la o fabrică. „Bună ziua, domnule profesor" - l-am salutat. „Bună ziua, părinte rector". „Ce faci măi Plămădeală? Cum merge la fabrică?" „Păi, părinte rector cred că de mâine o să fiu funcţionarul dumneavoastră". „Cum adică?" „Prea Fericitul a hotărât ca mâine să aduc transferul şi tot cu data de mâine m-a numit secretar şef la Facultatea de Teologie". Ăsta s-a înnegrit. „Măi, tu eşti fost puşcăriaş. Măi, tu ştii cu cine ai de-a face dacă vii la noi? Cu mine! Să ştii că nu-ţi merge cu mine!" M-a luat foarte tare. Zic: „Părinte rector este voinţa Prea Fericitului, iar în ceea ce priveşte relaţia cu dumneavoastră sper că o să fiţi mulţumit". El ştia cine eram eu, îmi cunoştea lucrări publicate în teologie, făcusem nişte chestii unice la vremea aceea. Publicasem o bibliografie occidentală a teologiei de care la noi nu se mai ştia de zece ani nimic. Ori, eu aveam acces la o bibliotecă a patriarhului, unde venea toată presa, toate revistele, şi unde bibliotecar erau Anania cu Andrei Scrima, dar aveau ordin de la patriarh să-mi pună la dispoziţie tot ce vreau eu şi cu ocazia asta am făcut o bibliografie a teologiei occidentale care a fost de mare valoare şi a fost, pe urmă, sursa de inspiraţie şi de documentare a multor teologi, fie care îşi pregăteau licenţa, fie care pregăteau doctorate. Nicolaescu ştia toate astea, dar m-a avertizat foarte serios.

Eu a doua zi m-am dus la fabrică. I-am cerut directorului Lucaci transferul. A rămas uluit, dar mi-a dat transferul cu o caracterizare foarte bună, încât a doua zi eu m-am dus direct la

Facultatea de Teologie. Am depus acolo cererea şi cu foaia de transfer cu care veneam de la Mase Plastice şi mi-am intrat în pâine dintr-o dată pe funcţia de secretar şef. Mai erau doi secretari sub mine.

Am găsit o harababură. Arhiva, pentru că se mutase din alt local, era în totală dezorganizare. Primul lucru, am început să pun ordine în arhivă, am început să o pun pe ani. Am cerut voie rectorului să angajez un specialist, un pensionar care lucrase în arhive şi cu care am pus arhiva la punct, încât Nicolaescu a rămas foarte mirat. „Stai, domnule, că omul ăsta îmi pune în ordine facultatea!" Eu am venit îmbrăcat în haina monahală. Nu aveam încă barbă, dar am lăsat-o încet, încet să crească. Patriarhul îmi spusese: „Din clipa asta, te consider reîncadrat şi cu toate drepturile". Munteanu, pe care l-am mai prins câteva zile acolo, şi cu ceilalţi doi secretari adjuncţi, printre care unul era părintele Sava, care acum e în Bucureşti, şi celălalt era o doamnă, acum i-am uitat numele, m-au luat deoparte şi mi-au zis: „Părinte, bagă de seamă, ăsta e un zbir!" Chiar Munteanu, care pleca, zice: „Ăsta mi-a mâncat zilele. Din cauza lui plec în Bulgaria. Bagă de seamă! Să vezi ce ai să păţeşti cu el! Acesta îţi trimite înapoi de trei ori şi rupte adresele pe care trebuie să le semneze". Ei, aflaţi că mie nu mi-a trimis nici măcar o singură hârtie înapoi. Am fost câteva luni secretar şef, nu mi-a trimis o singură dată o hârtie înapoi. Le semna şi gata!

Eu nu dădusem examenele de anul trei la doctorat, fiindcă mă dăduseră afară în 1949. Aranjez eu cu rectorul: „Părinte Nicolaescu, aş putea eu să fac anul trei acum? Cursurile le am, lucrările le am publicate. Nu ar trebui decât să dau vreo patru examene, dintre care unul cu dumneavoastră". M-am dus la patriarh. M-am dus şi cu oarecare corespondenţă din partea facultăţii şi printre altele i-am spus: „Prea Fericite, chiar dacă au trecut zece ani de când eu am întrerupt studiile de doctorat, dar nu pentru că aş fi dorit eu, puteţi să-mi aprobaţi să-mi termin anul

trei de doctorat?" Patriarhul îmi zice: „Ai o hârtie? Scrie pe ea: Se aprobă, Justinian". M-am dus cu ea la Nicolaescu. Surpriză mare la el. Ce s-a gândit el? Ăsta e protejatul Patriarhului! Adevărul e că în zece ani uitasem multe lucruri. Lucrasem în trei schimburi... Nu prea avusesem timpul să ţin contactul cu teologia aproape deloc, încât prezentarea mea la examenele anului trei de doctorat era o mare îndrăzneală. Bine, nu eram străin de teologie, încât Stăniloaie mi-a dat 10, Emilian Vasilescu mi-a dat 10, Elian mi-a dat nouă, ăsta era foarte zgârcit (colegul meu de la Academie), şi am ajuns la Nicolaescu.

Cu prilejul acestui examen am avut o surpriză. În comisie era, poate că trăieşte încă, părintele profesor Barnea, mare arheolog şi autor de multe studii arheologice, de arheologie creştină. La el nu era cu putinţă să improvizezi. Era chestie de ştiinţă. Trebuia să dau examenul cu el. Eu eram, aşa în faţă, pe un scaun şi la o masă lungă era comisia de profesori. La un moment dat eram foarte obosit, dădusem vreo şase examene. Se vede că Nicolaescu a observat, că zice: „N-aţi fi de acord să facem o pauză de vreo 10 minute? Se pare că părintele candidat e obosit". Toţi au fost de acord. Se mai duceau şi ei şi mai fumau o ţigară. Am ieşit în anticameră unde era o chiuvetă şi primul lucru pe care l-am făcut, pentru că eram însetat, a fost să iau un pahar mare să beau apă. Eram aşa de obosit, încât am scăpat paharul în chiuvetă şi s-a spart. „Oh, scuzaţi", am zis eu către unul din secretari, către cine mai era acolo, nişte funcţionari, prorectorul. Dar unul din ei zice: „Ei, gata, Plămădeală, s-a spart ghinionul!" Asta m-a încurajat şi peste câteva minute am intrat din nou. Aveam în faţă cursul de arheologie biblică şi artă creştină veche. Îl deschid la biserici vechi din veacul cutare în Siria. Venea rândul profesorului Barnea să mă examineze. Stătea şi se gândea. Eu am început să repet în gând: „Domnule profesor, biserici vechi în Siria din veacul al IV-lea! Domnule profesor, nu înţelegi? Biserici vechi în Siria din veacul al IV-lea!" Deşi era

diacon, umbla civil şi umblă şi acuma aşa . El tot răsfoia şi se tot răzgândea şi la un moment dat zice: „Părinte candidat, spune-ne ceva despre biserici vechi în Siria din veacul al IV-lea". Era singura lecţie pe care o ştiam! Am avut această şansă teribilă, domnule, ca el să recepţioneze mesajul meu! Mulţumesc! şi mi-a pus 10. Şi a rămas cursul la Nicolaescu - Noul Testament. A ales cele mai grele întrebări din Noul Testament!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Asta pentru că eraţi protejatul Prea Fericitului?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da. Şi poate că voia să-i demonstreze că nu merit. A ales cele mai grele întrebări. M-am bâlbâit eu puţin, pe unele le-am interpretat după ureche şi după cum mi-a venit la momentul respectiv, dar în aşa fel încât să-i dau ocazia să-mi spună: „Nu, nu-i aşa. Ia deschide Noul Testament la capitolul cutare, versetul cutare". Deschideam şi zicea: „Vezi cum scrie acolo? Asta trebuia să-mi spui!" Şi tot aşa, ori la doctorat dacă luai o notă proastă nu mai contau celelalte, pierdeai sesiunea, încât mi-am zis, gata, s-a terminat cu sesiunea mea. Răspunsesem ceva, dar mi-ar fi pus 5 după ce aveam 10 pe toată linia. Nicolaescu a continuat să mă sâcâie şi, la urmă, era jovial, de altfel, zice: „Părinte candidat, îţi mulţumesc foarte mult, poftiţi".

Am ieşit şi m-am dus la biroul meu de vizavi, biroul meu din secretariat, dar m-am dus plouat de tot, încât cei care mai erau subsecretarii mei şi lumea de pe acolo şi-au dat seama că am picat. Era unul Sava care era secretar adjunct, şi noi, ca secretari, aveam acces la cataloage. „Măi Sava, ia du-te tu şi vezi catalogul; du-te tu şi vezi; nu mi-l aduci, să nu te vadă ăia că vii aşa repede cu hârtiile. Măi Sava, du-te tu şi vezi cât mi-a pus Nicolaescu, 3 sau 4?" Sava se duce, era şi el subalternul meu acuma, şi vine vesel: „Părinte secretar şef, aveţi 10!" „Cum 10, măi, la Noul Testament?" „Da, la Noul Testament 10, la Nicolaescu". A vrut să-şi bată joc de mine doar sau să-mi arate: „Măi, eşti prost, dar

eu sunt domn!" Aşa mi-am luat examenele anului trei de doctorat.

Într-o zi mă cheamă patriarhul. Era, cred, într-o zi prin septembrie, octombrie. „Părinte secretar, eşti chemat de patriarh". Ei, ce mai încăpea vorbă? La noi e ca la armată! În aceeaşi clipă m-am prezentat la cabinetul patriarhal, am intrat la secretar. Secretarul ştia, încât îmi spune: „Mă, bine că ai venit că patriarhul te aşteaptă de mult. Hai, intră, du-te direct!" Deschid uşa şi intru în cabinetul patriarhului. Zice: „Hai, hai vino, stai. Am auzit că ţi-ai trecut doctoratul cu bine, cu zece". Cred că îl informase Nicolaescu ca să-i facă plăcere; uite şi eu ţi-am protejat candidatul. „Măi Plămădeală (aşa îmi zicea patriarhul), uite, mie mi-a venit o hârtie de la Vatican. Îmi cer un candidat pentru doctorat în străinătate, oriunde în lume. Tu ai fi acuma în stare după zece ani de întrerupere să te duci la o asemenea bursă?" Am stat şi m-am gândit: „Prea Fericite aş fi! Cred că da". „Şi unde ai vrea, în ce ţară, de ce limbă?" Şi atunci i-am amintit eu: „Vă amintiţi când am dat eu examenul de doctorat că l-am dat la engleză ca limbă străină?" „Atunci, du-te în Anglia. Vrei să te duci? Cazacule, fă o hârtie la Vatican şi recomandă-l pe Plămădeală Antonie pentru un doctorat la Universitatea din Oxford". Mi-a dat drumul să plec. În două săptămâni am şi primit invitaţia şi toate condiţiile de bursă ş.a.m.d., încât la 5 decembrie am plecat la Oxford.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, aţi avut urcări, aţi avut coborâri. Urcări spirituale pentru că aţi învăţat, aţi fost fruntaş, aţi ajuns, apoi, fugar. Aţi intrat în puşcărie. Aţi fost dat afară din monahism. Brusc, de azi pe mâine, aţi fost reintegrat în cler cu o funcţie importantă. Cum aţi resimţit toate aceste şocuri?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aş zice că într-un singur fel: ca jocuri ale Providenţei, dacă ar fi să folosesc tot cuvântul dumneavoastră, ca jocuri ale Providenţei. Eu aşa le-am

interpretat totdeauna. De aceea, de pildă, în cei zece ani în care am fost în fabrică nu m-am gândit să mă însor! Am fost pețit de mai multe ori, mă rog, invitat acasă, invitat la o masă, invitat la cinematograf de către domnișoare, dintre care unele erau cu studii liceale, nu erau toate muncitoare, așa de rând. Nu, niciodată n-am avut de gând să mă însor, ca și cum aș fi așteptat o soluție care va veni! Deci eu totdeauna am avut siguranța că va veni o soluție.

V-am povestit eu că am fost la un astrolog care printre altele spunea: „Scapă ca prin minune din toate încurcăturile mari". Ei bine, mie mi-a intrat chestia asta în cap, încât eu totdeauna am avut credința că, dacă nu azi, mâine, dacă nu poimâine, oricum, dar scap ca prin minune din încurcături. Asta a fost, poate, într-un fel, Providența mea. Prin el a vorbit, poate fără ca el să-și dea seama, un sfat către mine, încât prin toate încercările grele prin care am trecut nu m-am demoralizat total. Încercările din închisoare nu au fost de loc ușoare. Au fost distrugătoare! Cele din fabrică, nu știu să spun dacă erau mai grele sau mai ușoare, dar au fost la fel de grele. Aș fi avut suficiente motive să mă demoralizez total. Tot timpul însă mi-am menținut o anumită linie spirituală și intelectuală, tot timpul cât eram muncitor în fabrică aveam contactele mele cu vechii prieteni intelectuali, cu părintele Sandu Tudor (cu Daniil Tudor), cu toți ceilalți pe care îi cunoșteam, și cu profesorii de teologie și cu părintele Stăniloaie, până a intrat în închisoare. Cu toți mi-am păstrat legăturile spirituale și intelectuale. Concediile mi le făceam la mănăstire ori la Slatina, mănăstirea mea, ori la Sihăstria unde se mutase părintele Cleopa. Am chiar din vremea aceea fotografii, eu civil cu dânșii monahi în jurul meu, urcând pe dealurile de la mănăstirea Sihăstria. Am să public câteva din aceste fotografii din vremea când eu ieromonahul, doctorand în teologie eram pur și simplu în civil, bărbierit și eram în vacanță de la Mase Plastice unde lucram ca muncitor. Așa încât sentimentul pe care l-am avut

totdeauna asupra stărilor grele prin care am trecut a fost acela că erau stări de provizorat.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Deci nu aveați sentimentul că urcați și coborâți, ci pur și simplu că vă parcurgeți destinul dumneavoastră?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Că am un destin al meu! Dar nu era chiar un destin fatalist. Era un destin pe care eu trebuia să-l ajut și pe care eu trebuia să-l întrețin și l-am și întreținut. Am să vă dau un exemplu, care o să vi se pară ciudat, legat tot de ceea ce v-am povestit până acuma.

Deci patriarhul Justinian a hotărât să mă trimită cu o bursă în străinătate, deși eram proaspăt revenit din Fabrica de Mase Plastice la Facultatea de Teologie. Hotărăște să mă trimită la studii. În clipa aceea, mie mi-a venit în minte ceva, așa ca din văzduh, ce anume? Faptul că părintele Stăniloaie mi-a povestit odată că pe colegul lui Nicolae Popovici l-au ales episcop în timp ce mai era încă la studii la Atena. Ei bine, asta a fost, aș zice, o altă țepușă a Providenței. În clipa în care patriarhul m-a trimis în Anglia, eu am zis: Din Anglia eu mă întorc episcop, cum s-a întors Popovici!

DRAGOȘ ȘEULEANU: Și așa s-a întâmplat.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Și așa s-a întâmplat! Asta ar putea fi considerată invenție, dar mi-ar veni greu să le fi inventat. La vremea respectivă, le-am mai spus, de altfel, și altora. Fiind în Anglia, în procesul de definitivare a doctoratului, am primit următoarea telegramă: „Vino cu primul avion la București. Stop. Ales vicar patriarhal. Stop".

DRAGOȘ ȘEULEANU: Știu că istoria nu se face cu „dacă nu ar fi fost așa, ar fi fost altfel", dar dați-mi voie totuși să vă întreb: dacă v-ați fi căsătorit sau n-ați mai fi crezut că veți avea o reușită în viața monahală, sunt convins că v-ați gândit și la o astfel de alternativă, măcar ca o ipoteză de lucru, ce ați fi putut să deveniți, ce ar fi devenit Leonida Plămădeală?

Relația dintre Biserică și statul ateu

DRAGOȘ ȘEULEANU: Care era relația dintre Biserică și statul ateu?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era un Secretariat de culte care la început a fost minister, după aceea a devenit departament, acum e secretariat. A avut în frunte, la un moment dat, pe Constantinescu-Iași, pe urmă pe Stanciu Stoian, pe urmă s-a schimbat în departament și a venit Dogaru, după ce Dogaru s-a pensionat, a fost o vreme o vacanță, vacanță în care a girat președinția Departamentului Cultelor Gheorghe Nenciu, după care Gheorghe Nenciu nu a mai fost ales, deși girase vreo trei sau patru ani, nu a mai fost ales președinte al Departamentului Cultelor. Asta nu înseamnă că nu existau împuterniciți ai Departamentului Cultelor, zis, de fapt erau împuterniciți ai Securității care aveau fiecare în primire o școală teologică, o eparhie, o instituție teologică. Unii erau cunoscuți, începuseră să lucreze pe față, adică nu se mai fereau și nu se fereau planificat, astfel încât noi și toată lumea să știe că suntem supravegheați, și așa era un împuternicit care avea în grijă Sfântul Sinod, altul care avea în grijă Facultatea de Teologie, probabil un altul care avea în grijă Patriarhia, un altul care avea în grijă Mitropolia Sibiului și Facultatea de Teologie, eu însumi am știut asta, dar după revoluție. Eram la geam odată cu părintele Voicu lângă mine și zice: „Veniți repede, repede, uitați-vă pe stradă la ăla!" Mă uit eu; nu-l cunosc. „Păi, zice, nu aveți de unde îl cunoaște, ăsta a fost cel care s-a ocupat de mitropolie până la revoluție". Bun, bun, dar la mine n-a fost niciodată. „Păi, zice, n-a fost pentru că eu l-am oprit totdeauna, totdeauna a venit la mine, l-am îmbătat și după aia l-am trimis acasă și i-am spus ce am vrut eu". Acest bine mi l-a făcut totdeauna părintele Voicu care era rector la Facultatea de Teologie din Sibiu.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Patriarhul României era membru în Marea Adunare Națională, deputat în Marea Adunare Națională.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Probabil era pus candidat undeva, dar nu în numele unui partid, pentru că fiecare cult mare avea un reprezentat.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Era un loc unde puteați să apărați biserica prin patriarh, prin vocea patriarhului, sau acolo deciziile erau deja aranjate?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi, dacă îmi răspundeți dumneavoastră la o întrebare vă răspund și eu. Să-mi răspundeți la întrebarea dacă vreun deputat avea posibilitatea să vorbească, să spună, să conteste ceva în M.A.N. Cred că v-ați răspuns la întrebare singuri; erau figuranți.

Inteligența Bisericii de a se acomoda în situații dificile

DRAGOŞ ŞEULEANU: În momentele grele Patriarhul simțea că trebuie să intervină ca să apere Biserica, probabil că ați trăit asemenea momente dramatice, cum reacționa? Puteți să vă referiți la câteva situații, pentru a-i înțelege mai bine personalitatea.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: N-a fost nici o problemă dificilă în care a fost pusă Biserica şi în care Patriarhul să nu intervină. De pildă şi în problema monahismului, şi în problema salariilor, şi în problema închiderii unor biserici, şi împotriva demolării unor biserici, şi împotriva încercării de demolare sau de închidere a unor mănăstiri, Patriarhul întotdeauna nu discuta cu „o să închidem", nu se ducea nici măcar la Culte, trebuia să vină preşedintele Cultelor la el, dar se ducea direct la Dej ori la Ceauşescu, când a apărut Ceauşescu, şi, de obicei, căpăta satisfacție. Cât a fost patriarh, Justinian a căpătat satisfacție totdeauna, de aceea Biserica noastră, într-un fel, printre celelalte Biserici din țările socialiste din jur, şi-a păstrat un anumit prestigiu şi şi-a păstrat instituțiile fundamentale, adică: eparhiile, protopopiatele, parohiile, seminariile, facultățile de teologie. A ştiut să organizeze economia bisericii în aşa fel încât şcolile teologice toate să-şi țină toți elevii şi studenții pe burse, nimeni nu plătea un leu. A ştiut să țină în mână economia, a modernizat tipografia cărților bisericeşti, bineînțeles că a organizat întregul aparat administrativ. Pe de o parte era administrația Episcopiei Bucureştilor şi, separat, era administrația Patriarhiei. Patriarhul Justinian a fost o adevărată providență pentru Biserica Ortodoxă Română, cei care au venit

după el, şi Justin şi Teoctist, au beneficiat de moştenirea lui Justinian, ceea ce ei au recunoscut întotdeauna, o recunosc şi azi, o recunoaşte toată preoțimea.

Abia Justin şi Teoctist au fost puşi în dificultăți grave pe care nu au mai fost în situația de a le putea rezolva, pentru că drumul la Ceauşescu nu le-a mai fost deschis niciodată. Mă refer la dărâmarea bisericilor. Ceauşescu nu a mai primit pe nici unul din patriarhi în legătură cu cererile lor de cruțare a unor biserici din Bucureşti, adică să nu fie dărâmate, de aceea, se zice, printre altele, că Justin a murit şi din supărarea că nu şi-a putut apăra bisericile de demolare. Teoctist, de asemenea, nu a fost primit niciodată de Ceauşescu de câte ori a vrut să se ducă să intervină pentru o biserică, iar biserica Sfânta Vineri, care a fost la un moment dat de pe o zi pe alta pusă în vizor pentru a fi dărâmată, a fost dărâmată, profitându-se de absența lui Teoctist, care se afla în timpul acela la Viena. Ştiu precis, pentru că eu însumi am venit atunci din Germania, unde mă aflam, ca să-l întâlnesc pe Teoctist la Viena şi abia seara, la Viena fiind, am aflat că atunci s-a dărâmat biserica Sfânta Vineri.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Situația Patriarhului Teoctist a fost ilustrată de o povestire care a făcut înconjurul Bucureştilor, o relatare a fostului rabin şef Moses Rosen care a spus: „Patriarhul Teoctist, după ce m-a plimbat prin palatul patriarhal, undeva pe scări, a crezut că nu sunt microfoane şi mi-a zis: Ajută-mă şi tu dacă poți! Vor să dărâme chiar Catedrala Patriarhală". Situația era chiar delicată dacă Patriarhul a apelat la rabinul şef!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu mă îndoiesc că a putut fi aşa, pentru că într-adevăr s-a pus problema dărâmării catedralei şi mutării patriarhiei undeva la Văcăreşti sau la Căldăruşani, pentru că ei voiau să extindă acolo fie parlamentul, fie să facă un muzeu de artă națională în Palatul Patriarhal, iar biserica pur şi simplu să o dărâme ca să aibă mai mult spațiu; cam aşa cum

au făcut cu biserica de la Cotroceni. Amândoi Patriarhii s-au opus - şi Justin şi Teoctist - şi până la urmă au reuşit.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Îngăduiţi-mi să ne referim la două opinii care circulă încă la această oră, probabil că ele se vor clarifica şi va exista o singură opinie. Există voci care spun că ierarhii Bisericii noastre nu ar fi trebuit să comunice, nu ar fi trebuit să se apropie de oficialii statului comunist român, pentru că, aceştia din urmă, nu credeau în Dumnezeu. Există şi o altă opinie, pe care a lansat-o respectatul profesor Răzvan Theodorescu, membru al Academiei Române, şi o susţine întotdeauna, pe care am auzit-o şi la radio, am citit-o şi în textele sale, potrivit căreia este specificul Bisericii ortodoxe să colaboreze cu statul, spre deosebire de Biserica Romano-Catolică care se opune statului, având un alt sistem.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eu n-aş zice că ar trebui să pomenim de cuvântul colaborare, pentru că el a căpătat conotaţii peiorative, ci ar trebui să vorbim de inteligenţa Bisericii de a se acomoda în situaţii dificile, pentru că dacă ar fi fost vorba de o rezistenţă pe faţă, noi am fi avut cel puţin jumătate din biserici dărâmate, aşa cum a fost în Rusia.

Sinodul rus s-a opus. I-au decapitat pe toţi. I-au împuşcat, i-au trimis la închisoare, de unde nu s-au mai întors. Bisericile au fost dărâmate, date turlele jos, şi prefăcute în magazii sau săli de dans. Patriarhul Justinian ştia lucrul ăsta şi de aceea a lucrat cu multă inteligenţă ca să apere, cu cedări minime, dreptul la existenţă al bisericilor. Hai să luăm în considerare una din aceste cedări. Fiindcă teologia ortodoxă era considerată teologie reacţionară, deci anticomunistă, Patriarhul Justinian a avut ideea, atunci, nu să transforme teologia, că nu era posibil, dar să găsească nişte accente noi care să fie cumva ca nişte vase comunicante cu ideologia vremii. A început să pună accentul pe aşa-zisul apostolat social. De altfel a şi scos vreo 7 volume, toate intitulate „Apostolat social", volumul 1, 2, 3 şi aşa mai departe,

din care rezulta că Biserica se angajează în social. Se putea interpreta aşa, deşi nu se spunea deschis. Se putea interpreta - Biserica nu avea ce face, interpretarea nu o făcea ea.

DRAGOŞ ŞEULEANU: O misiune socială a Bisericii există...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: O misiune socială a Bisericii există, de pildă, apostolatul social al lui Justinian sau al teologilor din vremea aceea. Trebuie să ştiţi că unul din teoreticienii apostolatului social şi ai situării bisericii în realităţile de la noi a fost părintele Stăniloaie. Aceasta a fost o găselniţă care a apărat Biserica de o înfruntare, care putea merge până la violenţă, între Biserici şi între creştini, şi între oamenii de conducere.

Fără Biserică am fi arătat ca Albania sau ca Rusia!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Credeţi că dacă biserica ar fi declanşat confruntarea făţişă, directă cu statul ar fi avut vreo şansă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu. Biserica ar fi pierdut! Lucrul acesta l-a ştiut Justinian, avea înainte experienţa rusă, ştia că cei care au venit şi erau la comanda noastră veneau din Rusia: Chişinevschi venea din Rusia, Ana Pauker venea din Rusia, Vasile Luca venea din Rusia, ăstălaltul care a lucrat în securitate, Nicolschi, venea din Rusia, încât el ştia că nu are nici o şansă, dacă începe să organizeze rezistenţă. Mai mult decât atât, cine ar fi încercat să organizeze o rezistenţă ar fi fost decapitat, iar ceilalţi, fără cap, nu ar fi avut decât de suferit!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce ar fi fost poporul român fără Biserica Ortodoxă Română, ar fi rămas în forma în care a fost? Cum am fi arătat noi astăzi, după Revoluţia din Decembrie, fără biserică?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Probabil ca Albania şi chiar ca Rusia! În Rusia eu am fost, şi cu maşina poţi să traversezi mii de kilometri fără să vezi o turlă de biserică. Bisericile din jurul Kremlinului: una era florărie, una era muzeu, în nici una nu se slujea. În Moscova, din cele câteva mii de biserici, nu se slujea decât în vreo două, trei, la un moment dat.

Însăşi Catedrala Patriarhală era declarată muzeu. Se putea intra în ea ca s-o vezi ca muzeu, iar patriarhul slujea într-o biserică de la periferie, pe care şi-o declarase Catedrală. Şi asta s-a întâmplat numai după război atunci când Stalin a fost nevoit să-şi îmbunătăţească poziţia faţă de Occident, să se alieze într-un fel şi cu creştinii, şi atunci le-a mai dat voie să se aleagă

un mitropolit, ici-colo să se aleagă un episcop şi foarte rar, ici-colo, la oraşe, la sate în nici un caz, să se deschidă câte o biserică.

Politica Patriarhului Justinian la noi a fost o politică de menţinere a activităţii şi instituţiilor bisericeşti fără să cedeze nimic din credinţă şi încercând să ţină întreg poporul sub pulpana bisericii. De aceea, noi, în perioada comunismului, am avut în fiecare sat o biserică deschisă, am avut preoţi, până la 10000 de preoţi. Pentru orice serviciu religios, de care ar fi avut cineva nevoie, în cel mult jumătate de oră găsea un preot. Ceea ce după părerea mea a fost o mare victorie de tact a patriarhului Justinian şi a celor de după el. A fost o victorie a Bisericii Ortodoxe Române, în general. De aceea poporul este cu biserica şi azi.

Cum explicaţi dumneavoastră că Biserica a trecut chiar înaintea armatei, în sondajele de opinie publică, ca instituţie credibilă şi de mare importanţă în stat? Cum vă explicaţi dumneavoastră că, după Revoluţia din '89, toţi credincioşii noştri au stat cuminţi; dacă au fost ici şi colo câteva grupuri care au scos într-un loc un episcop erau nişte oameni puşi la cale şi erau nişte oameni tot dintre cei vechi, dar nu erau credincioşi ortodocşi. Credincioşii ortodocşi au stat liniştiţi şi au ştiut că Biserica e a lor, că Biserica menţine tradiţia, că Biserica le dă posibilitatea să se boteze, să se cunune, să-şi înmormânteze neamurile. Biserica nu a făcut în privinţa aceasta nici un fel de compromis! Iată că o întreagă populaţie de 23 de milioane recunoaşte acest lucru. Arătaţi-mi şi mie un grup de credincioşi, aşa cât o eparhie, care să vină să spună: „Daţi afară pe episcopul cutare, pentru că nu a fost credincios!" Nu există.

CARMEN DUMITRIU: Cum vă explicaţi faptul că majoritatea activiştilor, majoritatea ofiţerilor chiar de securitate, se cununau în biserică, îşi botezau copiii...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pentru că erau credincioşi, doar că la suprafaţă nu puteau să spună. Noi ştim acum că ei erau credincioşi. Să-mi spuneţi la câte botezuri de mii de copii, botezuri colective, aţi asistat după Revoluţie?

DRAGOŞ ŞEULEANU: N-au fost.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: N-au fost. Toţi erau botezaţi. Arătaţi-mi câte cununii masive, aşa de grupuri de câte 5, 10, 20 de tineri sau mai bătrâni, au fost după Revoluţie?

DRAGOŞ ŞEULEANU: Nu au fost.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nici una. Toţi au fost cununaţi şi la biserică. Să nu mai vorbim de înmormântări! Aici, vechea guvernare a avut cel puţin decenţa respectului faţă de morţi, aşa încât oricine şi orice ar fi fost în structurile de partid şi de stat ale vechiului regim îşi putea îngropa pe cei morţi cu preot. Ceauşescu şi-a îngropat părinţii cu preot.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Exact. Nu s-a văzut la televizor, dar am auzit că au fost şapte preoţi.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Şi un episcop. Această victorie nu trebuie pusă neapărat pe seama vredniciei şi meritului preotului sau ierarhilor. Dacă ei ar fi fost singuri, ar fi fost repede decapitaţi. Dar ei au avut de partea lor poporul credincios, aceasta e opera, în primul rând, a poporului credincios care şi-a urmat conducătorii bisericeşti şi i-a apărat, aşa încât eu zic că pe aceleaşi realităţi ne aflăm şi acum.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ne aflăm într-o ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu. Nu cumva modul în care Biserica Ortodoxă Română a abordat situaţia delicată prin care a trecut ţara se aseamănă cu strategia lui Brâncoveanu? El a dezvoltat cultura într-un moment când în alte părţi ale Europei nu era linişte de loc.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Se poate face o analogie, numai că situaţia lui Brâncoveanu, aşa mi se pare mie, era mult mai uşoară decât aceea prin care am trecut noi. Sigur că ne va

trebui perspectivă pentru a analiza ce s-a întâmplat. Poate alţii, în viitor, vor analiza fenomenul mai bine, având o privire de ansamblu asupra a tot ceea ce s-a întâmplat sub acest regim de aproape 50 de ani. Dar eu sunt sigur că analiştii viitorului vor conferi un rol mai mare şi mai merituos decât acela pe care încercăm noi astăzi să-l apărăm.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi vrea să vă referiţi puţin mai de aproape la portretul patriarhului Justinian, cum gândea? Ce fel de om era? Era o persoană care gândea repede?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Gândea repede şi metodic. Avea gândire de ţăran deştept! Să vă dau un exemplu. La un moment dat, eram vicar Patriarhal, eram vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor. Antim Nica se mutase la Galaţi. Eram şi rectorul Facultăţii de Teologie, fiindcă îl schimbase pe Nicolaescu, despre care am vorbit noi. De ce l-a schimbat? Pentru că, după moartea lui Emilian, la Topliţa, unde avea acesta reşedinţa ultima oară, a găsit nişte documente care s-au publicat în ziare pe vremea alegerii lui Justinian. Erau nişte articole contra lui Justinian, care s-au publicat în ziare şi al căror autor era Nicolaescu. Eu eram în biroul patriarhului când părintele Găină i le-a adus. Patriarhul s-a uitat pe ele şi a zis: „Acesta e scrisul lui Nicolaescu. Ia chemaţi-l". L-au chemat pe Nicolaescu. Patriarhul avea nişte audienţe. Ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, ia nişte hârtii de pe birou şi zice: „Măi Nicolaescule, uită-te tu pe hârtiile acestea până stau eu de vorbă". Hârtiile ce erau? Erau articolele de ziar care se publicaseră împotriva lui Justinian. Nicolaescu cum le-a luat, cum le-a recunoscut. El avea un scris inconfundabil. A căzut în genunchi: „Prea Fericite, acum mă aveţi în mână! Faceţi ce vreţi cu mine! Daţi-mă afară din rectorat, dacă e posibil să mai rămân profesor, să mai rămân, dacă nu, pesionaţi-mă... nu am ce face, ceea ce aveţi în mână vorbeşte de la sine". „Bine. Scoală-te! Du-te! Din clipa asta nu mai eşti rector, dar am să fiu indulgent cu tine. Poţi să rămâi profesor". Şi a doua zi m-a numit

pe mine rector la Facultatea de Teologie. Am fost rector doi ani de zile, după Nicolaescu. El, care nu vrusese să mă primească secretar şef. Vedeţi cum se leagă unele lucruri...

DRAGOŞ ŞEULEANU: Spuneaţi că avea o gândire ţărănească?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Avea o gândire ţărănească sănătoasă şi voia ca lucrurile să fie în toate cazurile echitabile. Mi-aduc aminte de un episod: stăteam cu el în biroul lui, el avea biroul în faţă, cu faţa spre biserică, spre Catedrală, şi noaptea la Sfântul Dumitru când venea poporul să se închine la sfânt, aproape toată noaptea el stingea lumina şi venea în birou şi mă lua şi pe mine şi stăteam amândoi şi vedeam poporul care venea să se închine. Îi plăcea să vadă poporul, îl admira, se bucura din inimă. Atunci mi-am dat seama că Justinian nu era un fariseu, că era un credincios cu adevărat. Zice: „Măi Antonie, vezi poporul ăsta credincios, ăştia sunt mai credincioşi decât noi, mă! Vezi cum vin şi stau la coadă, şi e frig, şi e ploaie, şi stau să ajungă ca în ziua sfântului să se atingă de el şi să depună o floare? Asta e impresionant! Mă simt copleşit!" După aceea a mai stat o vreme, nu ştiu ce evenimente antibisericeşti se întâmplau acolo, chiar în momentul acela, sau ce anume se întâmplase, încât el mi-a spus la un moment dat, ţin minte precis ce mi-a spus: „Măi Antonie, vezi tu cât am încercat noi să ne acomodăm cu guvernul ăsta ateu şi comunist fără să facem tulburări în ţară şi uite cum îşi bat joc de noi". Cred că era ceva tot în legătură cu moaştele Sfântului Dimitrie Basarabov. Patriarhul a vrut să le scoată din biserică afară, cum se scot şi azi, iar guvernul şi cei de la parlament şi cine mai era au spus: „Nu, moaştele să rămână în biserică!" - astfel ca lumea să se înghesuie în aşa hal, încât să renunţe să se mai ducă. Atunci a făcut el aceste comentarii. Dar un comentariu din inimă, ori pentru mine asta a fost revelator. Faţă de mine şi-a deschis sufletul acest om, încât a fost unul din momentele în care mi-am dublat încrederea în el şi mi-au dispărut toate suspiciunile pe care

le aveam în 1948 când, trebuie să mărturisesc, scrisesem o carte împotriva lui Justinian.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi publicat-o?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei, am publicat-o? O ţineam ascunsă în zidurile mănăstirii. Ziua o scoteam şi continuam să scriu şi noaptea o băgam acolo că eram deja condamnat şi mă temeam să nu mă prindă şi cu cartea.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Era un om de cultură?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi dacă a ajuns director de seminar... Nu era foarte de cultură, dar era un om practic şi avea elementele unei teologii care să-i permită să fie patriarh. Nu vorbea totdeauna după ceva scris, vorbea adesea liber, încât se poate spune că era un om de cultură, dar mai ales era un mare admirator al oamenilor de cultură. Dacă el a avut o simpatie deosebită pentru mine sau pentru Anania, sau pentru Scrima, era pentru că el admira la noi, de fapt, ceea ce credea el că e cultură la noi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: S-au publicat cărţi în această perioadă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: S-au publicat. S-au publicat, mă rog, cărţi de cult mai ales, dar şi cărţi de teologie. El a apărat totdeauna publicarea de cărţi de teologie şi a înfiinţat reviste teologice în care publicau şi toţi profesorii universitari, unii în funcţii sau unii daţi afară, dar care nu aveau acces la presă cu studiile şi articolele lor. Ei, pe toate acestea le publica Justinian în revistele teologice, aşa încât pot să spun că din perioada aceea noi avem acum cele mai bune reviste teologice care pot fi cercetate oricând şi de către oricine; de istorici, de arheologi, mai ales.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi cumulat foarte multe funcţii pentru perioada aceea: eraţi vicar patriarhal, eraţi vicar pentru Arhiepiscopia Bucureştilor, eraţi rector, eraţi una dintre cele mai puternice personalităţi.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era greu, încât, într-o zi m-am dus la patriarh să-i spun: „Prea Fericite nu mai pot. E prea mult". Zice: „Măi Antonie, tu eşti de la ţară?" „Da, Prea Fericite". „Aţi avut cai?". „Da, Prea Fericite". „Şi erau amândoi buni?". „Nu, unul era mai bun, unul era mai slab, că era mai bătrân". „Şi mergând cu taică-tu cu căruţa aţi dat vreodată în vreun tău?" Tău este o groapă mare, plină cu apă şi cu noroi, făcută pe drum, pe măsură ce treceau căruţele, gropile se adânceau prin drumurile de ţară de altădată. „Da, Prea Fericite, de multe ori am dat în tăuri din astea". „Şi taică-tău în cine bătea mai mult? În ăla slab sau în ăla tare?" „Păi, zic, bătea în ăla tare, când se smucea ăla odată scotea căruţa din noroi". „Aşa fac şi eu cu tine".

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aveaţi foarte multă putere atunci?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi, aveam atât de multă, cât putea avea un vicar patriarhal, care avea însă pe cineva deasupra, încât toate îndrăznelile mele aveau o acoperire. Eu puteam să îndrăznesc ceva şi să gfeşesc, că mă judeca numai patriarhul. Dar în momentul în care am devenit eu episcop de Buzău sau Mitropolit la Ardeal, mi-am dat seama că nu pot să mai greşesc, că nu mai aveam pe nimeni deasupra mea care să ia greşelile asupra lui.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi intrat vreodată în conflict cu Patriarhul pentru că eraţi o personalitate puternică?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, niciodată, niciodată. Cu nici unul din patriarhi. Se vede că am fost şi un subaltern corect.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cum s-a sfârşit Patriarhul Justinian?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei, cum? A murit în spital. A murit în spital la Elias. Eram întâmplător la Palatul Patriarhal, era şi Justin venit de la Iaşi. Băiatul Patriarhului, Didu, plecase la el să-l aducă la palat, deci eliberat din spital. Noi aşteptam în

hol că aşa era obiceiul să-l primim pe patriarh când venea de undeva, dintr-o retragere mai îndelungată de o săptămână, două. El stătuse la Elias vreo lună. Eram acolo şi aşteptam, când sună telefonul. „Alo, Didu la telefon. Justin, a murit tata!"

DRAGOŞ ŞEULEANU: Era bolnav?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era, dar venea acasă sănătos după o lună de spital. A făcut un infarct în maşină. Didu l-a întors repede la spital, i-au făcut respiraţie artificială, dar nu a mai putut fi adus la viaţă. Eu m-am urcat repede în maşină cu Justin şi am plecat la spitalul Elias. Cei de la poartă erau avizaţi, că ne-au dat drumul imediat, dar ne-au dus direct la morgă. Acolo, deja pe masă era patriarhul, întins frumos, cu barba lui albă. Am făcut o rugăciune. Am rămas o noapte acolo, după care, a doua zi, l-am adus în Catedrala Patriarhală şi pe urmă l-am înmormântat în biserica seminarului teologic de la Radu Vodă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cine s-a ocupat de toate ceremoniile acestea? Aţi fost implicat?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi eu, pentru că eu eram vicar patriarhal. Nu era unul mai mare acolo care să se ocupe. Abia pe urmă, după înmormântare, a devenit Justin locţiitor de patriarh şi pe urmă, când Justin a fost ales patriarh, tot eu ca vicar patriarhal i-am făcut instalarea. I-am dat mitra, i-am dat cârja şi i-am spus cuvintele de rigoare, după tipic.

DRAGOŞ ŞEULEANU: De unde ştiaţi să organizaţi înmormântarea? Există o tradiţie, un ritual?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Există. Ei, există un ritual, dar îl mai faci şi ad-hoc.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Îmi amintesc că atunci când a murit preşedintele Kennedy, nimeni nu a ştiut să organizeze o ceremonie. Nu mai murise de foarte multă vreme un preşedinte în exerciţiu.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nici eu nu mai înmormântasem nici un patriarh, dar a trebuit să mă descurc. Aveam şi consilieri foarte buni. Aveam consilieri excepţionali. Eu creasem un corp administrativ de mare valoare în jurul Patriarhiei. Dintre ei, astăzi, a mai rămas doar părintele Pârvu, fără care Patriarhia nici nu ar merge astăzi, aşa de bine s-a format. Mai era atunci părintele Soare şi părintele Fecioru. Au fost buni şi alţii. Aveam o foarte bună administraţie patriarhală, încât cu toţii am ajutat şi i-am organizat lui Justinian, aş zice, o înmormântare foarte frumoasă. Eu păstrez şi acum undeva într-un dulap al meu ceea ce mi-a lăsat Justinian: un capot, ca cel pe care îl port eu acum, al lui, violet, era în testamentul lui ca mie să-mi rămână acel capot al lui.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Avea multe rude?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Avea doi copii. Cred că mai avea un frate, nu ştiu, dar cei pe care i-am cunoscut noi erau numai Didu, fiul lui, şi o fiică a lui care mai trăieşte şi azi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Erau copii de înainte de a trece la monahism?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Erau copii din vremea în care era preot de mir.

DRAGOŞ ŞEULEANU: La cât timp după înmormântare s-a organizat adunarea pentru alegere?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Legal e ca în trei luni să se facă. Aceasta cred că s-a făcut cam pe la două luni jumate. Mare vacanţă a fost după moartea lui Justin, când în loc să se facă în maximum trei luni s-a făcut după patru ani, pentru că madame Ceauşescu nu a vrut să dea dosarul de pe masa ei, până nu ajungem noi de acord să se aleagă cel pe care-l dorea ea ca Mitropolit al Moldovei. Însă nu am ajuns niciodată să ştim exact pe cine voia.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Iar dumneavoastră nu aţi ajuns niciodată Mitropolitul Moldovei?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Iar eu nu am ajuns niciodată Mitropolitul Moldovei, pentru că eu nu eram printre preferaţii respectivei.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Puteţi să ne povestiţi cum a fost festivitatea de alegere a Patriarhului Justin, cel de-al treilea sub care aţi slujit?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: A, deja era totul planificat, era totul organizat, pentru că alegerea de patriarh nu e deloc altfel decât alegerea oricărui alt episcop. Un colegiu electoral din care fac parte din fiecare eparhie doi mireni şi un preot, membrii Sfântului Sinod. Alegerea se face prin vot secret, care se pune în urnă. După aceea se deschide şi se numără. Cel care obţine jumătate plus unu este declarat patriarh. Aşa s-a făcut şi alegerea lui Justin. A fost o alegere corectă, legală.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Prima dumneavoastră întâlnire cu noul patriarh în calitate de vicar patriarhal cum a decurs? Vă mai amintiţi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Justin avea o calitate. Putea să te facă de râs în faţa lumii sau în doi, dacă rămâneai seara cu el târziu, dar a doua zi uita totul sau nu uita, dar se comporta ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Care era deosebirea dintre cei doi, dintre Justinian şi Justin?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Justinian avea mai mult simţ practic. Justin era mult mai cultivat. Justinian era preotul de ţară devenit director de seminar, care vorbea doar româneşte. Justin vorbea greceşte ca şi româneşte şi nu-l deosebeai dintre greci. Vorbea o franţuzească la fel de fluentă, deci aceste două limbi străine le vorbea fluent, şi era un om cu lecturi, care citise foarte mult şi care, probabil, mai citea din când în când... Toate pastoralele şi le făcea el personal. Lucra la o pastorală două luni. Umplea coşuri de hârtie. Vroia ca pastorarele lui să fie perfecte, să fie stilistic desăvârşite, dar şi din punct de vedere al dicţiei să

poată fi intonate în aşa fel, încât să dea o expresie armonioasă frazei. Migălea mult la un text pe care îl scria. Când eu îi spuneam că diseară îmi fac pastorala pentru Crăciun, el spunea: „Eşti nebun, cum ai s-o faci diseară? Păi eu lucrez o lună la aşa ceva!"

DRAGOŞ ŞEULEANU: Obişnuiaţi să-i scrieţi pastoralele celuilalt Patriarh?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu. Nu i le scriam eu, dar nu şi le făcea el. Făcea aşa: chema pe părintele Gagiu, care era directorul administraţiei patriarhale, care avea condei, care era doctorand în Teologie, trăieşte şi astăzi. Am fost eu de faţă de câteva ori, de aceea ştiu, şi îi spunea: „Măi Gagiule, ia să lucrezi tu pastorala, dar fii atent, notează: ideea numărul unu, ideea numărul doi, ideea trei, ideea patru, ideea cinci, concluzia, binecuvântările, poftim". Deci îi dădea lui Gagiu schema pastoralei, încât el nu trebuia decât să lege cuvintele, dar ideile erau totdeauna ale lui.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Prin ce s-a deosebit patriarhatul Prea Fericitului Justin de patriarhatul Prea Fericitului Justinian?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aş zice că în prima perioadă a fost o bună continuitate. Justin a ştiut să nu introducă reforme rapide. Justin a ştiut să nu se elibereze de oamenii patriarhului Justinian, numai pe motiv că trebuie să-şi aducă oamenii lui, oameni noi. A lucrat cu echipa veche, care ştia să lucreze. Numai în cazul în care o persoană anume se dovedea că nu intră în stilul lui, ceea ce nu prea s-a întâmplat, numai atunci înlocuia pe un funcţionar sau pe un preot din administraţia patriarhală.

Totul a mers foarte bine până în momentul în care Ceauşescu a început să dărâme bisericile. În momentul acela, Justin a intrat într-o epocă de decădere morală, de disperare mai precis spus, pentru că Ceauşescu nu-l mai întreba. Un secretăraş de partid de la nu ştiu ce sector trimitea o notiţă la administraţia

Arhiepiscopiei Bucureştilor în care scria că până mâine la ora 15 biserica cutare să fie golită de toate efectele, pentru că la ora 15 începe demolarea bisericii. Cei de la Arhiepiscopie veneau la patriarh. Patriarhul ce să facă? Dădea un telefon la Preşedinţie. Încerca să-l găsească pe Ceauşescu. Chiar dacă era, îi spuneau că nu-i acolo, încât nu a mai putut să-l contacteze pe Ceauşescu niciodată. Toate bisericile, atât sub el cât şi sub Teoctist, s-au dărâmat fără acordul Bisericii şi chiar fără ştiinţa Bisericii, căci, de pildă, Sfânta Vineri a demolat-o rapid în momentul în care patriarhul Teoctist se afla la Viena.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar s-a opus în vreun fel patriarhul Justin acestor lucruri, a încercat...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: ...amândoi s-au opus. Amândoi l-au chemat pe şeful Departamentului Cultelor să-i spună că se opun, că nu sunt de acord, că vor fi revolte populare. Totul a fost în zadar. Lui Ceauşescu când îi intra ceva în cap nu mai puteai să-i scoţi.

Poate într-o singură privinţă, poate într-un singur caz Justin a reuşit, dar cred că vi l-am povestit: acela cu dărâmarea bisericii Sfântul Gheorghe. Se hotărâse dărâmarea bisericii Sfântul Gheorghe şi Pană i-a dat un telefon lui Justin să-l roage să vină până la primărie. Pană era primarul general al Capitalei şi s-a scuzat că ar veni el la Patriarhie, dar are nişte documente de format foarte mare, care nu încap în maşină. Eram acolo, cum eram toată ziua cu Justin. Zice: „Măi Antonie, hai să vedem ce vrea Pană ăsta? Cred că trebuie să fie vorba de o grozăvie de nu vine el, ca de obicei, aici". Şi am plecat cu el. Pană ne aştepta jos la uşă, politicos. Ne-a condus sus, cred că ne-a dat o cafea, după care a intrat în temă: „Prea Fericite, Şefu' a hotărât dărâmarea bisericii Sfântul Gheorghe". Odată l-am văzut pe Justin că se înnegreşte. În timpul acesta, Pană a sunat şi, cu nişte hârtii lungi, a apărut arhitectul Budişteanu, care era probabil arhitectul şef al Capitalei. Mă rog, pe masa rămasă liberă, Pană

l-a pus pe Budişteanu să desfăşoare planurile pe care le avea acolo. Nu mai era biserica Sfântul Gheorghe! Era un baldachin asemănător cu cel din faţa Mănăstirii Curtea de Argeş. Pană îi explică lui Justin: „Prea Fericite, uitaţi-vă, Şefu' a auzit că în biserica asta e înmormântat Constantin Brâncoveanu, deci nu vrea să profaneze mormântul lui Brâncoveanu, ci ne-a dat dispoziţie să facem un baldachin, şi, iată, noi l-am lucrat cu arhitecţii noştri, pe care după ce dărâmăm biserica îl facem deasupra mormântului lui Brâncoveanu, care la intrarea în biserică e în partea dreaptă, dacă ştiţi". Justin stă şi se gândeşte şi adaugă: „Nu, asta nu e numai biserica în care e îngropat Brâncoveanu. Asta este biserica în care a fost îngropat Brâncoveanu de doamna lui, Marica, în secret, aceasta este şi biserica în care a fost prohodit Caragiale. Noi nu puteam atenta la Memoria Sfântă a neamului românesc, dărâmând un loc în care este atâta istorie. Deci du-te şi spune Tovului că eu nu sunt de acord". Adică lui Ceauşescu. „Ascultă tov. Pană, eşti atent ce-ţi spun eu? Du-te şi spune-i Tovului că patriarhul nu este de acord". „Prea Fericite, dar ieri s-a semnat decretul! Acolo e planificat (şi aduce nişte planuri) să fie un hotel, aici o să fie nu ştiu ce", „Nu mă interesează, ştii cum e cu chestiile astea, cu nu se poate? I-a închipuie-ţi că undeva este o barieră şi vine un şoricel şi trece pe sub barieră şi vine un câine de rasă şi sare peste barieră şi vine un bou şi stă în faţa barierei". Îl făcea bou pe Pană. Am crezut în momentul acela că o să se supere Pană, că el era boul, că spunea că nu mai e posibil să schimbe decretul. Spre mirarea mea, Pană nu s-a supărat. Nu şi-a schimbat atitudinea. Pană a spus doar atât: „Prea Fericite, vă rog să mă iertaţi, voi încerca tot ce se poate. Mai mult decât atât nu am ce să spun..". „Bine, tovule, încearcă, dar nu uita ce-am spus, patriarhul nu este de acord cu dărâmarea bisericii!" Şi a venit Pană radios peste câteva zile: „Ceauşescu a anulat decretul de dărâmare a bisericii Sfântul Gheorghe". La asta, am fost eu

martor. Deci nu ni se poate contesta. Am aflat mai pe urmă că a intervenit şi doamna Delavrancea, că au mai intervenit nişte arhitecţi. Este posibil, eu nu neg lucrul acesta, dar cred totuşi că definitiv a fost refuzul Patriarhului. Era cam în ultimii ani de patriarhat a lui Justin. Înainte de venirea lui Teoctist.

CARMEN DUMITRIU: Exista o mişcare de sprijin din partea intelectualilor pentru protejarea bisericilor?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aveam toată intelectualitatea de partea noastră! Nu era nimeni de partea lui Ceauşescu în dărâmarea bisericilor. Dar foarte puţini dintre ei au reuşit să aibă o reacţie concretă. Doamna Delavrancea, cred, a fost una dintre aceştia, care va fi reuşit să depună un memoriu undeva, dar nu la Ceauşescu. Deşi toată populaţia era de partea noastră, deşi, de pildă, Biserica Sfânta Vineri a fost înconjurată de credincioşi, au venit camioane, i-au încărcat pe toţi în camioane şi i-au dus şi i-au risipit prin toate cartierele Bucureştiului. Când au revenit aceştia, biserica era la pământ.

CARMEN DUMITRIU: Credeţi că ar fi fost posibilă o revoltă făţişă a conducerii Bisericii? Ar fi putut să provoace o mişcare publică?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era greu să organizezi o mişcare unitară. Iniţiatorul risca tăierea capului! Şi atunci Biserica a adoptat (asta e părerea mea) tactica rezistenţei comune. Când unul sau altul a încercat să iasă din rând, a fost decapitat imediat. De pildă Nicolae Popovici, Valerian Zaharia, care intrase chiar ca mare simpatizant al socialismului şi comunismului când a fost ales episcop, dar după câţiva ani şi-a mai dat drumul la gură. A fost scos fără milă din scaun şi din Sinod şi-a rămas aşa până aproape la 50 de ani, dat afară. Deci oriunde s-ar fi putut isca, şi Securitatea era pretutindeni, oriunde s-ar fi putut isca o asemenea iniţiativă, pericolul era decapitarea imediată şi înfricoşarea celorlalţi. Dar rezistenţa comună pe care a organizat-o Justinian şi pe care au continuat-o ceilalţi doi a fost

eficientă. Şi dovada că a fost eficientă e că în afara câtorva biserici dărâmate în Bucureşti, în ţară nu s-au mai dărâmat biserici, şi toate bisericile din ţară au avut preot!

Cum am construit Mănăstirea *Brâncoveanu*

CARMEN DUMITRIU: Cum aţi primit propunerea ca o parte din bisericile din Bucureşti să fie transmutate?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: La vremea aceea, ideea a fost primită bine, în sensul că ne bucuram că nu le dărâmă. La transportarea Bisericii Olah m-a luat patriarhul şi pe mine. Când era deja pusă pe şine, tot, m-a luat Patriarhul să văd şi eu că şi pe el îl invitase cineva. Acolo m-am întâlnit cu preşedintele Consiliului de Cultură, care era şef la Casa Scânteii, dar era cu rang de ministru, de profesie era muncitor însă, era tipograf. El s-a prezentat şi a spus: „Sunt ministrul cutare, lucrez la Casa Scânteii..". El conducea cultura! Era chiar mai mare decât Tamara Dobrin şi chiar mai mare decât Suzănica Gâdea. Atunci eu, profitând că Justin şi cu cei care mai eram de la Patriarhie, vreun consilier, se uitau la rotiţele alea pe care era pusă biserica, l-am luat deoparte şi i-am spus: „Domnule ministru, eu sunt Mitropolitul Ardealului, uite ce e, vreau să vă spun un lucru de taină, vreau să refac Mănăstirea Sâmbăta". Deci era oricum înainte de '85. „Vreau să refac Mănăstirea Sâmbăta, ctitoria lui Brâncoveanu, din care nu a mai rămas decât o bisericuţă. Încolo e iarbă. Eu aş vrea să refac această mănăstire în stil brâncovenesc, să fie un mare monument de cultură şi de spiritualitate a întregului Ardeal şi chiar a Ţării Româneşti. Ştiu că dumneavoastră sunteţi cel mai mare şi că o autorizaţie pentru o astfel de lucrare ar trebui să aibă aprobarea dumneavoastră. Mi-aţi putea aproba?". El a stat puţin, s-a gândit, s-a uitat la mine şi zice: „Părinte, ştii ce, eu peste şase luni mă pensionez, nu-mi pasă dacă o să mă pensioneze peste trei sau peste una, mâine să am hârtia!". I-am făcut hârtia fiind încă în Bucureşti. A doua zi i-am trimis-o printr-un curier să i-o dea lui. Era scris: „Domnule ministru, vă rog să fiţi de acord ca să încep nişte

Pe scaunul lui Şaguna

CARMEN DUMITRIU: V-aţi gândit vreodată că s-ar putea să rămâneţi acolo pentru tot restul vieţii?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Tot timpul m-am gândit la asta. Eu nu m-am dus la Buzău să plec de acolo. A fost o simplă manevră ecleziastică faptul că eu, după doi ani, am trecut în Transilvania. Se vacantase scaunul Transilvaniei. Mitropolitul Mladin s-a îmbolnăvit, a fost adus aici, la Sâmbăta, în stare de scleroză totală, şi s-a pus problema alegerii unui mitropolit la Sibiu. Trebuie să spun că nu eu eram candidat. Eu eram proaspăt episcop de Buzău, încât candidatul pentru Sibiu nu puteam fi eu. Era o mutare prea rapidă.

Într-o zi, m-a chemat patriarhul Justin şi mi-a zis: „Măi Antonie, aud că vrei să pleci de la Buzău!", „Nu, Prea Fericite, nu m-am gândit nici o clipă să plec de la Buzău", „Bine atunci, dar de la Buzău tot va trebui să pleci", „Ei, cum vine asta?" „Nu vrei să te duci la Ardeal, cumva?", „Nu, Prea Fericite. Am atâtea lucruri începute aici pe care vreau să le termin". „Bun, atunci va trebui să te duci la Timişoara, pentru că Nicolae va trece la Sibiu". Sibiul e înainte în ierarhie. „Eu, la Timişoara, niciodată. Am dreptul să refuz. Rămân la Buzău toată viaţa, dar la Timişoara nu vreau să mă duc". „Mă, tu eşti prost, tu nu-ţi dai seama că dacă pierzi trenul ăsta nu-l mai găseşti niciodată, că oamenii sunt tineri şi tu n-ai să ai timpul să mai avansezi de la rangul de episcop la rangul de mitropolit. Uite, eu îţi garantez că te alegi mitropolit la Timişoara". „Prea Fericite, nu accept să fiu mitropolit la Timişoara". „Accepţi, în schimb, să fii mitropolit la Sibiu?" „La asta m-aş mai gândi!" „De ce?", „Păi, eu sunt călugărit în Ardeal. Eu mi-am luat licenţa la Cluj. Eu am fost

profesor la Baia Mare. Cu ardelenii am eu ceva comun. Un ardelean a fost mitropolit în Basarabia. Eh, poate că un schimb n-ar fi rău în prevederile Providenţei". Era Gavril Bănulescu Bodoni, care venea din Bistriţa Năsăudului, şi a fost primul mitropolit al Basarabiei după 1812 . „Va să zică, tu vrei la Ardeal, dar nu vrei la Timişoara. Tu nu-ţi dai seama că eşti impertinent? Tu nu-ţi dai seama ca Nicolae are merite? Nicolae e mai vechi decât tine în ierarhie!" „Îmi dau seama, Prea Fericite, şi îl respect din toată inima şi îl iubesc, vedeţi bine că lucrăm bine în Sinod împreună. Nu este vorba de asta. Dar eu nu mă duc în locul lui la Timişoara. Găsiţi pe altcineva. Eu la Buzău vreau să rămân până mi-oi termina tot ceea ce mi-am pus în gând să fac". „Bine, treaba ta, o să treacă trenul pe lângă tine şi n-ai să te urci în el niciodată". Toată discuţia asta am avut-o în holul Patriarhiei. A trecut o săptămână, au trecut două, nu s-a întâmplat nimic. Ştiu ce o fi spus el mai departe, ce discuţii o fi avut el cu Dogaru sau cine era atunci? Ce s-o fi mai gândit el, pentru că eu am asistat odată la o discuţie între el şi Corneanu, într-o noapte, când el se cam făcuse, şi el când se făcea noaptea, căşuna pe cineva, fie că era prezent, fie că era absent. Când era prezent era mai bine, căşuna pe el şi-l ţinea ore întregi sub bătaia tunului. Şi într-o noapte l-a luat pe Corneanu. Eram şi eu de faţă. Şi tot aşa, ore întregi. Corneanu a fost foarte deştept. Nu a scos o vorbă, că dacă scotea vreo vorbă era catastrofă, cine ştie cu ce îşi mai dădea drumul, încât acum nu ştiu ce raţiuni o fi avut el între timp, ca totuşi să-şi schimbe vederile. La un moment dat zice: „Măi Antonie, ia vino până la mine în birou". Eu am fost întotdeauna respectuos cu el, chiar când ne-am certat. Zice: „Ţi-ai pregătit cuvântarea?" „Care cuvântare?" „Păi poimâine avem alegeri la Sibiu. Uite, ăştia au început să şi vie, deputaţii, alegătorii. Tu ţi-ai făcut cuvântarea?" „Păi care cuvântare, Prea Fericite?" „Păi tu vei fi ales mitropolit la Sibiu!" Vă spun pe cuvânt de onoare că m-a luat

prin surprindere. Am fost sigur că se alege Corneanu. Eu n-am ridicat un deget pentru mine, n-am avut o discuție cu nimeni, încât el m-a luat totalmente prin surprindere! Zice: „Ascultă de la mine, du-te și fă-ți cuvântarea. Poimâine te alegem mitropolit la Sibiu". M-am dus în chilia mea și m-am apucat să-mi fac cuvântarea. M-am apucat, cum am putut, să scriu discursul. Trebuie, după ce te alege, să ții o cuvântare și, deși nu știi nimic dinainte, trebuie să o ai în buzunar. Și s-au făcut alegerile și am ieșit cu unanimitate. Cred că a avut și Corneanu un vot sau două. Era vot secret. Și așa am ajuns mitropolit la Sibiu.

CARMEN DUMITRIU: Nu vă era grijă de faptul că mergeați spre o altă spiritualitate?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aveam destulă grijă, însă la vremea aceea problema unită era cam stinsă, relațiile cu protestanții îmi erau foarte bune, pentru că lucram cu ei în comisiile internaționale. Pe urmă, eu am mai făcut ceva în timpul regimului vechi și va trebui să relansăm această inițiativă: de două ori pe an organizam conferințe ecumenice între cultele din România. Le organizam prin rotație: București, Sibiu și Cluj. La facultățile de teologie respective, cu participarea tuturor profesorilor de la toate cultele și cu participarea unor studenți mai ridicați. Or, toate aceste conferințe le conduceam eu, fie că erau la Cluj, Sibiu sau București. Eu ca vicar patriarhal conduceam toate acestea și făceam rezultatul tuturor intervențiilor și sinteza temei care s-a tratat. Mă bucuram de o mare trecere din pricina asta între cultele care luau parte, inclusiv catolici. Și toată lumea se mira: „Domne', este imposibil, ăsta știe stenografie și nu spune". Iar profesorul Chițescu, odată, la București, zice „Prea Sfințite, uite te rog eu din suflet, ți-am fost profesor, spune-mi: Știi stenografie?" „Domnule profesor, vă jur, nu știu stenografie!" „Atunci cum poți să rezumi toate cuvântările astea care s-au

ținut de către zece inși, aici, de la toate cultele și apoi să trageți niște concluzii atât de potrivite, de exacte?" Eu îmi făceam notițe, pur și simplu. Știam să prind esențialul. Dar ei jurau toți că eu sunt stenograf. Deci eram cunoscut de la aceste conferințe interconfesionale, care au durat vreo zece ani. Și asta a făcut să nu mă simt străin în Transilvania, pentru că tot eu prezidam și conferințele de la Sibiu și conferințele de la Cluj.

La Sibiu am fost primit destul de bine, n-aș zice că am fost primit cu răceală.

CARMEN DUMITRIU: Ce-ați găsit aici?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: La Sibiu am găsit o paragină intelectuală. La Buzău am găsit o paragină materială, distrugerea după cutremur. La Sibiu, ultimul mitropolit fusese Mladin, care nu avea aptitudini gospodărești. Înaintea lui fusese Nicoale Colan, care zăcuse patru ani la pat, înaintea lui fusese Nicolae Bălan și Justin, pentru aproape un an, dar nu avuseseră timp să facă vreo modificare, încât și la Sibiu am găsit un fel de Buzău. A trebuit să fac casa aceea nouă, cu trei rânduri în curte, să fac o sală se protocol, să fac o sală de conferință, să schimb toate covoarele, casele, mesele, să reînnoiesc absolut totul, încât acum, la Sibiu, totul e schimbat. Prima grijă acolo a fost să pun la punct reședința, să fac una civilizată. Mi-am instruit consilierii în așa fel încât să introduc un circuit logic și eficient al documentelor și al corespondenței și să cultiv bune relații cu Facultatea de Teologie. N-am schimbat pe nimeni, i-am lăsat pe toți în funcțiile lor. Și le-am și spus în ziua instalării: „Preacucernici părinți, domnilor, toată lumea rămâne pe loc, o să văd eu dacă e cazul să schimbăm pe cineva sau nu. Dacă lucrurile vor merge bine și vom intra toți într-un ritm de cooperare...". Și într-adevăr n-am schimbat pe nimeni. „Dar vă rog să țineți cont de câteva lucruri: întâi, că nu repet a doua oară nici o dispoziție, dacă o repet a doua oară, rog să fie considerată observație, chiar dacă vi se va părea uneori că uit, să știți că nu

am uitat. Şi doi, vă rog să luaţi la cunoştinţă că am o anumită înzestrare de la Dumnezeu, nu uit nimic niciodată".

DRAGOŞ ŞEULEANU: Le-aţi făcut o bucurie.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Întâi, că nu spun nici un lucru a doua oară, doi, că nu uit niciodată nimic. „Al treilea principiu de care vă rog să ţineţi seamă este: nu voi îngădui niciodată să fiu înşelat mai mult de 15% . Băgaţi de seamă, dacă depăşiţi acest 15% intraţi pe mâna mea, din punct de vedere disciplinar. Până la 15% permit. În felul acesta, vă asigur că vom colabora bine, dar fiecare să intraţi în rolul pe care îl jucaţi în administraţia eparhială". Aş putea zice că m-am descurcat bine cu toţi, până azi, chiar dacă a mai trebuit să închid şi eu ochii. Trebuie să ştii şi când să închizi ochii!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cum aţi găsit mănăstirile din Transilvania?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi ce, nu era decât Sâmbăta.

DRAGOŞ ŞEULEANU: În toată Transilvania?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Păi, sigur! Era Sâmbăta şi metocul eparhial de la Păltiniş. Atât. În rest nu era nimic. Tot ce sunt acuma 19 mănăstiri sunt creaţia de după Revoluţie.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi adus tineri aşa cum aţi procedat la Sâmbăta?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am lucrat de obicei cu tineri şi aici la Sâmbăta şi sus la Păltiniş. Şi la eparhie am promovat tineri, pe cât a fost posibil, în locurile goale de administraţie, când se pensionau unii. Am promovat întotdeauna tineri, pentru că tinerii îţi asigură întotdeauna o administraţie pe termen lung, nu eşti nevoit să-i schimbi în fiecare an şi nu eşti nevoit să-l înveţi pe fiecare din nou, de fiecare dată. Asta mi-a demonstrat că am avut dreptate să procedez aşa. Ei, m-au şi dezamăgit unii, dar nu are rost să fac menţiune despre ei.

DRAGOŞ ŞEULEANU: În timpul activităţii dumneavoastră aţi creat o episcopie nouă, a Covasnei şi Harghitei. Cum aţi gândit-o?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am vizitat de mai multe ori regiunea, făcea parte din eparhia Sibiului. Am constatat că se găseşte într-o stare deplorabilă, că cele mai multe biserici sunt dărâmate încă din 1940 de către maghiari, că cea mai mare parte din românimea din zonă este maghiarizată. Unii erau chiar ortodocşi, dar nu mai ştiau româneşte. Am stat de vorbă cu toţi preoţii şi cu mulţi credincioşi, am fost pe la biserici şi am fost impresionat de problemele lor, încât am decis să duc acolo un episcop care să se ocupe la faţa locului de toate problemele.

S-a vânturat atunci ideea înfiinţării unei episcopii la Braşov din nişte ambiţii personale ale câtorva care credeau că vor ajunge vicari sau chiar episcopi, nu vreau să pronunţ nici un nume. Eu le-am spus că a înfiinţa o episcopie la Braşov este inutil. Eu mă pot ocupa de Braşov şi pe urmă, nu uitaţi că toate instituţiile mari din Braşov le-a făcut Şaguna. Dar o episcopie la Covasna-Harghita este necesară, cu asta sunt de acord şi chiar eu voi promova ideea în Sinod. Şi am făcut raportul la Sinod, Sinodul a aprobat, după aceea mi-am găsit episcopul, l-am adus, l-am instalat. Când am instalat episcopul, eram după infarct în spital la Bucureşti, m-au adus cu dubă din asta sanitară, cu medic şi două surori după mine. Au fost şi miniştrii Cosmâncă şi Dorneanu. Astfel am luat parte la instalarea episcopului Ioan Sălăjan la eparhia pe care am înfiinţat-o eu. Totul a decurs frumos, s-au adunat români de prin toate satele româneşti din jur, încât am făcut slujba afară. Piaţa era plină de români, iar în jurul nostru, de la blocuri, se aruncau tot felul de fiţuici antiromâneşti, fie în română, fie în limba maghiară.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Asta la Miercurea-Ciuc?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, în Miercurea-Ciuc, dar încolo orice tulburări au fost evitate, nu fără ca noi să ne luăm

măsurile de precauție, adică noi în noaptea aceea să dormim într-o cazarmă militară. Așa erau vremurile.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Asta era prin '93, '94.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu mai știu. Fapt e că, pe urmă, instalarea s-a petrecut în cele mai bune condiții. Eu l-am adus pe actualul episcop, l-am ales dintre călugării buni pe care îi aveam la ora aceea la Ierusalim. El era la studii acolo, la doctorat. Acum nici nu mai are timp să și-l termine, dar nu este absolut necesar. Ceremonia s-a desfășurat frumos, eu am fost pe podium, nu am slujit, dar am fost pe podium înconjurat de medici, care erau gata cu toate fiolele, dar nimeni nu a știut că eu am venit cu Salvarea, că eu am venit cu medici după mine, cu surori. Am ținut chiar cuvântarea de instalare a episcopului, era prezent patriarhul nostru de la București, care a vorbit și el, era prezent Patriarhul Cartaginei, cel al Alexandriei din Egipt, Partenos, care a vorbit și el. La urmă a vorbit noul episcop, Ioan, care a vorbit foarte frumos, mulțumind la toată lumea pentru prezență și pentru înființarea episcopiei, cu excepția mulțumirilor mitropolitului pe care le-a uitat. Așa a fost deci înființarea și instalarea noului episcop de Covasna-Harghita, care face treabă bună și sunt mulțumit. Face parte din mitropolia mea și personal sunt mulțumit de ceea ce face acolo. Mi-a trecut supărarea.

CARMEN DUMITRIU: Dacă v-ați simțit mai degrabă un creștin care-și urmează mai degrabă traseul de creștin adevărat sau dacă v-ați simțit mai degrabă un conducător, ați simțit vocația asta în dumneavoastră? Pe ea ați mers, pe ea ați brodat toată activitatea?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eu nu m-am gândit niciodată că aș putea fi un ins din gloată!

CARMEN DUMITRIU: Deci ați avut sentimentul că aparțineți elitei?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Totdeauna am avut sentimentul, de mic copil, totdeauna am avut sentimentul că eu trebuie să fiu conducător de oameni.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Ce spunea familia dumneavoastră? Vă distingeați de ceilalți frați, de restul familiei?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Mă distingeam, în primul rând, pentru că eram cel mai mare. Pentru că eram cel mai mare, aveam și opinia cea mai credibilă, dar nu aș putea zice că familia a observat în mine, de la bun început, însușiri deosebite. Știu că tata avea foarte mare încredere în mine, că de pildă voi reuși la toate examenele și că voi avea un destin deosebit în viață. Acest lucru tata îl percepea cu mijloacele lui. Era un simplu țăran care făcuse o școală de cântăreți, fusese premiant și probabil se și mândrea puțin gândind că îl voi moșteni în calitățile lui, dar poate că i-am moștenit și ceva defecte. În orice caz, în viața mea, și chiar în perioadele cele mai grele, cel puțin trei, dacă nu chiar patru, am fost desființat complet ca un copac tăiat din rădăcină și care nu se mai putea așeza pe rădăcina veche sau pe tulpina rămasă după tăiere... Eu, niciodată, în aceste trei sau patru cazuri, nu am acceptat, și nu am crezut, și nu m-am simțit ca și cum această tăiere din rădăcină ar fi fost definitivă.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Înalt Prea Sfinția Voastră, v-am ascultat toată relatarea privind anii grei și anii mai buni. M-ați uimit și am comentat între noi cei care vă punem întrebări că ați trecut cu normalitate de la o etapă grea la o etapă bună, să-i spunem așa, deși și etapele grele au însemnat ceva bun. Dumneavoastră ați trecut, nu cu indiferență, ci cu normalitate prin toate etapele vieții.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, asta e adevărat. Observația e foarte bună! Într-adevăr, am trecut cu normalitate, chiar când era vorba să trec de la o situație sigură la una nesigură și mi-a fost mult mai ușor de la una nesigură la una

sigură, dar eu am trecut cu normalitate şi de la situaţiile sigure la situaţiile nesigure, adică de la pom în picioare, la pom tăiat, şi nu cred că, în privinţa aceasta, nu aş fi fost de acord cu tata, de pildă, în sensul în care tata credea că există un destin al fiecăruia din noi şi că dacă mi s-a întâmplat ce mi s-a întâmplat trebuie să mă supun destinului. V-am spus că după ce am fugit de la Prislop şi tata mă aştepta în gară, că ştia că acasă nu mă puteam duce, tata mi-a spus cu resemnarea lui ancestral ţărănească: „Ei băiete, eşti condamnat, nu ai ce face, du-te şi te predă". I-am spus: „Tată, îmi pare rău, dar nu mă predau!" Deci am avut întotdeauna sentimentul că e ceva dincolo de a putea fi încadrat în vreun sistem de referinţă pesimistă sau fatalistă. Nu, era ceva dincolo de acestea două care m-a făcut întotdeauna să cred că, chiar răul în care intram, pe care mi-l pregătiseră alţii, şi în care căzusem, chiar şi acesta va sfârşi cu bine.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Eu nu am să mă refer la rău, am să mă refer la bine. Mă frământă o ipostază a dumneavoastră pe care nu mi-o pot explica. Deci lucraţi la Mase Plastice, vă vedeaţi în fiecare duminică la slujbe cu patriarhul României, trăiaţi în două medii complet diferite, într-un mediu de spiritualitate şi exact la antipozi trăiaţi între oamenii care munceau din greu cu un salariu mic?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Dar în acelaşi timp îmi făceam o autoanaliză zilnică, adică a fost perioada în care am scris romanul **Trei ceasuri în iad**.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Este o explicaţie. Daţi-mi voie să merg până la capăt cu necunoaşterea mea. Vineri vă cheamă patriarhul la el şi vă spune: „De astăzi vei fi secretarul şef al Facultăţii de Teologie. Este o situaţie dramatică. Poate că este chiar mai dificil drumul propus decât de la teolog la puşcărie. Invers este mult mai greu". Ce-aţi simţit atunci? Mulţi oameni ar fi putut să înnebunească.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nu, am fost într-o perfectă normalitate. Am găsit totul firesc, am găsit că în sfârşit mi se răspunde la o speranţă şi că după o epocă de zece ani de pribegie în câmpul muncii era firesc să mă întorc la ale mele. Nu uitaţi, şi revin la ideea că în toţi aceşti ani în care eu am fost marginalizat, trimis la munca de jos, în toţi aceşti zece ani, eu mi-am făcut introspecţia intimă care a constituit pe urmă romanul **Trei ceasuri în iad**. Eu m-am considerat în iad, în cele trei ceasuri în iad, în care am continuat să trăiesc după aceea, adică perioada regimului comunist. Au fost, bineînţeles, alegorii: de iad, trei este un număr simbolic ales, în fond, întreaga perioadă era o perioadă de iad, şi deci cât am fost la Mase Plastice eu am scris acest roman. Zi de zi l-am migălit, l-am întors pe toate feţele, l-am trecut prin toate analizele psihologice chiar patologice, dacă vreţi, l-am trecut prin ceea ce ar fi putut însemna politica vremii şi analiza ideologiilor şi, în comparaţie cu ele, destinele oamenilor. Repet, v-am mai spus, mi se pare, l-am terminat înainte de epoca de intrare în libertate, l-am terminat în 1968 sau chiar în 1967, într-o epocă grea. Ei bine, eroul meu nu era altul decât Anton Adam, Anton era de fapt numele meu de Antonie, dar eu la fabrică eram din nou cu Leonida, fiindcă Antonie mi se ştersese şi mi se refuzase. Eroul meu se numea Anton-Antonie, iar Adam era primul om, omul dacă vreţi, era suferinţa omului sub comunism, omul sub totalitarism. Omul acesta al meu, în ultimul capitol al romanului, pe care nu mi l-am mai citit de vreo zece ani, astfel încât mi-l aduc aminte cu greu, dar, în orice caz, nu moare, pleacă undeva unde să-şi găsească identitatea, şi l-am lăsat pe eroul meu pe drumul căutării identităţii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar e posibil să comparăm - dacă îmi îngăduiţi această comparaţie - poporul român care s-a schimbat timp de 50 de ani, obligat să se schimbe, dar şi-a păstrat memoria tradiţiilor, memoria religiei, memoria

strămoşilor lui, cu acest personaj Anton Adam care avea alt chip, avea creierul...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cred că da. Era şi unul din planurile cărţii. Poate că cel care a atras o critică negativă la timpul respectiv romanului. Poate că într-un fel avea dreptate, pentru că eu am căutat să fac din romanul meu o expunere alegorică, puţin didactică, încât am creat şi analogii, care puteau părea, la vremea aceea, artificiale. Era, o dată, planul omului sub regim totalitarist, altul era planul existenţei omeneşti în condiţia lui umană, altul era planul omului în orice condiţie s-ar fi aflat pe plan personal şi pe plan general. Deci am mers permanent în paralel cu toate aceste planuri. Scriindu-mi autobiografia aceasta, era şi planul autobiografic în ea, am observat că erau toate aceste planuri, nu uşor de armonizat, pe care eu am încercat să le armonizez şi să le însumez unei povestiri aproape poliţiste.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, predicile pe care le-aţi publicat sunt gândite sub aceste trei chei?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Predicile? Cred că da. Eu nu m-am dezis, predicile mele au fost publice, predicile mele au fost publicate după înregistrări, eu nu mi-am scris predicile, au fost publicate după înregistrări, dar şi ele au avut în vedere permanent aceste planuri, cu o mică deosebire că, în biserică, în predică în general, accentul cădea totdeauna pe valoarea religioasă a omului şi pe modul de trăire a vieţii religioase într-o societate totalitară, într-o societate atee în care el trebuia totuşi să-şi păstreze interiorul şi valorile religioase ceea ce s-a şi întâmplat.

Este motivul pentru care eu continuu să susţin şi acum valoarea deosebită, principală, care a menţinut în poporul român vreme de jumătate de veac valorile lui fundamentale morale şi de concepţie asupra lumii. Le-a ţinut nestricate în ciuda propagandei ateiste şi universaliste, a ţinut totuşi poporul român

legat de tradiţiile poporului român din cea mai mare vechime şi legat de tradiţiile lui spirituale.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Unii tineri astăzi sunt de părere că le-ar fi mai uşor dacă s-ar fi născut în America sau s-ar fi născut în Germania. Când eraţi în închisoare şi aveaţi 24, 28, 30 de ani, când aţi fost scos din cler, deci v-a dus în altă parte destinul decât ceea ce v-aţi imaginat dumneavoastră, v-aţi gândit vreo clipă, ca teolog, că v-ar fi fost mai bine să vă fi născut în Grecia, spre exemplu, pentru că exista Muntele Athos, decât să fi fost român?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nu m-am gândit niciodată la asta. Totdeauna am ştiut... e ca şi cum Dumnezeu n-ar fi avut pe lume decât români şi eu trebuia să mă nasc în categoria românilor. Ăsta a fost şi motivul pentru care, după Primăvara de Praga, când eu am putut să ies, în sfârşit, în străinătate, trimis mai întâi la studii, de la studii am putut să călătoresc în marile regiuni culturale şi de civilizaţie ale lumii, după aceea ales în multe organizaţii internaţionale, dintre cele mai importante, şi ales în conducerea lor, nu m-am gândit niciodată să rămân peste hotare. Am crezut că destinul meu este în ţară. Şi vă rog mult să nu încercaţi să interpretaţi demagogic această declaraţie pe care o fac. Este exact ceea ce am simţit eu atunci.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar vă era frică uneori să vă întoarceţi în România, vă era frică de schimbările petrecute pe parcursul timpului?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Totdeauna mi-a fost frică, dar totdeauna m-am întors, pentru că am ştiut că destinul meu este aici.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar puteaţi să rămâneţi în America unde exista o puternică comunitate!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Puteam să rămân, în primul rând, în Anglia, unde mi s-au făcut şi propuneri, v-am spus că

doamna Doreen Beery a vrut să facă din mine un Soljeniţîn, publicându-mi romanul şi cu comentarii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cred că nu vă era la îndemână, pentru că nu aţi fi trăit printre români, dar în America exista o mare comunitate românească, erau şi biserici ortodoxe.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am fost în America, am fost invitat de părintele Anania. Am participat şi la congresul Bisericii Ortodoxe Române din America, am vizitat familii de români. Nu am fost atras deloc, nu am fost ispitit, din nou, de ideea de a rămâne acolo.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar nu cumva pentru că vă simţeaţi la dumneavoastră acasă în toate aceste culturi şi nu vi se părea că vi se întâmplă ceva neobişnuit dacă veţi locui pe un pământ sau altul? Nu cumva pentru că vă era la îndemână să fugiţi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, simţeam că orice aş fi ales din aceste civilizaţii şi culturi, pe care începusem să le cunosc, nu corespondeau idealului meu. Am stat doi ani în străinătăţuri fără să mă fi întors deloc la Bucureşti. Şi totuşi nu mi-a trecut niciodată prin cap să rămân. Am avut propuneri nenumărate: hai să vă spun una din ele. Vă povesteam mai înainte că am avut un foarte bun prieten la Paris, Cuşa, Ioan Cuşa. La un moment dat, stând de vorbă acasă la el, la Paris, eu eram student la Oxford şi multe vacanţe mi le-am făcut la Paris, Cuşa îmi spune: „Părinte, dar rămâi cu noi în Franţa". I-am spus că avem o facultate de teologie, care are nevoie de buni profesori care să pregătească preoţi pentru poporul român care trăieşte în România, nu pentru poporul român care trăieşte în Anglia, Franţa sau America. Mă duc cu patriarhul sau cu alţi episcopi la sfinţiri de biserici, unde se adună trei sau şapte sate la o slujbă bisericească, unde singurii care mai dau speranţă poporului şi care ţin legătura cu Dumnezeu, cu supranaturalul, şi dau speranţă poporului că nu există numai ateismul din jurul lor

erau episcopii şi preoţii. Eu cred că întors într-o misiune din aceasta în ţară aş avea mai multă plată de la Dumnezeu decât dacă aş rămâne cu voi în Franţa, de pildă, să stau pe capul tău şi să-mi dai 400 de FF să nu mor de foame. Şi atunci Cuşa - şi nu eram singur - se întoarce: „Du-te părinte înapoi, nici nu te gândi să rămâi pe aici!" Aşa încât ispita de a rămâne acolo, după ce am cunoscut Anglia, după ce am cunoscut America, bineînţeles că din America am trecut în Canada, după ce am cunoscut Grecia, am cunoscut Ţara Sfântă - fiind atunci în străinătate, puteam să mă decid la oricare din ele - n-a existat. Nici una din ele nu corespundea idealului meu aşa cum corespundea situaţia de acasă în care îmi vedeam destinul nu tocmai comod, mai ales că eram unul care făcuse închisoare, unul care putea să recolteze o glorie de o zi în străinătate. „A fost în închisoare, mă rog, e un erou" - dar după aceea treceam fie printre muritorii de foame, fie printre aserviţii altor feluri de ideologii pentru că, deh! acolo trebuia să mă aservesc neapărat unor ideologii, care să fie în contradicţie cu altă ideologie, nu-i aşa?

DRAGOŞ ŞEULEANU: Să vă pun o întrebare poate neaşteptată. Vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău. Dacă aţi fi rămas în străinătate, aţi fi putut să mai fiţi Antonie Plămădeală?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În mod cert, nu! Tot aşa cum, dacă aş fi rămas în România şi aş fi rămas în continuare muncitor la Mase Plastice, sau m-aş fi însurat, şi după aceea aş fi putut promova, mă rog, până la director de întreprindere, ceea ce era absurd, că nu se putea pătrunde până acolo, de asemenea, nu eram Antonie Plămădeală. Antonie Plămădeală dacă există acuma, e rezultatul unei biografii care dacă nu era aşa, Antonie Plămădeală nu exista!

DRAGOŞ ŞEULEANU: De ce aţi avut puterea să luptaţi pentru poporul român?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: E inutil să vă fac o teorie asupra sentimentelor mele româneşti şi naţionale. Aş putea să vă

fac doar o introducere în aceasta. Mă simțeam atât de român, mă simțeam atât de legat de tradițiile poporului, încât în 1944, cum v-am povestit se pare, am fugit din calea rușilor și în momentul în care mama s-a hotărât să se întoarcă de la Huși înapoi în Basarabia, eu m-am hotărât să plec în necunoscut, în România.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Din cauza asta ați refuzat-o pe mama dumneavoastră să vă întoarceți în Basarabia?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, din cauză că eu mă simțeam român până în străfundul ființei mele.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Nu am îndrăznit să vă întreb de la început de ce ați făcut așa!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Asta e, în mod sigur, alta nu putea să fie, nici nu putea fi o altă motivare a acestei hotărâri.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Am auzit că ați avut un adevărat cult pentru mama dumneavoastră și de aceea nu știam de ce ați refuzat să vă întoarceți cu dânsa?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Se vede că a prevalat în cazul acesta sentimentul meu românesc.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Există opinia că noi românii avem un dar de a putea lua mereu totul de la capăt când Dumnezeu ne duce înapoi, credeți în acest destin sisific al poporului român?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu cred că este numai al poporului român, cred că este al mai multor popoare sau chiar al indivizilor. Dumnezeu face niște experiențe cu noi, dar avem libertatea să le acceptăm ispita, între ghilimele de data aceasta, că ispitele vin, de obicei, din partea diavolului, dar încercările vin și din partea lui Dumnezeu și, probabil, Dumnezeu vrea să vadă cum ne situăm față de astfel de încercări. Ceea ce pot să vă spun, și este o certitudine a mea de nezdruncinat, e că totdeauna am trăit cu certitudinea că deasupra noastră veghează un Dumnezeu, care, dacă nu dispune neapărat de noi, pentru că avem și noi libertatea noastră, în orice caz conduce destinele

noastre. Sentimentul acesta l-am avut puternic de la început, din primele momente în care m-am trezit gândind, și a rămas până în ziua de astăzi același. N-aș putea zice că am avut în viața mea îndoieli cu privire la Dumnezeu și la Providență.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Nici măcar în Anglia, când ați citit filozofie?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nici măcar atunci când am citit Anticristul lui Nietzsche, pe care l-am avut subțioară în clipa când am păsit pe treptele Facultății de teologie, nici măcar atunci când l-am citit pe Kautszchi, atunci când am citit alte cărți, să zicem pe Renan, care făcea din Iisus un personaj extraordinar, dar nu un Dumnezeu și nu un înviat, aceste cărți și aceste ideologii cu care m-am întâlnit și prin care am trecut, nu se putea să fii un tânăr instruit și să nu treci prin ele; și am trecut prin ele, chiar în anii mei de Teologie, dar niciodată nu am încercat îndoieli cu privire la existența lui Dumnezeu.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Revin spre poporul român din care vă trageți. Ce defecte vă găsiți?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Poate că cel mai mare dintre defecte a fost adesea împăcarea prea ușoară cu soarta, dar, în același timp, de cele mai multe ori s-a dovedit că această împăcare nu era decât un intermezzo către o nouă renaștere.

CARMEN DUMITRIU: Dacă ați avea în fața dumneavoastră o mulțime de tineri cu vârsta pe care ați avut-o dumneavoastră când ați început să fiți prigonit, ce i-ați învăța, ca modalitate de a trece prin viață, de a învăța de la viață? Nu te da bătut, cum nu v-ați dat dumneavoastră?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Întrebarea e foarte bună, dar e nepotrivită pentru că nu pot să am în fața mea un prigonit, cine ar putea fi prigonit?

CARMEN DUMITRIU: De exemplu, un tânăr artist, gânditor hulit de lumea care nu-l poate înțelege.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: L-aş învăţa şi l-aş îndemna, socratic, să simtă că lucrurile sunt trecătoare şi că trebuie să treacă peste îndoieli în speranţa certitudinilor care sigur vor veni.

CARMEN DUMITRIU: Cum vedeţi dumneavoastră destinul poporului român, de aici încolo? Sunteţi unul, poate singurul, din cei câţiva oameni care a experimentat în existenţa lui tragedia specifică existenţei poporului român; în acelaşi timp aţi fost un încrezător în soarta acestui popor!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cred în continuare în acest lucru, cred că după un număr de ani n-aş putea să fiu profet la fel ca domnul Silviu Brucan, să spun că toate acestea vor dura 20 de ani. Pot să dureze şi mai mult, dar oricât ar dura, poporul român a dovedit în istorie că este adaptabil la nou, că ştie să folosească din experienţele altora şi că ştie să-şi creeze destinul singur, încât nu ştiu în ce măsură acestea sunt şi defecte şi calităţi, dar în orice caz cred că aş aplica poporului român unul din criteriile pe care mi le aplic mie, de care, mi se pare că v-am mai pomenit, acela pe care mi l-a spus mie odată unul pe care eu l-am considerat înţelept: „Vei ieşi uşor din toate încercările mari".

CARMEN DUMITRIU: Păi se adevereşte ce v-a prevestit el, pentru că spuneaţi că dumneavoastră 50 de ani v-aţi simţit sub anchetă şi, iată, acum simţiţi ...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Până în 1989 eu m-am simţit mereu sub anchetă. Am trăit zi de zi, chiar şi atunci când plecam la întruniri internaţionale, când eram acolo, când luam cuvântul, când mă întorceam, eu m-am simţit ca în perioada celor doi ani de anchetă la Securitate.

DRAGOŞ ŞEULEANU: De ce munceaţi atunci? S-ar putea să fiţi acuzat că aţi colaborat cu regimul comunist. Ce vă făcea să aveţi dorinţa de a construi, pentru că de fapt atunci aţi construit?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pentru că, indiferent de ce m-ar acuza şi m-au acuzat unii, nu-mi pasă de asta pentru că ştiu că nu este adevărat, pentru că tot ce am făcut în aceşti ani, am făcut cu conştiinţa că fac în slujba bisericii mele, chiar dacă unele din actele mele ar putea fi considerate compromisuri, şi compromisul e uneori, şi nu de puţine ori, mijlocul prin care se poate câştiga ceva. Aduceţi-vă aminte de vorba românească: Fă-te frate cu dracul până treci puntea. Ori, am avut acest sentiment întotdeauna! N-aş putea spune că am făcut vreodată compromisuri mari, mai multe decât acelea pe care le-a făcut tot românul, pe care le-a făcut tot scriitorul, pe care le-a făcut tot ziaristul, dar niciodată eu nu am făcut vreodată astfel de compromisuri, de pildă, încât să mă pot situa la nivelul scriitorului sau ziaristului care a făcut compromisurile, care apăreau în toată presa, în tot ce era scris. Căutaţi în toate cele 20 de cărţi scrise în vechiul regim, într-una singură veţi găsi numele lui Ceauşescu, obligat fiind de cenzură să-l bag acolo cu un citat împotriva intenţiilor maghiare de a ne ocupa Transilvania. Deci şi acesta avea o justificare.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi adus în discuţie un subiect pe care orice român ar vrea să-l discute. Sunteţi Mitropolitul Transilvaniei, o zonă foarte sensibilă inimii oricărui român. În momentul în care regimul comunist, regimul din România din perioada de până în 1989 s-a identificat cu idealurile noastre naţionale aţi simţit că trădaţi în vreun fel poporul român susţinând idealurile culturale, lingvistice, religioase ale românilor de aici?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Din punctul de vedere de astăzi, nu numai alţii, dar şi eu aş fi ispitit să gândesc că cei care s-au prins în jocul de atunci, cu vrere sau fără vrere, au comis o anumită trădare, dar aceasta numai dacă aş judeca lucrurile din punctul de vedere de azi, dar dacă judecăm lucrurile din punctul de vedere de atunci...

DRAGOŞ ŞEULEANU: ... sau de mâine?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: ... poate şi de mâine, dar mai ales din punctul de vedere de atunci, din vremea în care, de pildă, nu se ştia cât va dura Ceauşescu, nu se ştia dacă după moartea lui Ceauşescu nu va urma un alt Ceauşescu, poate şi mai rău. În situaţia asta de nesiguranţă prin care a trecut tot românul, dovadă că nu au fost eroi, în afară de cei care au trecut prin închisori, mă laud că am trecut şi eu pe acolo, în afară de aceasta, eroii noştri au apărut la 19 Decembrie până la Crăciun. Încolo, toţi au fost cu steagurile şi cu portretele lui Ceauşescu şi lui madame, strigând: Ceauşescu şi mai ştiu eu ce. Unde au fot eroii în vremea aceea? Unde au fost scriitorii? Unde au fost ziariştii şi toţi cei care se bat acuma în piept? Dacă ar fi să vorbesc de o rezistenţă din vremea aceea, atunci aceea a fost doar Biserica, pentru că niciodată Biserica în slujbele ei şi în predicile ei nu a vorbit de Ceauşescu. Niciodată Biserica nu a făcut declaraţii politice în slujba regimului, în cadrul serviciului cultic. În ceea ce mă priveşte, la întrebarea pe care mi-aţi pus-o, aş vrea să spun că epocile acestea care au apărut ca epoci de promovare a naţionalismului românesc şi a mândriei româneşti, hai să luăm ca exemplificare perioada post Praga, momentele acelea sigur toţi dintre noi care aveam, în care fierbeau sentimente pur româneşti, am fost dintre cei care am admirat fenomenul şi l-am folosit. Eu personal l-am folosit pentru că numai din pricina aceasta, şi pe baza lui, Patriarhul Justinian a fost în situaţia de a mă putea trimite la studii în Anglia. Am plecat la studii în Anglia cu sentimentul că mă eliberez de închisoare. Dovadă că-i aşa e că, timp de doi ani până când nu mi-am luat doctoratul, eu nu am venit în nici o vacanţă înapoi în România, iar când l-am trimis pe Casian să-şi facă doctoratul, la Strasbourg, i-am dat dispoziţii precise: „Nu te întorci acasă decât cu doctoratul". Aceasta, de ce? Pentru că aveam sentimentul, hai să zicem prin comparaţie, sentimentul lui

Soljeniţîn, al Gulagului de pretutindeni şi permanent, care a existat în noi până în momentul în care a venit, totuşi, '89.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce-aţi gândit totuşi în '70 sau '71, când preşedintele Nixon a venit în România? Era prima lui vizită într-o ţară comunistă, ce aţi simţit ca român? Eraţi probabil la vremea aceea în Anglia.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În ce an a fost?

DRAGOŞ ŞEULEANU: În '70.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, în '70 eram încă în Anglia, venisem în ţară şi mă întorsesem în Anglia ca să-mi aranjez treburile acolo şi să-mi aduc bagajul, dar în orice caz aceste vizite, oricare ar fi fost ele, a lui Bush, a lui De Gaulle sau a nu ştiu cui, erau praf în ochii oamenilor, era clar pentru toată lumea că nu erau doar exerciţii politice reuşite ale lui Ceauşescu.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Un membru al Academiei Române, fiul unui vestit istoric, spunea în '90 sau '91, în aula Academiei Române, după reîntoarcerea din exilul în S.U.A., că generaţia lui a acceptat să devină membră a partidului comunist în '68 şi spunea: „Nu am crezut în comunism până atunci, dar în clipa în care Ceauşescu nu a trimis trupele la Praga, noi, intelectualii români, am acceptat să intrăm în P.C.R., altă alternativă nu exista."

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, asta a fost valabilă pentru laici, pentru clerici nu, pentru că, clericii nu au făcut parte niciodată din partid, nu au avut vreunul dintre ei, după ştiinţa mea, nu a avut nici unul din ei vreodată carnet de partid, deci nu a fost înrolat în partid, iar în ceea ce îi priveşte pe laici, domnul Giurescu are dreptate.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cu ce sentiment mergeaţi în străinătate să apăraţi interesele româneşti, ştiind că, cu 20 de ani în urmă fuseserăţi foarte chinuit?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu am apărat decât interesele Bisericii româneşti. Nu am făcut niciodată o declaraţie în străinătate din care să transpară apărarea regimului comunist din România. În toate a fost evidentă apărarea Bisericii Ortodoxe din România, care făcea bună rezistenţă în raporturile cu regimul comunist, chiar dacă în aparenţă ea era în oarecare măsură înscrisă în structurile regimului, poate chiar avută în vedere de regim şi ca un instrument faţă de o anumită populaţie, dar noi cei care am fost atunci la conducerea bisericii tot ce am făcut, inclusiv ceea ce am spus în congresul american şi în discuţia cu congresmanii americani, care mai trăiesc şi acuma, poate că se luau şi stenograme, niciodată nu am făcut altceva decât să apăr existenţa, durata şi viitorul Bisericii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Fostul rabin-şef al cultului mozaic din România spunea de multe ori, l-am auzit şi la sinagogă, l-am auzit şi în discursuri în altă parte spunând: „Şi dacă am luptat alături de alţii pentru clauza care a fost acordată României, înseamnă că i-am dat clauza lui Ceauşescu, miliarde de dolari au fost mâncate de Ceauşescu sau de poporul român, şi mă acuză românii că am luptat pentru România?"

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: M-aş înscrie alături de judecata lui Rosen. Nu se lupta pentru clauza dată lui Ceauşescu, ci pentru clauza acordată poporului român, deşi Ceauşescu era un profitor şi acest lucru trebuia şi el avut în vedere, încât nici lupta cultelor în acea perioadă, lupta pentru clauză, aş zice eu nu a fost prea convingătoare. A fost mult mai convingătoare recomandarea care i s-a făcut lui Ceauşescu, după o anumită discuţie, dintre aceste culte şi americani, anume recomandarea de a retrage România americanilor clauza.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Pare paradoxal, dar aşa s-a întâmplat. Ceauşescu a renunţat la clauză?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Dar numai câţiva din noi ştiu cum şi de ce.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Probabil că peste 20 de ani când arhivele se vor deschide vom afla.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cred că da, pentru că lucrurile s-au făcut în scris.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Un om politic român a recomandat, după '89, unei personalităţi din lumea bisericească, din lumea religioasă, să nu ceară sprijin american pentru România pentru că nu e democraţie în ţară. Acea persoană, mă refer din nou la rabinul Rosen, a spus: „Întâi căldură şi mâncare şi pe urmă democraţie". Şi poporul are nevoie de datele elementare ca să trăiască. Îl folosesc ca exemplu pe rabinul Rosen nu pentru a-l transforma într-un model, ci pentru a ilustra o epocă, pentru că un om politic care nu crede în existenţa poporului lui înainte de orice altă evoluţie politică, probabil că nu merită să ocupe o demnitate publică.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: M-aş întoarce la perioada comunistă. Trebuie să ne aşezăm din nou pe poziţiile de atunci. Nu putem judeca exact lucrurile de atunci de pe poziţiile şi din gândirea de azi. Trebuie să ne ducem atunci, să ne gândim cum se petreceau lucrurile atunci.

Ei bine, în poziţia rabinului Rosen, în vremea aceea el era considerat cel mai cu trecere în faţa americanilor. De ce? Pentru că cele mai multe organizaţii evreieşti puternice erau în America; se şi spunea pe vremea aceea că cel mai puternic oraş din Israel e New Yorkul, încât eu personal la început am fost chiar mirat.

Deci se angaja să meargă într-o misiune bisericească într-o ţară în care factorii de decizie cei mai importanţi erau evrei. Ne-am mirat: de ce rabinul Rosen merge pe linia aceasta? Noi ceilalţi eram pe lângă el. Eu eram simplu vicar patriarhal, iar ceilalţi, Klein - şef de cult, Sedressy era şef de cult, Robu era şef de cult, dar eu eram simplu vicar patriarhal. Dar pe urmă am înţeles că trebuie să luptăm pentru fiecare pas şi că nu e

potrivit şi folositor să aşteptăm să facem pasul cel mare după 100 de ani. Nu ştiam nici unul din noi cât va dura comunismul, cât va dura Ceauşescu. Ceea ce era important atunci era să se asigure, cât de cât, poporului român o viaţă mai bună şi în acelaşi timp să se dea iluzia că americanii, dacă n-au venit, ne poartă totuşi oarecare grijă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ne-aţi spus odată că îi aşteptaţi la fiecare 1 şi la fiecare 15...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am spus-o de mai multe ori şi în multe cercuri, bineînţeles am spus-o până la Revoluţie, am spus-o şi după Revoluţie. După Revoluţie am avut o şansă deosebită. Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu a acordat un doctorat *honoris causa* ambasadorului american de la Bucureşti. Şi a fost chemat la Sibiu, a fost o ceremonie frumoasă în holul rectoratului, bineînţeles am fost invitat şi eu ca mitropolit al Ardealului. Odată ajunşi acolo, după ce rectorul a spus câteva cuvinte de bun venit ambasadorului, a spus: „Şi-acum are cuvântul IPS Antonie", fără să mă fi prevenit dinainte. Şi atunci, eu am spus: „Doamnelor şi domnilor cred că vom exprima împreună o mare bucurie: în sfârşit au venit americanii."

DRAGOŞ ŞEULEANU: Acum să ne referim şi la un alt aspect: ce este un cleric în Biserica Ortodoxă Română? Ce este un ierarh?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În Biserică există o structură bimilenară. Biserica este, pe de o parte, biserica din zid, pe de altă parte este totalitatea credincioşilor. Din această totalitate a credincioşilor, potrivit cu învăţăturile primare şi cu elementele precise lăsate de Mântuitorul în Evanghelie, s-au determinat cele şapte taine care constituie baza marilor Biserici creştine, a ortodoxiei şi a catolicismului îndeosebi, şi cele trei trepte ierarhice care se găsesc în Sfânta Scriptură şi care sunt: episcopii sunt urmaşii apostolilor, apoi treptele episcopale, asta

e o treabă care intervine mai târziu în istorie, adică vicarii, episcop plin, arhiepiscop, mitropolit, patriarh. Pe urmă, în istorie, s-au determinat aceste trepte şi s-a repartizat fiecărei trepte un anumit spaţiu geografic de misiune. Dar treptele propriu-zise şi care se regăsesc în învăţătura Mântuitorului şi în Noul Testament, sunt cele trei: episcop, preot şi diacon. Toţi 3 sunt slujitori. Episcopul are nu rangul, ci responsabilitatea cea mai mare. Episcopul deleagă pentru fiecare comunitate creştină un preot, şi drept mărturie că l-a hirotonit preot (deşi hirotonia se face întotdeauna public şi cu întrebarea credincioşilor, dacă acela-i vrednic, episcopul întreabă „Vrednic este?" şi credincioşii trebuie să răspundă „Vrednic este", că dacă credincioşii spun „Nu e vrednic", episcopul trebuie să întrerupă hirotonia) episcopul îl îmbracă în veştminte şi acesta devine preot şi reprezentantul episcopului în parohia respectivă şi episcopul îi dă atunci un antimis cu Sfintele Moaşte. Dacă un episcop vrea să-l oprească de la preoţie, se duce şi îi ia antimisul, pentru că antimisul care poartă semnătura episcopului este garanţia şi dreptul acordat de episcop preotului de a fi preot în parohia respectivă. Iar a treia treaptă este cea a diaconului care ajută fie pe preot în timpul slujbei, fie pe preot şi pe episcop, când slujeşte episcopul într-o biserică. Există apoi şi nişte trepte inferioare, citeţi, ipodiaconi, dar cele trei trepte principale cu baze biblice sunt acestea trei. Toate se hotărăsc după rânduieli bine precizate. Dreptul episcopului este acela de a hirotoni preoţi în anumite parohii, nu în orice parohie. Că prin consens eu dau voie unui preot din parohia mea să slujească şi în altă parohie, din eparhia mea, asta e altceva, dar dacă un preot din altă parohie vrea să slujească în eparhia mea trebuie să-mi ceară acordul în mod legal şi canonic. Nici un episcop nu poate veni să slujească, nici patriarhul, fără acordul meu.

DRAGOŞ ŞEULEANU: De la ce pleacă această distincţie?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: De la faptul că episcopul este şeful, este cel care răspunde de o eparhie. Patriarhul are o funcţie administrativă, nu una harică. El e episcop ca şi mine, numai că administrativ e patriarhul tuturor românilor, dar el ca să slujească într-o altă parohie cere acordul. În privinţa aceasta există legi care nu pot fi călcate.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Care ar fi calităţile pe care ar trebui să le aibă un episcop?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În primul rând, să aibă o foarte bună pregătire teologică dovedită şi prin acte. Trebuie să aibă licenţa în teologie, cu anumite excepţii se pot hirotoni şi episcopi fără licenţă. Noi am avut un caz după unirea Basarabiei cu România, în 1918, şi anume Dionisie Erhan al Ismailului. El n-avea decât şcoala primară, era însă un om foarte citit, un om care ştia Biblia pe de rost. L-am cunoscut şi eu. Dar s-a pus problema că nu e statutar, nu are studii teologice şi atunci s-a găsit ieşirea din încurcătură: Facultatea de Teologie a acordat arhimandritului Dionisie Erhan titlul de doctor în teologie, care se poate acorda oricui. Şi atunci a îndeplinit condiţiile de alegere ca episcop. A doua condiţie este să fie călugăr. Dacă a fost preot de mir se poate călugări după decesul soţiei şi poate ajunge chiar episcop, să fie bun propovăduitor al credinţei şi să aibă însuşiri administrative acelea care se cer unui administrator de eparhie.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, păstoriţi românii din Ardeal. Unii consideră că a-ţi apăra drepturile înseamnă naţionalism, iar a fi naţionalist înseamnă ceva foarte rău. Mai ales după 1989 cuvântul naţionalist a fost aruncat drept o anatemă asupra multor oameni. În alte ţări, naţionalismul este considerat o trăsătură luminată a oricărui cetăţean. Cum vedeţi relaţia dintre români şi minorităţi în Transilvania, cum vedeţi relaţia dintre români şi maghiari în Transilvania, după această experienţă foarte bogată pe care aţi avut-o aici?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Din punct de vedere bisericesc, chiar în anii comunismului, noi am avut cu bisericile maghiare relaţii bune. Ne-am văzut de trei ori pe an în conferinţe interconfesionale, am ascultat conferinţele câte unuia dintre noi din fiecare cult, le-am comentat, numai întâmplător eu eram preşedintele acestor reuniuni, dar vorbitorii erau din toate cele trei mari confesiuni, ortodocşi, catolici şi protestanţi. Dintre protestanţi şi catolici făceau parte maghiarii, încât din punct de vedere bisericesc şi la ora aceea noi n-am avut conflicte. Conflictele propriu-zise au apărut după '89. Din punct de vedere bisericesc noi ne menţinem şi acum ca şi înainte, mai ales că din rândurile catolicilor sau protestanţilor nu există acţiuni de prozelitism printre ortodocşi. Aşa încât, lipsind prozelitismul, relaţiile dintre noi nu pot fi decât bune.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Există o expresie, „iertăm, dar nu uităm". În vara lui '95 v-am auzit înfiorat vorbind într-o sală mare a Palatului Parlamentar, erau mulţi demnitari, mulţi diplomaţi străini. Mulţi diplomaţi străini au spus: „Mitropolitul Ardealului este naţionalist!" Un diplomat a spus: „Dacă am fi ştiut că românii au trecut prin asemenea chinuri, i-am fi respectat, probabil, altfel!" Ca români, ca europeni, putem uita ce-au păţit strămoşii noştri în Transilvania?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: De uitat, nu putem chiar dacă am vrea! Uitarea sau memoria nu stau în puterea voinţei noastre. Acestea sunt însuşiri ale intelectului omenesc care lucrează independent de noi, încât a spune că uităm, putem spune teoretic, dar, în fond, nu uităm. Dar a nu te răzbuna pentru răul din trecut, aceasta deja depinde de voinţa noastră şi înseamnă, chiar dacă am avea pornirile acestea, să ni le înăbuşim. A fi caracterizat naţionalist în Transilvania, nu e totuna cu a fi caracterizat naţionalist peste munţi. A fi naţionalist în Transilvania înseamnă a-ţi apăra drepturile naţiunii tale din cauză că există naţiuni care fac caz de drepturile

lor naționale și atunci și românii trebuie să vină să-și apere drepturile lor naționale, care sunt istorice.

Românii s-au format pe acest teren și îndeosebi în Transilvania a fi naționalist nu are pentru mine nici un fel de conotație negativă. Eu sunt naționalist bulgar dacă vreți, e același lucru. Adică naționalismul meu ca român în Transilvania nu e deloc altfel decât că eu sunt naționalist bulgar, adică apăr drepturile bulgare acolo unde ele au dreptul să fie apărate. Nu înseamnă deloc o trecere peste cal și o plonjare într-o ideologie extremistă. Eu n-am nici un resentiment față de oricine, evreu, maghiar, sas. N-am avut niciodată relații cu ei datorită cărora ei să mă considere un naționalist extremist. Că am apărat drepturile românilor din Transilvania, aceasta nu cred că m-ar putea caracteriza drept naționalist în sensul peiorativ, nu refuz calificativul, dar îl refuz pe acela care sare peste cal, pe acela care este peiorativ.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Există opinia ardelenilor că cei de dincolo de munți nu îi înțeleg. Dumneavoastră de care parte sunteți?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei, de 15 ani sunt ardelean și mi-am putut da seama de multe ori că cei de peste munți nu-i înțeleg pe ardeleni. Nu înțeleg nici problema maghiară cum trebuie, nu înțeleg nici problema unită, nici relațiile dintre naționalități. Nu știu pe ce să pună accentul, nu știu ce trebuie să tolereze și ce trebuie să apere, încât trebuie de multe ori treziți din neștiința lor.

CARMEN DUMITRIU: Pot să vă rog, Înalt Prea Sfinția Voastră, să ne gândim la ceva frumos? Mă gândeam că, de aici, de la Sâmbăta, ați putea trimite o învățătură către români. Sunteți și în situația cultural-intelectuală și ca poziție în societatea românească în drept să dați o învățătură către români?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, ar fi o cinste prea mare pentru mine și una necuvenită.

CARMEN DUMITRIU: Dar dacă și credincioșii vă roagă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cred că aș rezista.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Sunteți un foarte dificil interlocutor.

CARMEN DUMITRIU: Dacă ar fi să le adresați un gând, dacă ați fi așa, într-o corespondență spirituală, lucrul la care i-ați învăța să cugete cel mai mult și la care trebuie să se străduiască cel mai tare, care ar fi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Să-și confecționeze fiecare picioroange și să privească mai mult către munți.

DRAGOȘ ȘEULEANU: Înalt Prea Sfinția Voastră, acum doi ani și jumătate ne-ați făcut onoarea să ne acordați un interviu pe care l-am difuzat la Radio. Am primit imediat două sau trei scrisori prin care eram condamnați că nu am reacționat suficient de vehement față de caracterizarea pe care dumneavoastră ați făcut-o uniților și că am fi estompat meritele Bisericii Unite în istoria românilor.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Aș fi dorit ca cei care v-au scris aceste scrisori să vă trimită ce-au scris ei despre ortodocși, și-atunci lucrurile ar fi fost mai pe înțeles. Pentru că întotdeauna poziția ortodocșilor e falsificată, totdeauna cuvintele pe care le spunem noi sunt fie răstălmăcite, fie interpretate *pro domo*, încât se face din problema unită o problemă națională, una de atitudine a conducătorilor, pe când problema unită e una foarte simplă.

La 1700, habsburgii au profitat de slăbiciunea românilor, au vrut întâi să-i facă calvini. Cu câțiva au reușit, l-au schingiuit pe bietul Ilie Iorest și pe Sava Brancovici, după aceea au venit habsburgii și au încercat să-i facă pe români catolici. N-au reușit, dar le-au interzis episcopatul până la 1761. Românii ortodocși au fost considerați în Transilvania inexistenți, mitropolitul de Alba Iulia, Atanasie Anghel, care fusese sfințit

la Târgovişte de un mitropolit ortodox şi căpătase carte canonică şi carte de instalare de la Constantin Brâncoveanu, a venit înapoi la Alba Iulia şi i-a trădat şi pe mitropolitul care-l hirotonise şi pe C. Brâncoveanu şi a trecut la uniaţi, devenind mitropolitul Teodosie; acela pe care istoria l-a numit în loc de Atanasie, Satanasie. Jocul de cuvinte era prea evident, încât i s-a putut aplica bietului Atanasie, care se pare că după aceea a regretat pasul făcut, dar a fost o dublă trădare.

Uniatismul a început prin a fi o dublă trădare: una naţională, refuzându-l pe Brâncoveanu, a doua bisericească refuzându-l pe cel care l-a hirotonit la Târgovişte. Pe această situaţie de incertitudine din Transilvania, creată prin trecerea mitropolitului la uniatism, care a şi fost degradat, a trebuit să fie hirotonit din nou diacon, preot şi episcop fără să i se mai dea rangul de mitropolit, hirotonie pe care i-a făcut-o arhiepiscopul de Strigoniu din Ungaria, iar după aceea preoţii de la ţară, siliţi cu armele, au urmat ierarhia, credincioşii au urmat pe preot; singurii care au refuzat şi care au fost martirizaţi au fost călugării din cele 150 de mănăstiri ortodoxe din Transilvania. Toate aceste mănăstiri au fost dărâmate cu tunul de către generalul Bukov şi au fost arse. Chiar mănăstirea Sâmbăta, care a fost singura care a rămas în picioare dintre cele 150, a rămas în picioare până la 1789, la acest an a fost şi ea dărâmată. Bukov murise dar a fost înlocuit de un general de la Viena, Preisz, acesta a venit şi a dărâmat şi mănăstirea Sâmbăta. De ce aşa de târziu, pentru că până la acea dată mai trăia în Braşov un Brâncoveanu. La 1785, ultimul Brâncoveanu din Braşov moare şi atunci austriecii au avut câmp liber să vină să dărâme cu tunurile şi această mănăstire care timp de 200 de ani a rămas şi fără acoperiş şi a stat aşa până am refăcut-o noi, aş zice din temelii: chiliile, trapeza, capela, toate acestea n-au mai existat în jurul zidurilor fiind pur şi simplu iarbă. Aşa s-a instalat uniatismul la noi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar care e diferenţa între uniţi şi ortodocşi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Deosebirile pentru lumea de rând, pentru ţărănime, nici nu există. Pentru că ei se duc tot aşa de uşor la o biserică unită cum se duc şi la una ortodoxă. După 1948, când uniţii au fost desfiinţaţi, absolut toţi uniţii au trecut la ortodoxie fără nici un fel de dificultate. Erau aceleaşi biserici, în acelaşi stil, erau aceleaşi veştminte, încât credincioşii n-au simţit nici o dificultate în a redeveni ortodocşi, sigur că ierarhia greco-catolică a rezistat cu eroism. Făcuse nişte jurăminte de credinţă faţă de Papă şi şi-au ţinut aceste jurăminte şi au murit în credinţa lor unită. O parte din preoţi au trecut la ortodoxie, o parte au trecut în colective, făcându-se fie învăţători, fie contabili, fie orice altceva, situaţie care a durat până în '89, când unul dintre primele decrete pe care le-a dat noua stăpânire a fost reînfiinţarea bisericii greco-catolice, ceea ce a fost un act de dreptate.

A intervenit o mică diferenţă care azi nu e recunoscută, anume aceea că în loc să mai fie 2 milioane, câte se zice că ar fi existat în 1948, acum nu mai sunt decât 228337 de credincioşi, potrivit ultimului recensământ, ceea ce înseamnă 1% din populaţia României! De aici încolo apar deosebirile pe care noi le-am dori cât mai repede depăşite. Depăşirea aceasta ar consta în recunoaşterea unui status quo în ceea ce priveşte proprietatea asupra Bisericii. Acolo unde uniţii au fost majoritari, bisericile au fost ale lor. Acolo unde ortodocşii au fost majoritari, bisericile au rămas ortodoxe, pentru că majoritatea ortodoxă de azi era compusă şi din majoritatea greco-catolică de ieri, care a trecut la ortodoxie cu tot cu bisericile lor. Fenomenul n-a fost o noutate pentru că la 1700 se întâmplase exact la fel: cei care au fost trecuţi de la ortodoxie la uniţi au fost trecuţi cu bisericile lor, foste ortodoxe.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar deosebirile dogmatice?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Deosebirile dogmatice la început erau patru. Şi nu toate dogmatice. Cea dintâi era recunoaşterea Papei ca şef suprem al Bisericii, apoi era împărtăşirea cu azimă, apoi era credinţa în Purgatoriu, ca loc între Rai şi Iad, şi altele. Marea masă a preoţilor şi a ţăranilor a întrebat: „Bine, bine e un Papă la Roma, ce ne pasă nouă, dar credinţa noastră rămâne cum a fost?" Şi răspunsul fals al iezuiţilor şi al preoţilor care trecuseră la uniatism a fost: „Credinţa rămâne neschimbată..". Pe acest temei unele sate au trecut în întregime la uniaţi. Aşa s-au făcut sate uniate, au rămas şi sate ortodoxe şi au fost şi sate împărţite între uniaţi şi ortodocşi. Dar aceasta era la 1700. De la 1700 până azi, absolut toate dogmele romano-catolice reintroduse după acea dată au fost obligatorii şi pentru uniţi. Aşa încât acum uniţi nu mai există, uniţi în sensul de la 1700. Acum există doar catolici de rit oriental, pentru că ei au slujbele ca şi ale noastre, răsăritene, plus veştmintele. De altfel, în codul canonic roman, editat la Roma, în ultima ediţie se spune „Biserica Romano-Catolică este compusă din două rituri: ritul latin şi ritul bizantin, practicat de biserica catolică orientală". Deci ea, ca Biserică unită nu mai există. Ea există ca Biserică orientală de rit bizantin, dar ritul nu e o problemă de credinţă, este o problemă de aranjament istoric ulterior, de aceea noi ortodocşii o spunem mereu, şi în ultima conferinţă de la Balamand noi am şi hotărât că nu mai există biserică unită. Eram la Balamand 24 de ortodocşi şi 24 de catolici. Concluzia a fost semnată de noi toţi. Şi înainte de a se începe adunarea de la Balamand, pentru că eu am observat printre catolici doi uniţi, dintre care unul era din România (părintele Pandrea de la Cluj) şi unul din Grecia, eu am întrebat: „Domnilor, Înalţi Prea Sfinţiţi co-preşedinţi (era de la catolici cardinalul Casidi, de la ortodocşi era arhiepiscopul Stelianos al Australiei), câte biserici suntem în dialog, pentru că dialogul a fost început în 1980 între două biserici, Biserica ortodoxă şi

Biserica romano-catolică?" Întrebarea mea a fost limpede. S-au sfătuit între ei şi au răspuns: „Suntem în dialog două biserici". „Care, vă rog?" „Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă". „Dar văd aici doi reprezentanţi ai Bisericii unite?". „Biserica unită face parte integrală din Biserica Romano-Catolică".

DRAGOŞ ŞEULEANU: Credeţi că acei trei cardinali aveau împuternicire de la Papa?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Ei au spus că da, de altfel întreaga comisie era împuternicită de Papă. În documentul de la Balamand stabilisem împreună că uniatismul la noi a fost un act de prozelitism al Bisericii catolice, ajutată de puterea politică a vremii, împotriva ortodoxiei.

La sfat cu Sanctitatea Sa

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, din câte ştim, aţi avut patru întrevederi cu Sanctitatea Sa Papală. Fastul de la Roma este impresionant. V-am ruga să trecem prin această zonă, pentru că nu toată lumea are acces la imaginea Papei, şi să intrăm în intimitatea biroului Papei în care aţi mers, în care aţi discutat lucruri importante despre Biserica noastră şi despre Biserica Romano-Catolică.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Prima dată când l-am vizitat, şi de altfel a fost prima delegaţie ortodoxă care vizita un Papă, a fost vizita mea la Vatican, vizită la care am fost împreună cu părintele profesor Stăniloaie şi cu părintele Dumitru Popescu, rectorul Facultăţii de Teologie din Bucureşti. Ne-am dus la Roma chiar pentru a avea o discuţie cu Papa, o întrevedere de bunăvoinţă. Nu ne duceam să-i cerem nimic, nu ne duceam să-i oferim nimic, ne duceam doar să-i facem o vizită de bunăvoinţă. Sigur, având în vedere Patriarhia, un contact cu papalitatea, care să ne sprijine în problemele pe care le aveam cu puterea comunistă de la noi... Bineînţeles că nu era un scop mărturisit autorităţilor româneşti, chiar dacă ei îl vor fi bănuit, noi am spus doar că ne ducem să facem o vizită de bunăvoinţă. Dar ţelul nostru era ascuns, acela pe care îl pusesem la cale cu patriarhul, şi nu eram oarecine, eram destul de cunoscut în lume; al doilea era părintele profesor Stăniloaie, profesor de teologie ortodoxă, recunoscut ca primul mare teolog ortodox din lume; al treilea era părintele Dumitru Popescu, şi el avea o pondere în structurile bisericii ortodoxe române, rector al Facultăţii de Teologie şi în plus îşi făcuse doctoratul la Roma.

În ceea ce priveşte protocolul ajungerii la Papă, sigur că noi am făcut pregătirea vizitei printr-un set de scrisori. Vizita a fost

acceptată, pregătirea s-a făcut şi pe cale diplomatică prin ambasadorul nostru de la Roma, dar ambasadorul n-a făcut decât oficiul diplomatic de aranjare a vizitei, nu a luat parte la întrevedere. Pe noi ne-au luat în primire, când am ajuns, doi soldaţi elveţieni din garda papală, chiar de la intrare, pe partea stângă, după care se urcă un număr mare de trepte, sute chiar. Ne-au dus până sus, pe jos...

DRAGOŞ ŞEULEANU: Nu există lift?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am mers cu liftul până am ajuns la etajul unde era biroul în care primea Papa. Am mers pe nişte coridoare lungi, am fost daţi în primire unui prelat, care ne-a luat şi ne-a dus pe nişte coridoare lungi, pictate, cu inscripţii de nume de papi care au reînnoit pictura încăperii respective, şi-am trecut aşa din încăpere în încăpere, am făcut chiar şi un fel de „U" până când am ajuns în sfârşit într-un salon, tot pictat cu scene de Renaştere, unde ni s-a spus: „Luaţi loc". Acolo mai erau alţi prelaţi, chiar şi episcopi care aşteptau intrarea la Papă. Noi eram anunţaţi, şi i-am lăsat pe ceilalţi să aştepte şi am intrat. Bineînţeles, eu am intrat cel dintâi şi am dat mâna cu Papa.

Mi-aduc aminte de un episod interesant, părintele Stăniloaie, care era un antipapalist şi un anticatolic convins, scrisese şi cărţi în legătură cu aceasta, m-a întrebat înainte de a intra: „Prea Sfinţite, ce fac eu, îi sărut mâna Papei sau nu?" I-am spus: „Părinte Stăniloaie, faceţi cum credeţi, eu nu am să-i sărut mâna, pentru că eu sunt episcop ca şi el. Dacă credeţi că-i episcop, atunci îi sărutaţi mâna, dacă nu credeţi, atunci nu-i sărutaţi mâna". La discuţia aceasta a luat parte şi părintele Dumitru Popescu, bineînţeles. Când am intrat, Papa a ieşit câţiva paşi de la biroul lui - era vorba de Papa Paul al VI-lea - ne-a întâmpinat, ne-am îmbrăţişat ca între ierarhi, care nu e chiar o sărutare a păcii, dar e o îmbrăţişare cu un obraz şi pe urmă cu celălalt şi cu mâinile deschise, lucru pe care îl face şi unul şi

celălalt. Frumos a fost şi a fost corect, că Papa nu mi-a întins mâna să i-o sărut, nu, a primit acolada cu toată promptitudinea şi deschiderea, ceea ce nu face cu episcopii lui, tuturor le dă inelul să i-l sărute şi unora şi papucul.

Ori noi mergeam pe picior de egalitate, şi am din vremea aceea nişte fotografii, pentru că papii şi Paul al VI-lea şi cel care i-a urmat pentru o lună, Ioan Paul I, şi cel care i-a urmat şi este şi astăzi, Ioan Paul al II-lea, în timpul unei întrevederi papale apare neapărat fotograful Vaticanului care va face una, două trei poze, după care dispare. Ei, am făcut şi noi acest ritual, am fost fotografiaţi şi într-o oră am primit fotografiile la hotel. După ce ne-am văzut cu Papa, eu i-am ţinut un mic discurs, îl aveam scris de-acasă, protocolul cere să-l ai scris, după care el mi-a răspuns tot printr-un discurs scurt, după care am luat loc şi am discutat. O discuţie prietenească, frăţească, cum mai e în Biserica dumneavoastră, cum mai e în catolicism, care sunt problemele catolicismului de azi, care sunt problemele ortodoxiei de azi, şi sigur că în discuţie am mai introdus şi unele lucruri mai tainice pe care le stabilisem de-acasă cu patriarhul, în care, printre altele, spuneam că dorim această relaţie cu Vaticanul, pentru că aceasta ne-ar întări şi mai mult poziţia în interior, în momentul în care autorităţile comuniste ar vedea că nu suntem singuri, ceea ce Papa a înţeles foarte repede, ne-a promis că va fi foarte atent la lucrul acesta, ne-a mulţumit de vizită, i-a transmis patriarhului nostru cele mai bune şi sincere salutări, încât am crezut că, în momentul în care am atins acest punct, ne-am realizat misiunea. După aceea am ieşit, ne-a aşteptat un prelat la uşă, noi ne-am făcut din nou acolada cu Papa, am socotit că întrevederea a fost foarte bună, şi am plecat, după care ei au avut foarte mare grijă de noi. Cu noi mai era cardinalul Willebrand şi părintele Pierre Duprey, cu noi mai erau însoţitori din partea Consiliului pontifical pentru unitate creştină, am ieşit cu ei, ne-au luat în primire şi doi prelaţi papali care ne-au condus nu

chiar până la ieşire, pentru că am luat-o pe alt drum, pentru că cei doi au vrut să ne arate Capela Sixtină.

Şi am intrat în Capela Sixtină, unde am stat destul de mult, pentru că cei care ne însoţeau erau probabil şi ghizi, ştiau toate amănuntele, încât ne-au descris scenele, ne-au spus de ce unele erau mai mici (pentru că Michelangelo când picta era sus şi nu s-a dat jos să aibă o perspectivă). Mi-aduc aminte că ne-au dus în faţa fiecărei scene şi ne-au povestit întâmplări istorice legate de Capela Sixtină, şi mai ales de faptul că acolo se fac alegeri de papi. Şi ne-au arătat cum stau, cum se discută şi cum în momentul în care Papa e ales, se comunică „Habemus Papa!" şi cineva se duce şi aprinde un foc. Fumul iese până sus, şi dacă fumul e alb înseamnă că s-a ales Papa, dacă fumul e negru înseamnă că se continuă discuţiile şi mâine. Uneori sunt mai multe sesiuni pentru alegerea Papei, nu se ajunge din prima la un acord sau la o distanţă de voturi suficiente care să indice pe noul papă, cardinalii care fac alegerea n-au voie să se vadă şi să discute între ei. Stau toţi claustraţi în apartamente speciale, în linişte, în rugăciune şi meditaţii, neavând dreptul să discute între ei, în aşa fel încât în momentul în care se adună pentru alegerea Papei, în conclav, să-şi poată exprima liber fiecare ceea ce cugetă el. Deci asta a fost vizita la Papă. Sigur că el a fost foarte generos cu noi, mie mi-a dat o cruce de aur cu lanţ de aur, crucile erau din ceramică, dar cu margini de argint, şi un lanţ de argint care, bănuiesc eu, era foarte scump, pentru că eu eram şeful delegaţiei. Sigur că şi ceilalţi au primit daruri, şi noi i-am dus ceva, nu mai ţin minte exact, parcă un album cu Biserica Ortodoxă Română. Eu eram cunoscut la Vatican, dar nu fusesem la Papă. Aceasta a fost prima mea vizită la Papă şi prima vizită a unui episcop român la un papă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: După 1944?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: De aceea ziarele italiene au şi scris atunci: „Prima vizită a unui episcop român la Sanctitatea

Sa Papa". Şi de cardinalul Willebrand eram cunoscut din relaţiile mai dese pe care le avusesem, el era preşedintele Secretariatului pentru unitate creştină care echivala cu un minister din cadrul Vaticanului, iar viceministru sau secretar ministerial era părintele Pierre Duprey, care mai târziu va deveni şi el episcop şi va rămâne până în ziua de azi, şi care a fost întotdeauna binevoitor şi generos cu noi. Mai mult decât atât, el fusese acela care, fără să ştie că eu voi fi beneficiarul, oferise o bursă patriarhului Justinian pentru un student român, care să se ducă unde vrea în lume să facă studii. Eu am ales Oxfordul, i-am comunicat, el a fost de acord, pe urmă ne-am mai întâlnit, ba chiar o dată părintele Duprey m-a vizitat la Oxford, eu l-am condus de acolo, cu maşina colegiului, la Londra, la aeroport. Deci cu ei ne cunoşteam, eu cel puţin mă cunoşteam foarte bine, încât părintele Duprey m-a condus şi mi-a zis: „Sigur sunteţi un mare căutător de cărţi, şi aici, pe via de la Conciliazione, parcă aşa se cheamă strada aceea cu intrare largă spre Vatican, uite, aici pe stânga avem o librărie cu carte teologică nouă, valoroasă. Vă rog să vă duceţi şi să vă luaţi ce poftiţi, nu veţi semna decât un document acolo". Bineînţeles că am profitat din plin, nu numai eu. A fost darul pe care nu mi l-a făcut chiar secretarul consiliului, dar cred că avea o dispoziţie de la Papă. Ştiind ei că la noi nu pătrunde carte apuseană bună sau chiar deloc, ne-au oferit posibilitatea de a lua ce dorim noi dintr-o librărie catolică, ne-am umplut, dacă nu două, măcar un geamantan în mod sigur. Ne-am plimbat după aceea prin Roma, am văzut câteva instituţii, ne-au dat şi un ghid şi ne-au arătat monumentele, bineînţeles că ne-au arătat Columna lui Traian, ne-au dus să vedem acel arc, nu ştiu cum se cheamă, un fel de tribună făcută din vremea lui Mussollini căreia romanii îi zic „maşina de scris", fiindcă are o formă de maşină de scris, ne-au dus la terme, pe Via Appia, pe urmele romanului **Quo vadis**, ne-au arătat catacombele, ne-au dus chiar înăuntru în catacombe,

ne-au dus şi în catacombele Sfântului Calist, care sunt mai în interiorul Romei, unde am putut vedea câteva lucruri extraordinare, printre care două fresce, una reprezentându-l pe Iisus cu mielul şi a doua pe Maica Domnului, care erau probabil din secolul II. Eu am acasă la mine două reproduceri după aceste fresce din catacombele romane. Am mers şi la Institutul Oriental, unde am avut bucuria unor convorbiri foarte preţioase cu Irinee Hauscherr. L-am găsit la Institutul Oriental, mai trăia încă, un mare cunoscător al spiritualităţii orientale, poate mai mare decât noi, aşa încât Stăniloaie, care era în temă, Dumitru Popescu, care îşi făcuse studiile la Roma, şi eu, care îmi terminasem la Oxford studiile, am putut avea convorbiri foarte interesante, şi mai era acolo un profesor care scrisese despre Biserica Orientală o carte de mare valoare, Tomas Spidliçk.

Deci cu aceştia doi am stat de vorbă pe probleme teologice şi mai ales de spiritualitate orientală şi după aceea am luat masa cu ei. Pe urmă am mai văzut câteva biserici importante din Roma printre care Biserica Sfinţii Cosma şi Damian, una din foarte vechile biserici de pe lângă ruinele fostelor edificii romane. O biserică rămasă în picioare, cu tavanul drept. Am fost şi am văzut şi Biserica Sfânta Maria Maggiore şi multe alte locuri de mare interes. În orice caz, a fost o vizită foarte instructivă, după care ne-au dus la câteva instituţii, am văzut câteva obşti de călugări, câteva obşti de maici, unde am fost primiţi foarte bine. La o mănăstire de maici era şi spital, deci maicile erau şi doctoriţe. Am fost chiar scoşi din Roma şi ne-au dus la o mănăstire - nu-mi vine acum în cap numele - în orice caz era mănăstirea unde şi-a făcut ucenicia Sfântul Benedict, o mănăstire pe malul unei prăpăstii, dar foarte frumoasă. Acestea au fost relaţiile pe care ni le-am creat în timpul vizitei la Papa.

Pe urmă am mai avut prilejul şi privilegiul de a-l vedea cred că de vreo patru ori, dacă pun la socoteală şi faptul că am fost la o audienţă colectivă cu Papa la castelul Gandolfo.

Prima dată, pe Papa Paul al II-lea l-am văzut la castel. Se pare că pe vremea aceea nu renunțase la ceea ce a renunțat azi și anume la faptul de a fi adus în sala de conferințe într-o lectică purtată de oameni. Era lectica tradițională cu care era adus Papa și la biserică și în alte ocazii. Deci pe vremea aceea când eram eu în sală și îl așteptam pe Papă pentru binecuvântare și mică expunere publică, sigur că m-am apropiat și eu de el, dar nu cred că m-a remarcat în mod deosebit. Pe urmă am fost la o adunare colectivă, în audiență la Papă, dar de data aceasta într-o sală special amenajată în Vatican, unde puteau încăpea câteva mii de persoane. Sigur că eu n-am fost rătăcit printre miile de persoane, ci în dreptul Papei, pe podium au fost așezate câteva scaune și pe primul dintre ele am fost așezat eu. Lângă mine mai erau doi sau trei cardinali, așa încât Papa avea în față toată sala, noi fiind la 5-7 metri de Papă și noi puteam vedea toată sala. N-a fost decât un salut pe care Papa ni l-a adresat nouă, iar după terminarea audienței colective la care Papa rostea câteva binecuvântări în mai multe limbi, am fost bucuroși să ascultăm o binecuvântare și pentru turiștii români. Nu știu câți români mai erau în sală, în orice caz eu mai eram și nu m-a uitat. După aceea, când Papa s-a retras din sală, a venit și a dat mâna cu fiecare dintre noi, iar noi am mers la treburile noastre, noi, adică eu și ceilalți cardinali, împreună cu cei de la Secretariatul pentru unitate creștină care mă însoțeau. N-am avut atunci o convorbire specială cu el.

Am fost într-o vizită specială la el de două ori: o dată în același birou în care fusesem primit de Papa Paul al II-lea. De data aceasta n-am mai mers cu gardienii elvețieni după mine, ci am fost introdus în curtea interioară din spatele catedralei, în curtea interioară se intră dintr-o curte într-alta, deci în curțile interioare ale Vaticanului am intrat cu mașina până când ne-am oprit în fața unei uși. Cel care era cu mine m-a invitat, am ieșit din mașină, am intrat pe o ușă și acolo era pază, bineînțeles, tot

pază elvețiană, e în tradiția papalității, sunt salariați, cu niște costume foarte frumoase, cu pantaloni bufanți colorați în roșu, verde și alb. Am intrat înăuntru și ne-am găsit deodată în fața unui lift. Am urcat în lift și nu știu câte etaje am urcat - cred că vreo patru - așa încât, când am ieșit, ne-am trezit pe un coridor din acesta papal, cu picturi, și n-a mai fost departe sala de audiențe. Am mai trecut printre cardinali tăcuți, personal tăcut, bineînțeles cu care am schimbat saluturi așa din cap, toată lumea tace acolo, nu se vorbește pe săli.

Atunci am fost într-o audiență specială la Papa, care m-a primit, eram singur, el era singur, mi-a făcut semn să-mi apropii scaunul de al lui, încât aproape ni se atingeau frunțile, și am stat de vorbă foarte deschis cu el, i-am povestit de relațiile noastre cu catolicii, i-am povestit de relațiile cu uniții, i-am povestit de dificultățile prin care trecea Biserica Ortodoxă și asupra cărora el era bine informat, mi-a mai pus și câteva întrebări, și tema principală pe care am discutat-o a fost aceea a relațiilor cu Biserica Unită. Am fost bucuros să aflu că Papa e de acord cu documentul de la Balamand. Eu aveam cele mai motivate sentimente de bucurie, pentru că trebuie să spun, chiar dacă n-am spus atâția ani, documentul de la Balamand eu l-am făcut. Iar ceilalți care au conlucrat cu mine într-o echipă mică părintele Duprey, părintele Emmanuel Lanne de la mănăstirea Chevetogne, sigur că m-au asistat, dar au fost foarte receptivi la punctele mele de vedere, încât a ieșit un document foarte bun. În prima zi s-a făcut o nouă redactare a Balamandului, eu m-am simțit cam bolnav, atunci inima mea nu era încă reparată, și m-am plimbat pe afară și, i-am rugat să lucreze ei, când a venit documentul în plenară. Era o plenară a delegației ortodoxe și a delegației catolice, documentul era completamente inacceptabil din punct de vedere ortodox, și eu le-am spus, era și mitropolitul George de Biblos și Botrys din Liban acolo și alți mitropoliți: „Onorați frați, sper că sunteți de acord că nu putem

accepta acest document aşa cum este redactat acum!" S-a făcut din nou o comisie în care am intrat eu, iar partea catolică l-a delegat pe părintele Emmanuel Lanne şi pe părintele Pierre Duprey, care era şi secretarul de redacţie catolică, şi cred că a mai fost împreună cu mine un profesor grec. În orice caz eu am condus discuţia şi am punctat toate elementele care trebuiau să ducă la o înţelegere între ortodocşi şi catolici în problema unită. Aşa s-a născut documentul de la Balamand. Aceasta s-a întâmplat în Liban, aşa că eu m-am dus la Papa ca să rediscut documentul de la Balamand.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Eraţi reprezentantul Bisericii Ortodoxe sau al unui organism internaţional?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eram reprezentantul Bisericii Ortodoxe şi profitam de o vizită la Roma. Secretariatul pentru unitate, respectiv cardinalul Casidy şi părintele Duprey ne-au înlesnit această audienţă la Papa, ca să poarte Papa o discuţie pe tema documentului de la Balamand chiar cu unul din cei care l-au alcătuit. Şi fiindcă deja începuseră unele discuţii din partea uniţilor mai ales, care tindeau să respingă documentul, noi eram interesaţi ca papalitatea să-l aprobe. Cei de la secretariatul pentru unitate erau dispuşi să-l aprobe, aşa încât şi în discuţiile mele cu Papa el a aprobat documentul de la Balamand, dar mi-a spus la un moment dat cu oarecare tandreţe: „Monsegneur, sigur aveţi dreptate, dar ce să fac, şi ei sunt ai mei, uniţii, trebuie să-i apăr, aşa încât trebuie să găsim formule accesibile tuturor!"

Trebuie să recunosc, documentul de la Balamand este foarte radical! Iarăşi o să fac poate exces de contribuţie personală, eu am fost durul din discuţiile de la Balamand, încât nu am acceptat nici un compromis şi am căutat ca adevărurile teologice şi istorice, pe care le cunoşteam în comun şi noi şi catolicii, să fie reflectate acolo. Şi au fost reflectate, că dacă nu erau reflectate, ei ştiau ce se întâmplă, şi eu refuzam să semnez

documentul. Ceea ce însemna o compromitere a întâlnirii şi, probabil, după mine ar fi refuzat să semneze şi ceilalţi delegaţi ortodocşi. Dar, repet, documentul nu conţinea nici o insultă, nici o apreciere negativă a faptului că uniatismul a apărut la noi în condiţii de teroare şi impus de habsburgi. Doar se spunea că uniatismul a apărut la noi în momente în care forţe nebisericeşti au ajutat la impunerea lui.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Există uniţi şi în alte ţări?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, sigur, cei mai mulţi în Ucraina şi pe urmă există compact, dar nu foarte mulţi în Orientul Mijlociu. La vremea aceea la noi erau uniţii cei mai puternici totuşi, deşi cei mai mulţi erau în Ucraina subcarpatică. Pe urmă s-a dovedit că şi ai noştri erau foarte puţini, că nu mai erau 1.500.000 câţi au fost înainte de 1948, ci erau după ultima statistică 228 337. De altfel, în comisia de la Balamand am avut şi doi uniţi: un episcop grec şi părintele profesor Liviu Pandrea de la Facultatea Greco-Catolică din Cluj. Săracul de el, a cam avut de suferit din partea confraţilor lui că a acceptat documentul şi l-a şi semnat, pentru că pe urmă şi până azi atitudinea uniţilor din România în legătură cu Balamandul nu este foarte precisă, dar va trebui să devină precisă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Înalt Prea Sfinţia Voastră, stând de vorbă cu Papa Ioan Paul al II-lea aţi avut sentimentul că staţi de vorbă cu unul dintre aceia care au contribuit la dărâmarea regimului comunist din Europa de Est? Pentru că am citit multe cărţi în care se subliniază importanţa Papei în...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Eu l-am mai văzut o dată pe Papa, tot într-o convorbire tete-a-tete. Am fost la o întâlnire pe o temă pastorală în care erau invitaţi romano-catolicii bineînţeles, ortodocşi, cred că erau şi câţiva protestanţi. Eu, cum eram o persoană cunoscută deja în zonă, Secretariatul pentru unitate mi-a zis, dar întrebarea mi s-a părut suspectă: „N-aţi dori cumva să vă întâlniţi cu Sanctitatea Sa?" Suspectă în sensul că,

dacă mi se pune o asemenea întrebare, înseamnă că Sanctitatea Sa doreşte să mă vadă.

Eram într-o sală la etaj, într-o capelă improvizată, dar nu în Capela Sixtină, stăteam pe scaune şi la un moment dat cineva m-a bătut pe umăr, era un părinte de la Secretariatul pentru unitate care mi-a zis: „După ce se retrage toată lumea, vă rog să rămâneţi aici, se va retrage şi Papa, dar vă va aştepta într-o cameră alăturată". Ceea ce am şi făcut. Toată lumea s-a retras, Papa n-a mai stat de vorbă cu nimeni şi m-a aşteptat în camera alăturată. M-am dus, ne-am îmbrăţişat, ne-am salutat frumos, i-am adus aminte că ne-am mai văzut şi a urmat o discuţie, i-aş zice, cordială. Cum se mai întâmplă lucrurile la noi, care mai era situaţia în România, care mai sunt raporturile cu catolicismul, ce gândeşte ortodoxia de azi. A fost un schimb de vederi, n-a luat nimeni notă, nu era nici un secretar, eram numai noi doi, cred că am stat cam jumătate de oră, după care ne-am despărţit, iar eu am fost atunci într-o situaţie cumplită, fiindcă Papa a plecat spre apartamentele lui iar eu nu ştiam pe unde să ies. Pur şi simplu m-am rătăcit prin coridoarele Vaticanului... Când am ieşit afară, la vremea aceea eram găzduit la o mănăstire din afara Romei, nu ştiu cum se chema, am observat că cei care trebuiau să mă ducă acolo plecaseră. Nu ştiau că eu sunt cu Papa, au văzut că nu mai sunt, m-or fi aşteptat şi pe urmă au plecat. Iar eu am ieşit la porţile Vaticanului, în dreapta cum se intră în spatele Bisericii Sfântu Petru există o intrare. Ei, cum, cât oi fi rătăcit eu pe acolo, nu ştiu, dar am reuşit să ies în curtea exterioară şi s-ajung la poartă. Şi vedeam acuma curtea Vaticanului, curtea era în spate, vederea Vaticanului din faţă era în faţa mea, dar eu nu mai aveam cu ce pleca la mănăstirea respectivă din afara Romei, unde eram cazaţi toţi delegaţii. Stăteam, un călugăr ortodox, ei bine, eram episcop, până când cel din gardă a venit şi m-a întrebat şi i-am spus că sunt din grupul celor care locuiesc la mănăstirea cutare. El ştia că grupul a plecat, poate l-or fi anunţat

că n-au găsit pe unul care trebuia să fie în grup şi imediat a venit o maşină care m-a luat şi m-a dus la mănăstire.

DRAGOŞ ŞEULEANU: În ce an se întâmpla? După 1989?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu mai ştiu, trebuie să mă uit în notiţe.

Vom fi din nou împreună

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce impresie v-a făcut Papa Ioan Paul al II-lea?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Impresie de om cald şi care în discursurile intime lasă de o parte diplomaţia, care se interesează şi de problemele mărunte şi de problemele Bisericii Catolice. Dar, în acelaşi timp, mi-a pus întrebări şi în legătură cu modul de organizare, cu viaţa noastră, a ortodocşilor, şi a relaţiilor dintre noi, pe care la ora aceea eu nu i le-am putut descrie decât în culori frumoase, exprimându-mi dorinţa ca aceste relaţii să se îmbunătăţească şi rugându-l pe Sanctitatea Sa să aibă grijă să vegheze să ajungem la o înţelegere, ceea ce mi-a promis.

La întâlnirea pe care am avut-o la el în birou, eu l-am întrebat: „Sanctitate, noi suntem acuma în dialog, ambele Biserici, mai avem de discutat două teme: tema primatului papal şi tema infailibilităţii. Credeţi că o să putem trece peste aceste obstacole?" Şi Papa mi-a răspuns aşa: „Devreme ce am început dialogul, înseamnă că avem în vedere şi soluţii de compromis care să ducă la înţelegere". Pe urmă am intrat puţin şi în detaliile soluţiilor de compromis, pe care le-am schiţat bineînţeles, nu eram într-o şedinţă în care să discutăm idei, am început să discutăm pe tema posibilităţii ca Papalitatea să rămână, episcopatul Occidentului şi papalitatea să-şi reia - intrând în relaţii cu Orientul - să-şi reia poziţia de *primus inter pares*. Ceea ce era un avantaj pentru papalitate. I-am spus: „Sanctitate, eu aşa gândesc, gândesc că dacă romano-catolicismul se va orienta spre o astfel de soluţie, cum ar fi Papa-patriarhul Occidentului şi a tuturor catolicilor din lume, implicit dacă aceasta ar fi ca o urmare a înţelegerii între cele două comisii, implicit Papa ar

deveni *primus inter pares*, în întreaga Biserică, şi ortodoxă, şi catolică. Şi de asemenea cred că se va găsi o soluţie pentru infailibilitate. „El zice: „Ei, asta e o problemă istorică şi, de altfel, nici nu e o problemă care să constituie o mare dificultate, pentru că infailibilitatea presupune *ex cathedra*, iar *ex cathedra* e atunci când Papa pronunţă un adevăr de credinţă, dar care nu e nou şi care poate fi expresia unui conclav". Era deja ora la care Papa alcătuise un conclav al cardinalilor cu care discuta toate problemele înainte de a se pronunţa el. Această întrevedere a fost foarte bună şi mie mi-a dat speranţe.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cum vedeţi viitorul relaţiilor dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Trebuie să rezolvăm întâi contenciosul cu uniţii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar pe plan general?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Pe plan general, posibilităţile de ajungere la unitate sunt foarte promiţătoare.

Arta negocierilor la români

DRAGOŞ ŞEULEANU: E un răspuns diplomatic?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, e un răspuns adevărat, mai avem două probleme de rezolvat. Cu toată vârsta mea, eu mai sunt membru în Comisia de dialog din partea ortodoxă, aşa încât voi fi printre cei care vor milita pentru aplanarea celor două probleme care au rămas în suspensie. În măsura în care şi în momentul în care vom rezolva şi aceste probleme, cele zece teme de pe agenda dialogului dintre ortodoxie şi catolicism vor fi soluţionate. Atunci vor trebui căutate, şi nu cred că va fi greu, vor trebui căutate modalităţile de declarare a unităţii Bisericii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar va fi o schimbare fantastică, poate chiar mai mare decât dărâmarea comunismului.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Va fi o schimbare fantastică, bineînţeles. Aşa o gândim toţi.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Suntem pregătiţi pentru ea?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Suntem, pentru că nu e vorba să schimbăm lucruri fundamentale, e vorba să corectăm nişte lucruri care au apărut în istorie ca rezultat al despărţirii celor două Biserici la 1054, când fiecare şi-a dezvoltat propria teologie individual. Acum trebuie să o aducem la un numitor comun, dar structurile administrative, structurile canonice, liturgice vor rămâne aceleaşi. Noi nu vom cere, de pildă, catolicilor să săvârşească liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur. Şi nici ei nu ne vor cere nouă să săvârşim messa catolică. Noi vom rămâne cu tradiţiile noastre răsăritene, ei vor rămâne cu tradiţiile lor apusene. În aceasta nu e nici un rău, acestea sunt rezultate ale unor mentalităţi şi stări istorice şi stări de fapt din evoluţia fiecăreia dintre aceste părţi ale lumii, acestea nu afectează fundamental credinţa, încât acestea vor putea rămâne, aşa că declaraţia de unitate va fi mai mult o declaraţie solemnă, mai mult decât o declaraţie de principii.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Daţi-mi voie să vă întreb despre integrarea în Uniunea Europeană şi în NATO. Există politicieni care spun că din cauza credinţei ortodoxe, care are specificul ei, nu am fi compatibili cu structura Uniunii Europene?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În cazul ăsta nu vom intra niciodată în Uniunea Europeană, pentru că noi niciodată nu vom renunţa la ortodoxie. Dacă ei gândesc aşa, gândesc greşit, ne vom integra în UE cu ortodoxia noastră aşa cum e, încadrată într-o nouă viziune şi orientare bisericească în legătură cu Bisericile apusene. Dar a crede că ortodoxia va dispărea pentru ca noi să intrăm în Europa, e o utopie, şi să nu zic mai rău.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cum eraţi primit acasă după aceste întâlniri?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Totdeauna făceam un raport verbal şi un raport scris Patriarhului. Aceste lucruri se discutau în Sinod. Eu ceream întotdeauna acordul Sinodului cu ceea ce am spus, cu ceea ce am făcut, de obicei, preoţimea asculta cu interes, şi încetul cu încetul mi-am dobândit acea încredere care să mă recomande pentru orice astfel de întâlnire care presupunea şi o anumită diplomaţie.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce diplomaţie preferaţi? Gen Ioan Paul al II-lea, deschis, franc sau diplomaţia aceea a lucrurilor spuse pe jumătate?...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu există diplomaţie francă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce metode foloseaţi? Cum negociaţi?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Având mereu în subsol ideile şi interesele Bisericii mele. Asta-i diplomaţia.

CARMEN DUMITRIU: Aţi încercat să vă faceţi temut de adversar sau iubit de el?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Am încercat să mă fac iubit, dar am fost, de obicei, temut!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Vă păstraţi întotdeauna argumente pentru ultima situaţie când nu mai aveţi, când partenerul nu vrea să mai cedeze?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Întotdeauna, şi la astfel de întâlniri nu mă duc niciodată nepregătit.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Ce înseamnă pregătirea pentru o asemenea negociere?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Adică îmi imaginez dinainte dialogul care se va desfăşura acolo şi îmi pun toate ipotezele posibile în faţă şi caut şi soluţiile la ele.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Vă stabiliţi o limită sub care nu puteţi să coborâţi sau o soluţie ultimă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Categoric, altfel nu se poate! Sunt limite sub care se poate coborî, dar sunt şi limite sub care nu se poate coborî cu nici un preţ. Aceea este credinţa ortodoxă, ortodoxia. Nu poţi să abdici de la ea! Poţi să discuţi nişte ritualuri, poţi să discuţi înţelesul unor dogme care pare diferit, dar cercetat mai adânc e acelaşi, cum s-a întâmplat între dogmele ortodoxe şi dogmele bisericilor monofizite, pe care cercetându-le mai atent şi mai adânc am descoperit că, prin termeni diferiţi, spuneau acelaşi lucru. În acest caz, dialogul e posibil şi se poate ajunge la rezultate, cum am şi ajuns, dealtfel, cu bisericile monofizite din Orientul Mijlociu, din India şi chiar cu cele din Egipt şi Etiopia.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Când aţi început să participaţi la asemenea întruniri aţi fost surprins de stilul de negociere? Cineva din Biserica noastră v-a învăţat?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu m-a învăţat nimeni. Am învăţat singur, din întâlnirea pe teren cu problemele. Am fost la începutul drumului la câteva întâlniri cu patriarhul Justin, dar diplomaţia lui era aproximativă, el prefera să stea undeva într-o cameră, unde să aibă de toate, şi mă lăsa pe mine la şedinţă. Nu zic că n-am învăţat de la el, dar de la el am învăţat când să tac.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Cum simţiţi momentul acesta? E cel mai greu să taci la o negociere!

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Îl vedeam pe el cum tace şi îmi dădeam seama că uneori făcea bine când tăcea. A învăţa să taci nu e lucru uşor, e tot aşa de greu cu a interveni într-o problemă la momentul oportun. Dacă au trecut zece secunde sau două minute de la o discuţie fierbinte despre o problemă şi n-ai intervenit cu punctul tău de vedere, atunci ţi s-a pierdut şansa, chiar dacă mai ceri cuvântul şi te întreabă preşedintele „despre ce s-a discutat", „Păi peste aspectul acesta am trecut". Singurii care erau admişi să intervină în astfel de ocazii erau fraţii noştri de la sud de Dunăre care veneau cu câte un text de acasă şi căutau prilejul, momentul să îl poată citi. Uneori se nimerea ca nuca în perete. El ridica mâna, cerea cuvântul, preşedintele îi dădea cuvântul, el îşi citea textul de acasă, după care stătea liniştit jos, după care putea raporta mai departe când ajungea acasă: „Mi-am citit mesajul în Adunarea Generală". Noi românii n-am făcut niciodată aşa ceva. Am păţit o dată şi eu, dar nu pentru că nu eram în temă, ci pentru că aveam ceva mai mult de spus decât trei minute. Era într-o adunare generală la Vancouver în Canada. Prezida şedinţa Patriarhul Karechin al Armeniei din Cilicia, care acum e tot patriarh al armenilor din Armenia. El i-a urmat la Patriarhat lui Vaschen care era român, era din România, şi m-am înţeles cu el, cu Karechin: „Am să cer şi eu cuvântul. Te rog să-mi acorzi patru minute". „Bun, s-a făcut, îţi acord patru minute". Mi-a dat cuvântul, m-am dus la microfon, am ieşit din rând - microfoanele erau pe culoarele dintre scaune - am vorbit trei minute şi mai aveam câteva lucruri să spun, şi el a sunat clopoţelul. Şi de-atunci nu-l iert pentru minutul pe care mi l-a furat. I-am spus-o, când a fost la Bucureşti, i-am zis: „Sanctitate, să ştiţi că nu v-am iertat pentru minutul pe care mi l-aţi furat la Vancouver".

CARMEN DUMITRIU: Aş vrea să vă întreb, Biserica ortodoxă rusă până în 1989 a fost prezentă, a avut un punct de vedere?...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Biserica rusă a fost prezentă pretutindeni. A avut reprezentanţi în delegaţiile pe care le trimitea, până la Balamand. La Balamand n-a mai avut oameni reprezentativi, şi în general după anii '90 n-a mai trimis oameni reprezentativi, a trimis câte un ieromonah, aşa ceva uşurel, dar până atunci, şi acum s-a reluat tactica, au avut foarte buni diplomaţi ruşi, bine formaţi la şcoli speciale. Printre aceştia a fost, de pildă, Nicodim de Leningrad, mare diplomat, apoi a fost Filaret al Moscovei, a fost unul dintre mitropoliţi, apoi Filaret de Kiev, care a fost unul din patriarhii de la Kiev certat cu Moscova şi a fost, bineînţeles, diplomatul lor cel mai bun, ales episcop de foarte tânăr şi, probabil, bine pregătit la ora aceea, care acum are şi el peste 40 de ani, dar la vremea când l-au făcut episcop n-avea nici 30. Era Kiril de Smolensk, care era în acelaşi timp şi decanul Facultăţii de Teologie din Leningrad şi adjunctul lui Nicodim, mitropolitul de Leningrad care a fost, probabil, cel mai bun şi cel mai mare politician al Bisericii ruseşti, din punctul de vedere şi al Bisericii şi al statului sovietic. Kiril a făcut ucenicie la ei. Şi acum este diplomatul Bisericii ruse, este şeful relaţiilor externe, doreşte să discute cu Biserica noastră problema ierarhiei din Basarabia. Sfântul Sinod mi-a propus să mă duc şi eu la discuţii care se vor purta probabil lunile astea la Geneva, dar eu am refuzat pentru că am spus Sfântului Sinod: „Nu mă duc la negocieri cu Kiril, pentru că nu am ce negocia cu el! Basarabia e a noastră şi nu pot să fiu de acord cu Kiril să negociez dacă mitropolitul Basarabiei să fie supus Moscovei sau nu, pentru că Kiril vine să ceară acest lucru, lucru cu care eu nu voi fi de acord". Aşa încât l-am rugat pe patriarh să fie de acord să nu mă duc la aceste negocieri decât în faza a doua, la nevoie, dacă cei care se vor duce nu vor reuşi să obţină de la Kiril eliberarea

ierarhiei Basarabiei de sub tutela Moscovei, pentru că noi în Basarabia am devenit stat, am devenit independenţi, dar Biserica din Basarabia este supusă Sinodului rusesc. Ceea ce e o absurditate şi ceea ce, după părerea mea, nu este negociabil!

DRAGOŞ ŞEULEANU: Diplomaţia bisericească este deosebită de diplomaţia guvernelor, are caracteristici deosebite?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, din tot ce v-am spus eu puteţi să descoperiţi o diplomaţie bisericească care e diferită de aceea a guvernelor, dar nu în afara metodelor folosite de diplomaţii de specialitate. Eu aş putea zice că ori de câte ori am fost la Londra, sau la New York, sau mai ştiu eu unde, la Geneva, contactele mele cu diplomaţii români erau acelea de a le expune eu diplomaţia mea, nu de a primi de la ei sugestii, pentru că dacă ar fi fost să le primesc, ar fi fost catastrofale. Am găsit şi ambasadori foarte buni, buni mai ales prin aceea că nu se amestecau în problemele religioase. De pildă, domnul Maliţa, domnul Gavrilescu de la New York, cu care mă vedeam când făceam vizite peste ocean, dar n-au încercat niciodată să intre în detaliile diplomaţiei bisericeşti. Asta era treaba noastră.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi negociat şi cu diplomaţi civili, „mireni"? Ce-aţi preferat ca parteneri, diplomaţi de carieră din Ministerul de Externe, din diplomaţia internaţională sau diplomaţi din viaţa religioasă?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu puteam avea relaţii decât cu cei din viaţa religioasă.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Dar aţi avut ocazia să vă întâlniţi şi cu diplomaţi...

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Din când în când da, dar niciodată n-au putut avea sugestii care să meargă din punct de vedere bisericesc, pentru că nu înţelegeau problemele. Erau străini de ele.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Vă referiţi la diplomaţii străini?

cum vă spuneam că se întâmpla şi în alte ţări, aceşti şefi mari de Biserică organizează câte o vizită la cel mai mare personaj al ţării. Era şi mândria lor să te poată introduce la rege. Regina nu era acasă, ne-am dus şi ne-am întâlnit doar cu regele în Palatul Regal. Eu, de nevoie, am purtat conversaţia cu regele, pentru că Patriarhul nu ştia franceză. Şi nici altă limbă. Şi atunci întreaga conversaţie am purtat-o eu, mai făcând-o şi pe interpretul, mai şi inventând unele lucruri.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Protocolul regal spune că întrevederea trebuie să aibă maxim 20 de minute.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Cu noi nu se ţinea seama, mă rog, era Patriarhul României... El era foarte credincios. Era un catolic practicant şi discuţiile pe care le-am avut cu el au fost mai mult teologice.

CARMEN DUMITRIU: Se spunea că el se pricepe mai ales la arta culinară.

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, nu, era un catolic practicant.

DRAGOŞ ŞEULEANU: În Olanda?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: În Olanda am fost în trecere, de câteva ori, ilegal. N-aveam viză de Olanda şi prietenul meu de la Eeklo m-a luat în maşină să mă treacă în Olanda, m-a dus pe o insulă din partea de sud a Olandei şi am trecut cu bacul. Acolo mi-au plăcut casele, florile, perdelele, faptul că perdelele nu sunt până jos, ca la noi, să nu vezi nimic din casă, nu, acolo erau de la jumătate în sus. Multă curăţenie, mori de vânt, care sunt o podoabă a Olandei, canale uluitoare, şi ce mi s-a părut interesant, felul cum olandezii îşi recuperează pământul din ocean. Fac nişte gărduleţe împletite şi când e flux-reflux marea aduce nisip. Nisipul acesta din cauza gărduţului nu se mai poate retrage şi încet încet nisipul se depune şi devine pământ. Când au reuşit să înainteze un metru, înaintează cu gărduţul, încât ei sunt în permanentă ocupare a

mării. Iar după ce pământul se usucă şi se înălbeşte din cauza sării, după aceea vin şi îl tratează, îl amestecă cu pământ fertil, şi fac grădină. În privinţa asta olandezii sunt nişte eroi. Am văzut asta în Olanda şi cred că şi în Danemarca.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Aţi vrea să trecem acum în America?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Nu, aş vrea să vă spun că printre ţările scandinave am fost o dată sau de două ori, aveam şi un prieten acolo, care fusese prin România şi lucra la societăţile biblice unite, am undeva numele lui, dar am fost la o şedinţă a Conferinţei Bisericilor Europene în localitatea Trondheim. Şi acolo am prins perioada de zi continuă, nu se făcea noapte niciodată. Nu puteam dormi, noaptea ieşeam pe stradă, străzile goale, toată lumea dormea, dar nouă nu ne venea somnul. Am fost în multe case particulare să vedem cum sunt mobilate, şi erau cu mare stil peste tot, stiluri frumoase. Asta în Norvegia, mi-ar fi plăcut să mă duc mai sus, unde erau zăpezile şi renii, şi soarele care nu apune niciodată, dar nu am ajuns până acolo. Pe prietenul meu îl chema Smaadahl. Era pastor. Lucrase la Societăţile Biblice Unite, avusese contacte cu noi la Bucureşti, ne adusese nişte Biblii, şi prin contactele cu el reuşeam să aducem Biblii, chiar şi pe vremea comunismului. Şi tot cu ajutorul lui am tipărit o ediţie a Bibliei noastre de la Bucureşti, în Austria. Şi tot cu ajutorul lui le-am şi depozitat la parohia noastră din Austria şi odată, când mi-a venit mie bine, le-am adus în ţară.

DRAGOŞ ŞEULEANU: Era luptă pentru obţinerea aprobării?

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Era luptă mare cu cei de la Departamentul Cultelor, dar îi mai şi păcăleam uneori, încât la un moment dat am obţinut aprobarea să aduc 8000 de Biblii de la Viena la Bucureşti, spunând că sunt ale noastre, ale bucureştenilor, ale românilor, şi că sunt depozitate în depozitele

parohiei române din Viena. De altfel, eu am în permanență cu mine o adeverință pe care cu multă bunăvoință mi-o semnase domnul Gheorghe Nenciu, care o vreme a fost și locțiitor de președinte la Departamentul Cultelor, pe care îl rugasem eu să mi-o dea, o adeverință prin care se spunea că „Prea Sfințitul Antonie are de la noi încuviințarea să aducă orice fel de carte de peste hotare pentru documentarea serviciului de relații externe pe care îl conduce". Hârtie cu care am venit cu o valiză de cărți și nu m-a controlat și nu mi le-a luat nimeni.

Ori de câte ori vedeam o biserică grecească construită de un român macedonean sau palatele vieneze, mă gândeam: „săracii, câți români or fi lucrat aici!", am avut mereu sentimentul și îl am și acum, când merg la Viena Mai ales știind că acum este o comunitate mică la Viena, avem o parohie mică la Viena, dar când știam ce mare comunitate aveam, era Societatea România Jună, din care făcea parte și Eminescu, și era un centru cultural la care românii din Transilvania veneau foarte des și erau foarte mulți! Acolo a fost, la un moment dat, într-un restaurant, Eminescu cu unul din prietenii lui, cred că cu Bumbac, și acest Bumbac i-a zis: „Domnule, mi-aș vinde și pantalonii să pot să mănânc și eu o mâncare ca lumea acolo și să beau o bere". Stau ei de vorbă ce stau și la un moment dat Eminescu îi zice: „Măi Bumbac, poți să mă aștepți să mă duc eu undeva? ba chiar poți să și comanzi". Zis și făcut. Eminescu pleacă și se întoarce peste o jumătate de oră cu un pumn de creițari, bani. Au mâncat, au băut, s-au veselit și, la urmă, Eminescu îl întreabă: „Măi Bumbac, tu știi ce-ai mâncat aici?" „Păi, banii pe care i-ai adus", și Eminescu îi răspunde: „Ba nu, ai mâncat pantalonii tăi. N-ai zis că ți-ai vinde și pantalonii ca să poți mânca și bea aici? Ei bine, m-am dus acasă ți-am luat pantalonii și i-am vândut."

DRAGOȘ ȘEULEANU: Când ieși la Viena din muzee și te afli în fața statuii Mariei Tereza, nu se poate să nu te gândești cum se chinuiau românii pe treptele palatelor ca să pătrundă..

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ: Da, și de câte ori se duceau bieții români, de câte ori s-a dus și Șaguna, unii stăteau cu săptămânile și nu îi primeau. Astea nu poți să nu ți le amintești când mergi în Viena, încât eu m-am dus odată la Viena și ce m-am gândit: Ia să le cer eu la ăștia niște bani pentru Sâmbăta. Lucram la refacerea mănăstirii pe atunci. Am întrebat pe părintele Braniște, care mai era acolo: „Este vreo organizație filantropică creștină pe aici?" „Da, este". „Hai să mergem până acolo". Ne ducem acolo și le spunem: „Uite ce e, domnilor, eu fac o mănăstire în România, distrusă de dumneavoastră, de generalul Preisz la 1785. Nu credeți că ați avea datoria să îmi dați ceva pentru refacerea acestei mănăstiri?" Într-o jumătate de oră cred că am avut vreo 3000 de dolari. Înseamnă că am găsit niște oameni sensibili la istorie și la îndatoririle pe care le aveau față de ceea ce distruseseră aici. Îi am și acuma, puși la păstrare pentru Academia de dincolo.